Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

Diplomová práce

Překladatelství: čeština – francouzština

Vybrané aspekty intertextuality v literárním překladu

Chosen aspects of intertextuality in literary translation

Anna Maurin

2023

Vedoucí práce PhDr. Jovanka Šotolová, Ph.D.

Děkuji vedoucí práce PhDr. Jovance Šotolové, Ph.D. za odborné vedení práce, trpělivost, všechny podnětné připomínky a cenné rady.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 22. 5. 2023

Anna Maurin

ABSTRAKT

Tato diplomová práce popisuje vybrané aspekty intertextuality literárního díla jako problém překladu. Téma intertextuality je pojednáno v rámci simulované překladové zakázky románu francouzské autorky Chloé Delaume, *Les Sorcières de la République* (Seuil, 2016). Zdrojový text je analyzován podle principů formální a tematická interpretace, jak ji popisuje L. Venuti. Práce popisuje problematiku intertextuality z hlediska tvůrčích literárních postupů citace a imitace a bere v potaz negativní vymezení hranic překladu s ohledem na deformační překladové tendence podle A. Bermana.

Klíčová slova: intertextualita, formální interpretace, tematická interpretace, deformační tendence

ABSTRACT

This MA thesis describes selected aspects of the intertextuality of a literary work as a problem of translation. The topic of intertextuality is presented in the context of a simulated translation order of a novel by the French author Chloé Delaume*, Les Sorcières de la République* (Seuil, 2016). The source text is analysed according to the principles of formal and thematic interpretants as described by L. Venuti. The thesis examines the issue of intertextuality in terms of the creative literary practices of quotation and imitation and considers the negative delimitation of translation with regard to the deforming translation tendencies described by A. Berman.

Keywords: intertextuality, formal interpretant, thematic interpretant, deforming tendencies

Obsah

ÚVOD ... 1
1 ANALÝZA ... 2
1.1 PŘEDSTAVENÍ AUTORKY A DÍLA ... 2
1.3 ANALÝZA PŘEDLOHY ... 4
1.4 REDAKČNÍ ČTENÍ ... 5
2 ETICKÝ PŘEKLAD ... 7
3 INTERTEXTUALITA ... 8
4 NEPŘELOŽITENOST ... 9
5 NEGATIVNÍ VYMEZENÍ PŘEKLADU ... 12
5.1 Racionalizace ... 14
5.2 Vyjasňování ... 14
5.3 Rozšiřování ... 14
5.4 Zkrášlování ... 15
5.5 Kvalitativní ochuzování ... 15
5.6 Kvantitativní ochuzování ... 15
5.7 Homogenizace ... 15
5.8 Destrukce rytmu ... 15
5.9 Destrukce skrytých významových sítí ... 16
5.10 Destrukce textových vzorců ... 16
5.11 Destrukce původních jazykových sítí a jejich exotizace ... 16
5.12 Destrukce ustálených slovních spojení ... 16
5.13 Vymazání překryvu jazyků ... 16
6 HYBRIDITA ... 17
6.1 HYBRIDNÍ AUTORSTVÍ ... 17
6.2 HYBRIDNÍ POETIKA ... 18
6.3 HYBRIDNÍ TITUL ... 18
6.3.1 LES SORCIÈRES DE LA RÉPUBLIQUE ... 20
6.3.2 NÁZVY KAPITOL ... 21
6.3.3 KAPITOLY ... 23
6.4 HYBRIDITA KULTURNÍCH REÁLIÍ ... 25
6.4.1 ONOMASTIKA ... 26
6.4.1.1 ANTROPONYMIE ... 26
6.4.1.2 TOPONYMIE ... 27
6.4.1.3 FIKTIVNÍ NÁZVY ... 29
ČARODĚJKY PRO REPUBLIKU ... 31

POLITIKA ... 31
SOUD ... 33
VYSÍLÁNÍ ... 34
7 FORMÁLNÍ INTERPRETACE ... 36
7.1 FORMÁLNÍ INTERPRETACE AUTORČINA UMĚLECKÉHO STYLU ... 36
7.1.1 VÝČTY ... 36
7.1.1.2 INTERPUNKCE ... 38
7.1.1.3 PROBLEMATIKA ELIPTICKÝCH KONSTRUKCÍ ... 39
7.1.1.6 SLOVNÍ HŘÍČKY S INFINITIVY ... 42
7.1.2.1 REDAKCE Z HLEDISKA SLOVOSLEDU ... 43
7.1.3 LEXIKUM ... 43
7.1.3.1 ANGLICISMY ... 43
7.1.3.2 HELÉNISMY ... 44
7.1.3.3 REDAKCE Z HLEDISKA LEXIKA ... 44
7.2 FORMÁLNÍ INTERPRETACE FUNKČNÍCH STYLŮ ... 45
7.2.1 ŘEČNICKÝ FUNKČNÍ STYL ... 45
7.2.1.1 PREZIDENTŮV PROSLOV ... 46
KONTAKT ... 46
PRONOMIA JÁ – TY ... 47
OPOZICE PRONOMIÍ MY – ONI ... 48
OBRAZNÉ PROSTŘEDKY ... 48
DYSTOPICKÝ SVĚT ... 49
„CHYBY“ ... 50
VÝČTY ... 51
7.2.1.2 SIBYLINA OBHAJOBA ... 53
ČLENĚNÍ OBHAJOBY ... 53
KONTAKT ... 54
OBRAZNÉ PROSTŘEDKY ... 56
7.2.2 ŽURNALISTICKÝ FUNKČNÍ STYL ... 58
AUTOMATIZACE ... 59
AKTUALIZACE ... 60
OBRAZNÁ POJMENOVÁNÍ ... 60
ANGLICISMY ... 61
HODNOTÍCÍ LEXIKUM ... 62
7.2.2.1 SYNTAX ŽURNALISTICKÉHO STYLU ... 63
7.2.3 ADMINISTRATIVNÍ STYL ... 66
7.3 SHRNUTÍ FORMÁLNÍ INTEPRETACE ... 67

8 TEMATICKÁ INTERPRETACE ... 68
8.1 AGENTIVITÉ NARRATIVE ... 69
8.2 DVOJÍ HLAS ... 69
8.2.1 SIBYLA ... 69
8.2.1.1 MONOLOGIZOVANÝ DIALOG ... 71
8.2.1.2 POUŽÍVÁNÍ PRONOMIÍ ... 72
8.2.1.3 NÁZNAKY ... 75
8.2.2 ŽURNALISTIKA JAKO PRODLOUŽENÁ RUKA STÁTU ... 77
8.3 HUMOR ... 78
8.3.1 KLIMATICKÁ ZMĚNA ... 79
8.3.2 PROPAGANDA ... 80
8.3.3 REKLAMA ... 81
8.3.4 O CHARAKTERU MUŽSKÝCH BOŽSTEV ... 82
8.4 FEMINISMUS ... 83
8.4.1 PŘECHYLOVÁNÍ PŘÍJMENÍ ... 83
8.5 SHRNUTÍ TEMATICKÉ INTERPRETACE ... 84
9 CITACE A IMITACE ... 85
9.1 STÁTNÍ SYMBOLY ... 86
9.1.1 KONTEXT CÍLOVÉ KULTURY ... 87
9.1.2 HYMNA ... 87
9.2 BIBLE ... 90
9.3 NOSTRADAMUS ... 91
9.4 HUDBA ... 93
9.5 POP KULTURA ... 94
9.6 TELEVIZE ... 98
9.7 DALŠÍ CITACE A IMITACE ... 99
9.8 SHRNUTÍ CITACE A IMITACE ... 100
10 DEFORMAČNÍ TENDENCE ... 101
Destrukce skrytých významových sítí ... 101
Racionalizace ... 102
Vyjasňování ... 103
Rozšiřování ... 103
Kvalitativní ochuzování ... 104
Kvantitativní ochuzování ... 104
DALŠÍ TENDENCE ... 105
ZÁVĚR ... 107
BIBLIOGRAFIE ... 108

PRIMÁRNÍ LITERATURA 108
SLOVNÍKY A ENCYKLOPEDIE 108
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA 109

ÚVOD

Záměrem diplomové práce je popsat vybrané aspekty intertextuality literárního díla jako problém překladu. Teoretický základ diplomová práce čerpá zejména z děl autorů A. Bermana, L. Venutiho a D. Risterucci-Roudnicky. Široké téma intertextuality je pojednáno v rámci simulované překladové zakázky románu francouzské autorky Chloé Delaume, *Les Sorcières de la République* (Seuil, 2016). Diplomová práce se opírá o překlad souvislého úryvku o délce třiceti normostran, který z důvodu právní ochrany autorské licence v plném znění předkládám pouze k rukám hodnotitelů práce. V textu diplomové práce se proto omezím na citování komentovaných pasáží.

Nejprve provedu krátkou analýzu zdrojového textu, která zároveň představí překladatelskou strategii pro daný text. Po krátkém uvedení autorky Chloé Delaume a románu *Les Sorcières de la République*, bude představen teoretický základ, ze kterého překlad úryvku vychází. Zaměřím se na princip etického překladu podle A. Bermana. Problematiku intertextuality popíšu podle L. Venutiho a naznačím, jak tito dva autoři přistupují k tématu nepřeložitelnosti. Dále představím Bermanovu typologii deformačních tendencí. Následně uvedu přístup D. Risteroucci-Roudnicky k hybridnímu charakteru překladů. Jednotlivé hybridní prvky vztáhnu k překládanému úryvku.

V další části přistoupím k formální a tematické interpretaci překládaného úryvku, tak jak ji definuje L. Venuti. Budu analyzovat autorčin umělecký styl a funkční umělecké styly, které román využívá, konkrétně řečnický, žurnalistický a administrativní. V této části budou rozlišeny konvergentní a divergentní trendy využití funkčních stylů v románu. Divergentní trendy detailněji popíšu a analyzuji v části věnované tematické interpretaci. V teoretickém rámci podle L. Venutiho posoudím problematiku intertextuality z hlediska citace a imitace.

Závěrem okomentuji, jakým způsobem jsem při překladu pracovala s deformačními tendencemi podle A. Bermana.

Diplomová práce má ukázat, že při překladu uměleckého textu je nutné zohledňovat i jeho významovou vícevrstevnatost a mít na paměti různorodé přesahy do obecné kulturní vzdělanosti.

1 ANALÝZA

Jak jsem uvedla v Úvodu, tato diplomová práce se zabývá překladem románu *Les Sorcières de la République* francouzské autorky Chloé Delaume. Tento text jsem zvolila proto, že mě zaujal jak obsahově, tak formou zpracování námětu. Zároveň je to příklad díla, u něhož bude velmi důležité zvolit adekvátní překladatelskou strategii. A právě popisu jejího hledání a stanovení se věnuji v komentáři, který bude tvořit významnou část této práce.

1.1 PŘEDSTAVENÍ AUTORKY A DÍLA

Nejprve krátce představím autorku a dílo.

Chloé Delaume

Francouzská autorka Chloé Delaume (*1973) se na francouzské literární scéně prosadila vydáním svého druhého románu *Le Cri du sablier – Křik přesýpacích hodin* (Farrago, 2001), ve kterém se vrací k tragickým událostem z dětství. Za tuto knihu získala v roce 2001 literární ocenění Prix Décembre. Od té doby se věnovala zejména autofikci a experimentální literatuře. Autorka se hlásí k feminismu a její současná díla *Les Sorcières de la République – Čarodějky republiky* (2016) a *Mes bien chères soeurs – Mé nejdražší sestry* (2019) se zabývají tematikou čtvrté vlny feminismu v digitální éře a konceptem tzv. „sororité“, tedy sesterství. Kromě literární tvorby se Delaume věnuje také hudbě a divadlu. Velkými vzory pro její tvorbu byli autoři literárního hnutí OuLiPo a Boris Vian. Na podzim roku 2020 získala prestižní literární cenu Prix Médicis za svůj v pořadí dvacátý osmý román *Le coeur synthétique – Syntetické srdce*. Kniha vyšla v nakladatelství Seuil v srpnu 2020.

Kniha *Les sorcières de la République* nemá na české literární scéně obdoby. Řadit ji lze na pomezí dystopie, feministické literatury a politické satiry. Na český trh by ji mohlo uvést víceméně kterékoliv nakladatelství zaměřující se na beletrii, například Argo nebo Paseka.

SHRNUTÍ DĚJE KNIHY

Na tomto místě krátce shrnu děj knihy, zejména ty části, které jsou nezbytné k pochopení úryvku vybraného k překladu. Dodávám také některé detaily, které dokreslují charakter knihy.

V roce 2017 se ve Francii k moci dostala prezidentka Élisabeth Ambrose kandidující za feministickou politickou stranu Stranický kruh. V roce 2020 bylo z 98 % za plné volební

účasti referendem odhlasováno vymazání období těchto tří let z paměti všech občanů. Také veškeré archivy a záznamy z let 2017–2020 byly zničeny, dokonce i osobní deníky.

Román začíná v roce 2062. Lid se chce konečně dozvědět, co se mezi lety 2017–2020 dělo. Jedinou pamětnicí té doby je Sibyla. Nejenže si období pamatuje, vymazání paměti navíc osobně provedla. Prezident Barnabé Plouguel-Castelain před celým národem pronáší obžalovací řeč, čímž začíná soudní řízení.

Řízení se Sibylou má trvat sedm dní a sedm nocí. Odehrává se ve Velkopařížském soudu, bývalém národním francouzském stadionu, chráněném kopulí před venkovní teplotou pohybující se nad 30 °C. Na místě je 90 000 divaček a diváků a díky mozkovému připojení může i zbytek národa sledovat vysílání Národního kanálu v přímém přenosu přímo ze soudní síně. Občané a občanky se řízení musí účastnit, na konci totiž mají podle svého niterného přesvědčení rozhodnout, zda je Sibyla vinna. Sibylina výpověď se v románovém textu střídá se zpravodajstvím Marjoline Pithiviers. Kromě úvodní obžaloby z úst prezidenta je kniha vystavěna na hlasech těchto dvou žen, jež jsou jen čas od času přerušeny informativním či technickým hlášením, případně divadelními adaptacemi významných událostí, emaily, věštbami, deníkovými zápisy apod.

Mezi řádky se postupně vyjevuje obraz fungování společnosti[1]. O všem rozhoduje veřejné mínění… přesněji řečeno, tak to alespoň Národní kanál podává. Občané a občanky mají hodnotit veřejné dění, a to tak, že přispějí vlastním názorem. Naopak spánku by se každý raději měl vyvarovat, během usínání je totiž podvědomí nejnáchylnější k ideologické indoktrinaci a názorovému ovlivnění. Společnost je posedlá čísly a přesnými údaji, a tak i Sibyla musí podstupovat nekonečnou sérii vyšetření, odběrů a analýz[2]. Sibylin majetek je rozprodáván na burze v duchu hesla: „přivlastněte si kousek minulosti Francie“.

Publikum se konečně dozvídá pravdu. Než se k ní však dobere, dozví se například o zrození první ženy, o maltézáčcích, o Nostradamovi, ale také leckterý detail ze Sibylina osobního života. Soud totiž trval na tom, aby události byly uvedeny v chronologickém pořádku. Sibyla se narodila před více než 2000 lety ve starověkém Řecku. Jakožto rádkyně bohyň celý život prožila v jejich společnosti na Olympu. Oplývá nadpřirozenými schopnostmi, umí věštit[3] a

[1] Prezident prodal Nice Číňanům, Korsiku už dávno vlastní ruský oligarcha, existují ministerstva společenského chování, lidských zdrojů, kultury & produktivní zábavy. Bangladéš spolklo moře, ale lidi si stejně nepamatují, že taková země existovala…
[2] Například kosmetické společnosti si od těchto analýz slibují recepturu na přelomový krém proti stárnutí. (Sibylina pleť je zářivě svěží.)
[3] Při tom obvykle zvrací žáby.

provádí magii. Do minulosti dokáže vidět stejně dobře jako do budoucnosti. Ona o blížící se Apokalypse věděla. Podle mayského kalendáře měl 21. 12. 2012 svět skončit. Týden před Apokalypsou při čaji o páté na Olympu Sibyla pronesla proroctví, které naznačilo možnost Nového počátku.

Řecké bohyně Héra, Athéna, Demeter, Afrodita, Artemis a Hestia se rozhodly dát lidstvu další šanci a vzít tentokrát chod událostí pevně do vlastních rukou. Když se informovaly o tom, jak to ve světě vypadá a jak špatné je postavení žen ve společnosti, rozhodly se jednat. Nejprve vyřadily ze hry mužské bohy. Následně začaly svět proměňovat pomocí magie a tím, že vstoupily do politiky. Vybraly si Francii, která podle nich byla v ideálním rozpoložením ke změně: 30% rozdíly mezi mzdami mužů a žen, méně než třetina žen v parlamentu, v senátu nebo mezi vědci, každá třetí žena obětí domácího násilí.

Každá bohyně se věnovala své božské specializaci: například Athéna ekonomice a řecké krizi, Démétér hnojivům, pesticidům a GMO. Artemis bojovala za práva LGBT[4]. V rámci prezidentské kampaně a osvěty byl založen výhradně ženský klub Lilith s cílem posílit v ženách koncept sesterství, ukázat jim, že žijí v patriarchální společnosti a že je čas na změnu.

V prezidentských volbách roku 2017 vyhrála kandidátka Stranického kruhu, Élisabeth Ambrose. Byla nastolena šestá republika a zavedena feministická ústava. Chod událostí se však zkomplikoval, a proto bylo odhlasováno vymazání paměti, tzv. Zapomnění. Následovala Velká opatření a Velký úklid. Z let 2017–2020 zbyly jen trosky, popel a žádné vysvětlení, kam se poděli všichni ti otcové, manželé a synové.

1.3 ANALÝZA PŘEDLOHY

V této diplomové práci se budu analýze předlohy věnovat průběžně. Nejprve v kapitolách věnovaných hybriditě, kde budu vycházet z kapitoly „L'hybridité textuelle du texte traduit" (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 56–86).

Zdrojový text budu dále analyzovat zejména v kapitolách věnovaných formální a tematické interpretaci. Teoretický základ čerpám z článku L. Venutiho *Traduction, intertextualité, interprétation*. (Venuti, 2006), jehož principy představím v kapitole „Intertextualita".

[4] Nejprve sama, později spolu s Ježíšem Kristem, kterého potkala na jednom pařížském večírku. V e-mailech si spolu psali o lidstvu, o problematických vztazích s rodiči, o tom, jaké je to být bohem v dnešní společnosti apod.

V části věnované formální interpretaci nejprve upozorním na některé tvůrčí postupy, charakteristické pro Ch. Delaume. Detailněji pojednám o problematice tvůrčího postupu pomocí výčtů a elize přísudků.

Dále budu pojednávat o výstavbě textu z hlediska funkčních stylů. Definici funkčních stylů přejímám z hesel věnovaných řečnickému, žurnalistickému a administrativnímu stylu Nového encyklopedického slovníku (Kraus, Minářová, Čechová, 2017).

Kniha je v zásadě monologická komunikace směřující od mluvčí, kterou je střídavě Sibyla a Marjoline, k publiku. Oba typy promluv navazují na intertext přijímající kultury, imitují řečnický a žurnalistický styl, přičemž lze vyhodnotit konvergentní a divergentní trendy ve vztahu k úzu daného stylu v přijímající kultuře. V některých pasážích se uplatňuje styl administrativní. V této části vyhodnotím divergentní trendy, tedy ty, v nichž se kniha vzdaluje úzu přijímající kultury. Tyto divergentní trendy detailněji analyzuji v kapitole „Tematická interpretace“.

V úvodu kapitoly věnované tematické interpretaci budu k lepšímu pochopení předlohy čerpat z článků „Le comique, arme de subversion massive des ‘Sorcières’ de la République des Lettres : Sophie Divry et Chloé Delaume“ od Michèle Bacholle, „L’Écriture entre deux chaises : Delaume, post-avant-gardiste ?“ od Justine Huppe a „En magie, demander c’est obtenir: étude du concept d’agentivité discursive dans Les Sorcières de la République de Chloé Delaume“ od Lucie Mulat.

Tematická interpretace umožňuje lépe pochopit trendy, které se ve formální interpretaci projevily jako divergentní k přijímající kultuře, a následně text rekonstruovat tím způsobem, aby zachovával stejné divergentní trendy i ve vztahu ke kultuře cílové. Detailněji budu pojednávat zejména o těchto specifikách předlohy: dvojí vypravěčský hlas. monologizovaný dialog, používání pronomií, performativita jazyka – „agentivité narrative“, humor a feministický náboj románu.

V kapitole „Citace a imitace“ se zaměřím na vybrané projevy intertextuality v předloze a navrhnu překladová řešení.

1.4 REDAKČNÍ ČTENÍ

Součástí koncepce diplomové práce bylo také redakční čtení. Vedoucí této diplomové práce, PhDr. Jovanka Šotolová, Ph.D, provedla redakci mého překladu. Redigovaný text pro mě byl

cenným zdrojem zajímavých překladových řešení, která jsem se snažila do překladu co nejlépe začlenit. Časté byly redakční zásahy do slovosledu a návrhy na synonymická vyjádření. Tyto návrhy na změny jsem ve většině případů přijala buď zcela, nebo jsem se je snažila vzít v potaz alespoň částečně. Z redakce vyplynula také například potřeba korigovat v některých místech příliš potlačenou kohezi a koherenci.

O vybraných redakčních úpravách ještě pojednám u některých úryvků z předlohy a překladu, ale také v části „Redakce z hlediska slovosledu“ a „Redakce z hlediska lexika“.

2 ETICKÝ PŘEKLAD

Než přistoupím ke konkrétnímu překladu, zaměřím se na otázku, čím by překlad měl být a jakými principy se při uměleckém překladu řídit. Hlavní východiska čerpám z teorie A. Bermana, tak jak ji představil v publikaci *Auberge de lointain.*

Záměr překládání (*visée du traduire*) by měl podle A. Bermana mít tři části: etickou, poetickou a filozofickou. (Berman 1999, s. 69)

Etický záměr zahrnuje věrnost a přesnost překladu. Ty je třeba dodržovat z úcty k textu a ke všemu, co v díle přichází cizího a jiného. Cílové kultury si často cizí díla přivlastní.[5] Ovšem pouze pokud je cizí zachováno, může mezi knihou a cílovou kulturou vzniknout dialogický vztah. Etický záměr je veden touhou otevřít cílový jazyk cizím prvkům. Proto také Berman zvolil pro název knihy spojení *auberge de lointain* – „příbytek dálných krajů“, přesně vyjadřující roli, kterou by podle něj překlad v cílové kultuře měl mít. Komunikací se obecně sděluje něco konkrétního. Kniha je pokaždé novým projevem – vyjádřením – světa jako takového. Překlad je pak projevem originálu. Přestože každá kniha vyvěrá z polysystému literatury[6], je zároveň i ryzí novinkou. Cílem překladu je uvést dílo v cílovém jazyce jako novinku. (tamtéž, s. 73–76)

U překladu je nutné zachovat věrnost jazyku[7]. Cílem je přenést duši (âme) textu z jednoho těla – jazyka – do druhého. Překladatelku či překladatele může vést jedině podoba „tělesné schránky“ originální. Proto je Berman zastáncem a obhájcem „doslovného“ (littérale) překladu, proti němuž jako opak staví otrocký překlad. Berman „doslovný“ překlad chápe jako maximální jazykovou věrnost originálu, která s otrockým překladem nemá nic společného. (tamtéž, s. 76–78)

Překlad, který se v rámci diplomové práce chystám vytvořit, přináším do cílové kultury jako ryzí novinku, tak aby mezi oběma vznikl dialogický vztah. Při překládání budu analyzovat

[5] Podobný koncept u Schleiermachera roku 1813: „Buď překladatel ponechá spisovatele pokud možno v klidu a přivádí čtenáře za ním, nebo nechá pokud možno v klidu čtenáře a přivádí za ním spisovatele.“ (Pelán, nestránkováno)

[6] Polysystém tak jak ho v popsal Itamar Even-Zohar v *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem* (1978/1990).

[7] Bermanovo dělení na překlad otrocký (servile) a věrný jazyku (littérale) se řadí k antitetickému dělení překladu na např. „věrný a těsný překlad“ u J. Levého in *Umění překladu* (2012) nebo „belles infidèles“ a „mot à mot traditionel“ u G. Mounina in *Les belles infidèles* (1994). Berman však věrný překlad chápe jako „fidélité à la lettre“ (Berman 1999, s. 77)

jazyk originálu, tak abych co nejlépe dokázala vytvořit pro duši textu toto nové tělo, kterým překlad je.

3 INTERTEXTUALITA

Důležitým prvkem překládaného textu je také intertextualita. Proto se jí zde budu blíže věnovat. Čerpám z článku L. Venutiho *Traduction, intertextualité, interprétation*. (Venuti, 2006)

L. Venuti charakterizuje tři typy intertextulity, ke kterým při překladu dochází.
1) Intertextualita jako vztah mezi cizím textem a dalšími texty, ať už v jazyce originálu či jiném;
2) vztah mezi originálem a překladem, často považovaný za vztah ekvivalence;
3) vztah mezi textem překladu a dalšími texty, ať už v jazyce překladu, či jiném.
Na základě těchto vzájemně propojených vztahů můžeme vyhodnotit, o co byl originál ochuzen a obohacen. Pokud se překladatel snaží ekvivalentní intertext vytvořit v cílovém textu, a tedy v přijímající kultuře, vzdaluje se originálu. (Venuti, 2006, s. 1–3)

Při překládání text prochází dvěma fázemi: dekontextualizací a rekontextualizací[8]. Při dekontextualizaci je originál nutně zbaven intratextuality, lingvistických a řečových struktur; a intertextuality, tedy významotvorné vztahové sítě zasazující originál do kontextu zdrojové kultury. Hodnota a význam díla se přenosem do jiné kultury vždy promění a vyvolá jinou reakci.

Těsný překlad vycházející z významové korespondence nikdy nedokáže vyjádřit kulturní význam intertextu v kulturní tradici zdrojového textu. Kulturní význam vychází z formy, z jazykové, grafické a zvukové, lexikální a syntaktické, stylistické a výpovědní podobnosti. Pokud překladatel či překladatelka přistoupí k vysvětlování intertextuality pomocí paratextů, vzniká spíše než překlad jakýsi komentář originálu. Tento přístup znemožňuje bezprostřední působení na příjemce a vylučuje reakci na překlad ekvivalentní s reakcí na originál.

[8] Fáze překladatelského procesu zde vycházejí z intertextuálního pohledu na překlad. Při jiných hlediscích mohou být fáze děleny např. na: analýzu (dekódování), převod, restrukturaci (zakódování) (Nida a Taber, 1969, s. 33); pochopení předlohy, interpretaci předlohy, přestylizování předlohy (Levý 2012, s. 50) aj.

Diplomová práce je ve své podstatě také paratext, komentář k překladu. Cílem této diplomové práce je ovšem vytvořit překlad, který bude na tomto paratextu nezávislý.

Text musí být v cílovém kontextu rekontextualizován, tak aby byl pro cílovou čtenářskou obec srozumitelný a zajímavý. Nový kontext oplývá jinými kulturními hodnotami, jinou literární tradicí a jiným společenským zázemím. Překlad vytváří nový intertext. Opětovné vytvoření textu v cílové kultuře by nemělo být pouhou komunikací, ale spíše aktivní rekonstrukcí beroucí v potaz jazykové, kulturní a společenské faktory cílové kultury. Překlad pracuje s významy a hodnotami a předkládá pouze interpretaci originálu, a nikoliv originál samotný. (tamtéž, s. 6)

Mezi jazyk a kulturu zdrojoovou a jazyk a kulturu překladu vstupují interpretace formální a tematická. Formální interpretace vychází z koncepce ekvivalence, tedy významové korespondence na základě slovníkových definic, ze stylu, lexika a syntaxe typických pro konkrétní žánr či typ diskurzu. Tematická interpretace se soustřeďuje na druh myšlení, přesvědčení, znázornění; diskurz v rámci koherentního útvaru myšlenek, problémů a argumentů; případně vykládá text formou komentáře. Interpretace jsou intertextuální a vycházejí z cílového kontextu. Těmito interpretacemi lze dílo rekontextualizovat, nahradit cizí intertextuální vztahy novým intertextem a vztahy k jazyku a kultuře překladu.

Překlad, který je součástí této diplomové práce, by měl být aktivní rekonstrukcí, jak ji popisuje L. Venuti. Formální a tematická interpretace umožňuje aktivní rekontextualizaci těla díla, které vzniká díky maximální jazykové věrnosti a „doslovnému“ překladu, tak jak ho chápe A. Berman. (Berman, 1999, s. 69)

Této problematice se budu detailně věnovat v části věnované formální a tematické interpretaci.

4 NEPŘELOŽITENOST

Jak už bylo naznačeno v kapitole o intertextualitě, L. Venuti považuje překlad za nemožný, v tom smyslu, že překlad předkládá pouhou interpretaci originálu, a nikoliv originál samotný. (Venuti, 2006, s. 6) K tomuto stanovisku dochází při pohledu na překlad z hlediska intertextuality.

A. Berman k dílu přistupuje jiným způsobem. Originál považuje za projev světa jako takového, přičemž překlad je projevem originálu. Význam díla ve zdrojové i cílové kultuře spočívá v tom, že přichází jako novinka, která kulturu obohacuje a vytváří si s ní dialogický vztah. (Berman, 1999, s. 69) Tuto potřebu dialogičnosti mezi dílem a kulturou vnímám i v přístupu L. Venutiho, ačkoliv jsou jejich teorie na sobě nezávislé. Podle L. Venutiho má rekontextualizace pro dílo vytvořit nový intertext, který umožní, aby překlad na čtenáře zapůsobil bezprostředně a vyvolal jeho reakci. Rekontextualizace umožňuje dialogický vztah mezi překladem a cílovou kulturou. (Venuti, 2006, s. 6)

Nyní detailněji představím postoj A. Bermana k problematice nepřeložitelnosti díla, budu přitom vycházet z kapitoly „Traduction ethnocentrique et traduction hypertextuelle“ (Berman, 1999, s. 29–47). A. Berman zde popisuje dvě nejrozšířenější a zároveň tradiční podoby překladu – etnocentrický a hypertextuální překlad.

Podle A. Bermana je překlad etnocentrický, protože přináší do vlastní kultury a jejích norem a hodnot něco cizího. Tento cizí element je kulturou vnímán negativně, a proto bývá adaptován a zapojen do cílové kultury. Překlad je zároveň hypertextuální, neboť vzniká jako nápodoba originálu. Odkazuje se k originálu, napodobuje ho a s větší či menší volností z originálu vychází. Vztah překladu k originálu je hypertextuální, stejně jako například parodie, pastiš, adaptace nebo plagiát, protože vycházejí z již existujícího textu.

A. Berman se nad překladem zamýšlí z filozofického hlediska. Podle platónského dělení na tělo a duši je význam samostatné bytí, ryzí idea – duše (âme). To, co vnímáme smysly – tělo originálu, je možné nechat stranou. Všechny jazyky mají společnou duši – logos, z něhož přeložitelnost pramení.

Takové upozadění významu mnohojazyčnosti by však bylo projevem etnocentrismu. Překlad se tím omezuje na zachycení významu a přikládá pramalou důležitost „smrtelné schránce“ – tělu – díla, jazyka (lettre). Toto zpronevěření se jazyku originálu je ve prospěch cílového jazyka, jenž smysl zachycuje sobě vlastním způsobem. Cizí myšlenka se musí podřídit cílovému jazyku a působit stejně přirozeně, jako by to byl originál. Jazyk originálu by z překladu neměl „vyčnívat“. Překlad by na čtenáře měl zapůsobit stejně jako zapůsobí originál na čtenáře zdrojové kultury.

Možnost přenést význam existuje paralelně s opačným jevem, principem nepřeložitelnosti[9]. První je plodem racionálně teologických úvah, zatímco druhý vychází z četby překladu, prožitku vyvolaných obrazů.

Jazyk a smysl jsou těsně propojeny, a proto když při překladu dojde k jejich rozdělení, trpí originál i překladatel. Kvůli této provázanosti je překlad zrádný a nemožný. A to i přesto, že je překlad ve službách komunikace a kulturní výměny. Nepřeložitelnost je ovšem základní součástí každého psaného textu, a je dokonce považována za známku kvalitní literatury, zejména poezie. Překlad a přenášení smyslu bylo v minulosti právě pro svou nedostatečnost často považováno za aktivitu pochybnou, lživou a nepřirozenou. V tomto kontextu se překlad zdá být přenosem smyslu buď příliš úslužným, nebo moc volným. Nemožnost oddělit smysl od jazyka může mít za důsledek, že je poselství pokroucené a nečitelné.

Překlad se vždy pohybuje na jakési stupnici hypertextuality ve vztahu k originálu a oproti jiným nápodobám by to měla být hypertextualita úslužná – konformní s originálem. Příliš volný překlad bývá považován za zradu.

Překlad je tedy v principu činnost, ze které vyplývají chyby. To je Bermanovo východisko k typologii tendencí, jež text překladu deformují. Se znalostí těchto tendencí je možné nejen posuzovat kvalitu již existujících překladů, ale mít se před nimi na pozoru při překladatelské činnosti. Slouží jako negativní vymezení toho, čím by překlad měl být.

[9] V historii překladu se o tématu (ne)přeložitelnosti uvažuje neustále. Princip univerzální přeložitelnosti byl nejvíce uplatňován ve 4. století při překladu Bible do vulgární latiny, během humanismu při překladech Bible do národních jazyků a později také díky činnosti E. Nidy ve Spojených státech. Univerzální přeložitelnost vychází z potřeby šířit slovo Boží a umožnit vstup myšlenek do cizí cílové kultury. (Berman, 1999, s. 29–47) Zastáncem přeložitelnosti je dále George Mounin, alespoň co se týče univerzálií, přičemž argument proti přeložitelnosti shrnuje „elle [la traduction] n'est pas l'original". (Mounin, 1994, s. 13)

5 NEGATIVNÍ VYMEZENÍ PŘEKLADU

V této kapitole se blíže zaměřím na Bermanovo pojetí tendencí deformujících překlad. Čerpám z kapitol „Translation and the trials of the forein“ (Venuti, 2012, s. 240–253) a „L’analytique de la traduction et la systématique de la déformation“ (Berman, 1999, s. 49–68).

Kromě toho, že by překlad měl být příbytkem dálných krajů – *auberge de lointain* (Berman, 1999) – měl by být také zkouškou cizího – *épreuve de l’étranger* (tamtéž).

Překlad stanovuje vztah mezi vlastním a cizím tím, že se pokouší zpřístupnit cizí dílo v jeho cizosti. Toto Berman dokládá na Hölderlinově překladu Sofoklova dramatu. Oproti tradičním „klasickým“ překladům, které cizost řeckého světa tragédie zmírňují, Höderlinův překlad cizost odkrývá. Překlad má jedinečnou schopnost odhalit skutečný kernel[10] originálu. Překlad je pro zdrojový text, zakořeněný v půdě jazyka, exilem umožňujícím vyjevit nejvlastnější a zároveň nejvzdálenější podstatu díla. Hölderlin v jazyce originálu určil dva protichůdné principy (*feu du ciel*, *sobriété*) a právě zdůrazňováním cizosti čtenáři zpřístupňuje napětí mezi nimi. Jazyk originálu otřásá jazykem překladu. Při překladu originálu těsně provázaného s jazykem dochází ke střetům a slučování obou jazyků. Místo přizpůsobování jazyka by překlad, aby působil přirozeně, měl dílo představit jako něco cizího. (Venuti, 2012, s. 240–253)

Berman doporučuje analyzovat systém textových deformací a zároveň tento systém podrobit psychoanalýze. Systém textových deformací je soubor tendencí pramenících v nevědomí, které překlad odklánějí od originálu. Analýzu je nutné doplnit i o tendence pozitivní, které přirozeně, i když nesoustavně, kompenzují tendence negativní.

V próze se snoubí mnoho různých podob jazyka daného prostředí. Tato mnohotvárnost je společným rysem mnoha významných literárních děl. Tuto jazykovou mnohotvárnost a jazykové napětí z ní plynoucí by měl překlad zachovat.

A. Berman se chce vyhnout opakování normativního a dogmatického charakteru teorií svých předchůdců, a proto odmítá preskriptivní typologii. Doporučuje jasně určit záměr překládání

[10] Kernel ve smyslu, jak jej používá Noam Chomsky a Eugene Nida.

(*visée du traduire*). Obecně se za záměr překládání považuje předání poselství. U odborných nebo technických textů je tímto poselstvím určité množství informací[11], ovšem u uměleckého díla je poselství mnohem abstraktnější. Aby mohlo být poselství uměleckého překladu předáno, musí záměr přesahovat hranice prosté komunikace. Záměrem často bývá představit dílo z cizí kultury někomu, pro koho je z jazykových důvodů nepřístupné. Pokud se však překladatel rozhodne soustředit na široké budoucí čtenářstvo, začne mu dělat ústupky, snaží se vyjádřit vše a navíc tak, aby tomu všichni rozuměli. Pokud překladatel před věrností originálu upřednostní čtenářstvo, bude výsledek přesně opačný, než zamýšlel. Místo aby komunikaci mezi čtenářem a dílem umožňoval, zabraňuje jí. Manipulace s dílem ve snaze jej pro čtenáře zjednodušit je v důsledku prohřeškem proti samotnému čtenáři. Samozřejmě je v pořádku učinit dílo pro čtenáře přiměřeně atraktivní volbou přirozených jazykových prostředků. Je však potřeba vyvarovat se vulgarizace díla, zachovat etický přístup k originálu a maximální věrnost jazyku. (Berman, 1999, s. 69–78)

Berman k analýze a následné kritice překladu definuje dvanáct tendencí.

1. Racionalizace (*Rationalisation*)
2. Vyjasňování (*Clarification*)
3. Rozšiřování (*Allongement*)
4. Zkrášlování (*Ennoblissement*)
5. Kvalitativní ochuzování (*Appauvrissement qualitatif*)
6. Kvantitativní ochuzování (A*ppauvrissement quantitatif*)
7. Homogenizace (*Homogénéisation*)
8. Destrukce rytmu (*Destruction des rythmes*)
9. Destrukce skrytých významových sítí (*Destruction des réseaux signifiants sous-jacents*)
10. Destrukce textových vzorců (*Destruction des systématismes*)
11. Destrukce původních jazykových sítí a jejich exotizace (*Destruction des réseaux vernaculaires ou leur exotisation*)
12. Destrukce slovních spojení (*Destruction des locutions*)
13. Vymazání překryvu jazyků (*Effacement de la superposition des langues*)

[11] Proměňujícím se invariantem a variantem v závislosti na žánru se zabývá např. J. Levý. (Levý 2012, s. 27)

U popisu jednotlivých tendencí vycházím z výše zmiňovaných kapitol (Venuti, 2012, s. 240–253; Berman, 1999, s. 49–68).

V kapitole „Deformační tendence“ jednotlivé tendence doplňuji příklady z překládaného úryvku románu, na kterých dokládám, jakým způsobem jsem se těchto tendencí snažila vyvarovat. Jsem si vědoma, že není možné se jim zcela vyhnout. Tendence primárně slouží k posouzení již hotového překladu, ideálně při porovnávání s dalšími překlady. Já v diplomové práci tyto tendence využívám jakožto negativní vymezení hranic překladu.

5.1 Racionalizace

Racionalizace se odehrává na úrovni syntaktické struktury originálu. Změny jsou například patrné v interpunkci. Racionalizace se projevuje novou organizací věty nebo po sobě jdoucích vět. Vzniká tak celek lineárnější (linéarité), ochuzený o větvení myšlenky (arborescence) a postupné přidávání informací. Tyto změny vycházejí ze snahy upravovat text k větší dokonalosti. Ovšem neurčitost, beztvarost (informité) jazyka prózy vytváří hloubku a mnohoznačnost myšlenek. Racionalizace myšlenky zobecňuje, například volbou abstraktnějšího překladového řešení z paradigmatu slov. Zabstraktňování ničí vztahy mezi formálním a neformálním, uspořádaným a chaotickým, abstraktním a konkrétním. Dochází k obrácení základní tendence originálu.

5.2 Vyjasňování

Vyjasňování je tendence cílového jazyka volit jednoznačný pojem tam, kde je ve zdrojovém textu pojem neurčitý. V cílovém jazyce může být například nutné obsadit u slova jeho obligatorní valenční pozici, zatímco v originálu se jednalo o valenční pozici potenciální. Tato tendence je problematická, protože do díla explicitně vnáší myšlenku, která byla ve zdrojovém textu potlačena. Může to být pohyb od polysémie, množiny možného, k monosémii, jedinému významu. Dalším vyjasňovacím postupem je parafráze nebo vysvětlivka.

5.3 Rozšiřování

Tato tendence je v překladech velmi běžná. Její částečnou příčinou je racionalizace a vyjasňování[12]. Z pohledu textu znamená rozšiřování zároveň také ředění textu. Překlad rozvíjí

[12] Jiné teorie v tomto kontextu zmiňují překladatelovu potřebu explicitace nebo zlogičťování.

prvky, které byly v originálu pouze naznačené, a vysvětlováním zakaluje původní jasnost originálu. Je to proces horizontálního rozšiřování na úkor vertikální hloubky myšlenek.

5.4 Zkrášlování

V poezii je to zvyšování poetičnosti, v próze rétorizace. Text je přepisován a stylisticky upravován, aby zněl elegantně. Opačným procesem je podle Bermana tzv. vulgarizace. V jeho pojetí tento termín znamená odpoetizování, potlačení či setření příznaku poetičnosti, patosu nebo expresivity.

5.5 Kvalitativní ochuzování

Výraz vyvolávající představy a obrazy je přeložen slovem chudším. Proto je třeba hledat výraz, který bude odpovídat nejen významově, ale bude vyvolávat stejně bohaté představy.

5.6 Kvantitativní ochuzování

Při tomto procesu dochází ke ztrátám na úrovni lexika. Kvantitativní ochuzování se nevylučuje s rozšiřováním, pokud je v překladu méně významů, ale více slov. Text je v důsledku chudší a delší.

5.7 Homogenizace

Snižování aspektu různorodosti textu. Tato tendence vyplývá z ostatních dosud zmíněných tendencí, je to snaha překladatele o jednotný „učesaný“ celek.

5.8 Destrukce rytmu

Větší a nápadnější je toto nebezpečí u poezie a divadla. „Zničit“ špatným překladem rytmiku prózy je obtížnější. Zachovat rytmus a melodii zdrojového textu ale není možné, neboť nutně dochází k proměně lexika a syntaxe. Překladatelé prózy zcela výjimečně postupují tak, že by při překladu primárně zohledňovali například počty slabik ve větě nebo jiné postupy rytmizace na úrovni slov a vět, větných struktur. Jedním ze zásahů promítajících se do rytmu v próze jsou úpravy interpunkce – i zde je však nutné zohlednit, co je ve zdrojovém textu jiné a příznakové, případně agramatické, a teprve tehdy sáhnout k obdobným krokům v textu cílovém.

5.9 Destrukce skrytých významových sítí

Pod úrovní samotného textu originálu se ukrývají významové sítě. Určitá slova či skupiny slov na sebe odkazují, existuje mezi nimi vazba, která prostupuje celým dílem. Vztah může být daný podobností či významovým zaměřením. Díky síti nabývají jednotlivá slova zásadního významu, a proto musí být zachována.

5.10 Destrukce textových vzorců

K destrukci textových vzorců dochází například při nedodržování času originálu či typu závislosti vět vedlejších. Překladatel se snaží nesystematický postup zakrýt homogenizací, čímž způsobuje, že je dílo nekoherentní.

5.11 Destrukce původních jazykových sítí a jejich exotizace

Každé dílo je utkáno ze sítě mnohých podob jazyka. Dialektická, archaická, mluvená či hovorová podoba jazyka je v literárním díle zároveň obrazně bohatší než spisovný jazyk, který většinou tvoří rámec daného literárního díla. Za účelem kompenzace tohoto jevu se v překladu tradičně přistupuje k exotizaci, uvádí Berman. Dané slovo ze zdrojového textu se v překladu ponechá a vyznačí se kurzívou. (To je však ve francouzském prostředí dáno územ: všechna cizí slova se vyznačují kurzivou. V češtině takto striktní pravidlo neplatí.) Případně se nářečí originálu překládá nářečím cílové kultury. Obě řešení bývají problematická.

5.12 Destrukce ustálených slovních spojení

Ustálená slovní spojení a idiomy lze nahradit paralelními vyjádřeními v cílovém jazyce. To je však projev etnocentrismu a překladatel musí mít na paměti, že obrazy typické pro zdrojový text nelze nahrazovat jinými obrazy cílové kultury. Překlad nespočívá vždy v hledání ekvivalentu v cílové kultuře. Nejlepším řešením je tedy překládat a spoléhat se, že čtenář rozpozná příbuzný idiom v cílové kultuře. Překlad by se měl soustředit na hru významů.

5.13 Vymazání překryvu jazyků

V próze se překrývá více společných jazyků, ať už jsou to různé podoby téhož jazyka, například španělská španělština a španělština Latinské Ameriky, nebo sociolekty a idiolekty.

Překladatel by podle Bermana měl usilovat o zachování této heteroglossie, i když je to někdy velmi obtížné.

6 HYBRIDITA

Tato kapitola navazuje na tematiku intertextuality. Danielle Risterucci-Roudnicky se v publikaci *Introduction à l'analyse des oeuvres traduites* zabývá problematikou hybridity překladu. Budu vycházet z kapitoly „L'hybridité textuelle du texte traduit" (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 56–86).

Autorka se zabývá koncepty hybridního autorství, hybridních titulů, hybridních kulturních reálií a hybridní poetikou.

6.1 HYBRIDNÍ AUTORSTVÍ

Při analýze literárního překladu je podle D. Risterucci-Roudnicky nutné vzít v potaz hybridní autorství překladu. Překlad má vždy minimálně dva autory, jedním je autor originálu a druhým autor překladu[13]. Autoři se mohou vzájemně obohacovat. Obecně se dá říci, že překladatel svým náhledem může přispět k vyjevení nového aspektu díla. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 56–62)

Překládané dílo je utvářené osobním příběhem překladatele, jeho sociálním, kulturním a politickým zázemím. Tento otisk překladatele se snáze rozpozná při srovnání více překladů téhož díla.

Zásadní roli při analýze hybridity autorství hraje vyjádření autora k překladu a překladatelův komentář k překladu. V případě této diplomové práce je překlad teprve ve fázi vzniku a překladatelský subjekt mohu vyhodnotit podle typologie J. Delisle a J. Woodsworth (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 60) jakožto subjekt, který vnáší do své kultury cizí kulturní hodnoty (*importateur de valeurs culturelles*). Tato diplomová práce hraje roli paratextu. Překladatelská metoda, kterou jsem si zvolila, vychází z antitetické dvojice podle A.

[13] V dějinách lze najít příklady dvojic autorů, kteří vzájemně překládali a uváděli díla toho druhého do své jazykové kultury. Jejich překlady jsou zvláště cenné k porozumění daným dílům a k dalším překladům, neboť mezi oběma autory probíhal intenzivní dialog, umožňující nahlédnout na dílo autorovýma očima. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 56–62)

Bermana: etnocentrický překlad, který má převést „ducha“ textu (*traduction de l’esprit*), a etický „doslovný“ překlad (*traduction à la lettre*).

6.2 HYBRIDNÍ POETIKA

Intertextualita cizí kultury představuje jeden z nejobtížnějších prvků při četbě a analýze díla. Citace, narážka nebo parodie předpokládají určité kulturní zázemí čtenáře. Čtenář výchozí kultury má prostředky k pochopení a interpretaci kulturních odkazů, což nemusí být případem pro čtenáře kultury cílové. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 72–74)

Intertextualita má však někdy podobu mnohem nenápadnější, například když se odkazuje k zavedeným lingvistickým strukturám a dílům stejného žánru. (Venuti, 2006, s.1)

Cestou k překladu intertextuality jsou trpělivá práce a hledání co nejpřesnějšího vyjádření. Intertextualitu může kompenzovat peritext v podobě poznámek pod čarou, ty však narušují plynulost četby. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 72)

L. Venuti (tamtéž, s. 73–74) varuje před nemožností přenesení intertextuálních vztahů z důvodu dekontextualizace a rekontextualizace překládaného textu. V přeloženém díle vzniká nový intertext, který není ekvivalentní, nýbrž analogický ve vztahu k originálu. Jak podotýká Risterucci-Roudnicky: to, do jaké míry překladatel zohledňuje cílového čtenáře, se projevuje na způsobu, kterým nakládá s intertextualitou.

O problematice hybridní poetiky pojednám v kapitole „Citace a imitace“

6.3 HYBRIDNÍ TITUL

V této části vycházím z díla *Introduction à l’analyse des oeuvres traduites* konkrétně kapitoly „Hybridité du titre traduit“ (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 30–36), tedy hybridita přeloženého názvu díla. Principy z této kapitoly budu vztahovat přímo na české kulturní prostředí a na román *Les Sorcières de la République.*

První kontakt díla se čtenářem probíhá právě prostřednictvím názvu. Název přeloženého díla by měl čtenáře cílové kultury zaujmout. Názvem je ztělesněna identita díla. Překlad názvu je

problematika spojená s věrností překladu, jazykovou a kulturní nepřeložitelností, s otázkou obohacování originálu překladem.

D. Risterucci-Roudnicky vytváří typologii překladů názvu, kterou nyní uvedu a ve většině případů doprovodím vlastními příklady českých překladů.

Jednou z variant je **převzetí originálního názvu** v cizím jazyce: takto překladatelé postupují, pokud jsou názvem toponyma, antroponyma (např. Zolův román *Nana*), nepřeložitelné reálie (např. Zolův román *Germinal*) nebo názvy srozumitelné v cílové kultuře[14].

Identitu originálu lze někdy **zachovat doslovným překladem**.

Tak je to například u českého překladu *Sex a lži* podle *Sexe et mensonges* od Leïly Slimani. Při překladu názvů mohou být problematické rozdíly mezi jazyky v monosémii a polysémii slov, jako například u knihy *Histoire de la violence* Édouarda Louise, kterou Sára Vybíralová přeložila do češtiny jako *Dějiny násilí*. Uvažovat by se však dalo i o překladu *Příběh násilí*. Potíže mohou působit i odlišné schopnosti jazyků vyjádřit určitou myšlenku.

Někdy dochází k následujícím úpravám názvu: přidání, vypuštění nebo nahrazení části názvu nebo podtitulu. V některých případech bývá název změněn, tak aby byl v souladu s poetickou normou cílové kultury[15].

Při **opakovaném překladu** může docházet k proměnám názvu.

Toto téma je stále aktuální, tak například kniha *Der Zauberberg* Thomase Manna vyšla v českém překladu roku 1930 pod názvem *Kouzelný vrch*. V novém překladu Vratislava Jiljího Slezáka uvedeném v roce 2016 nese název *Čarovná hora*. Upřesnění názvu je podpořeno fotografií hory z Davosu na obálce. Zpřesněním prošel také název Melvillova románu v novém překladu Šimona Pellara z roku 2019. Na titulní straně je název *Bílá velryba aneb Moby Dick, vorvaň obrovský* na obálce zůstal pouze zavedený název *Bílá velryba*. U těchto dvou titulů je patrná zvýšená snaha usnadnit vstup nového názvu do literárního prostředí (dokreslující fotografie na obálce, částečné zachování zavedeného, ač nepřesného, názvu). Také překlad Célinovy knihy, původně s titulem *Cesta do hlubin noci*, nese v překladu Anny Kareninové z roku 2018 přesnější název *Cesta na konec noci*.

[14] Zde Risterucci-Roudnicky uvádí román *Bonjour tristesse* od G. Sagan, jehož název v německém překladu zůstává nezměněný.
[15] Risterucci-Roudnicky například zmiňuje čínský překlad názvu románu Marcela Prousta *À la recherche de temps perdu*, jehož zpětný překlad do francouzštiny by zněl *Le souvenir des années passées comme de l'eau écoulée.*

6.3.1 LES SORCIÈRES DE LA RÉPUBLIQUE

Při překladu názvu *Les Sorcières de la République* je nutné přihlédnout k několika faktorům.

V úvahu přicházejí tři překladová řešení:

Čarodějky republiky, Republikánské čarodějky, Čarodějky pro republiku

Pro přiblížení svého rozhodovacího procesu krátce analyzuji používání spojení *les Sorcières de la République* v románu. Pojem je používán jako označení politického hnutí. Název existoval už při předvolební kampani, měl by tedy znít přitažlivě, aby přilákal potenciální románové členky a voličky. Tomuto kritériu pro češtinu ne tak docela přirozené spojení *Čarodějky republiky* nevyhovuje.

Republikánské čarodějky vytvářejí nechtěnou asociaci s americkou Republikánkou stranou.

Čarodějky pro republiku působí adekvátně díky použití předložky *pro*. Jako název knihy splňuje kritérium přitažlivosti. Při reálné zakázce by bylo nutné volbu názvu projednat s autorkou, držitelem autorské licence a s českým nakladatelstvím.

6.3.2 NÁZVY KAPITOL

Nyní na příkladech ukážu, jakým způsobem by bylo možné postupovat při překladu názvů kapitol. Nejprve uvádím celý obsah knihy.

OBSAH KNIHY

Jour 1 - Bienvenue chez vous
- *Chaîne continue*
- *Faites entrer l'accusée*
- *Chaîne continuelle*
- *Formules génériques*
- *Naissance du Nouveau Commencement*
- *L'Apocalypse selon Certaines*
- *Portrait de la sorcière à usage domestique*
- *Message à caractère informatif*
- *La mythologie dans le boudoir*
- *Putching Queen*

Nuit 1 - Nocturne hertzien
- *Enchaînements*
- *Si vous avez manqué le début*

Jour 2 - Debout, les damnées de la terre
- *Chaîne de caractères*
- *Le serment de la théière*
- *De l'usage de l'Apocalypse comme outil d'empowerment*
- *Message à caractère informatif*
- *Century 21*
- *Opération Lucidator*

Nuit 2 - Un trésor dans votre maison
- *Chaînons manquants*
- *Apocalypse, feuille de route*
- *Dossier épistolaire*

Jour 3 - France, terre d'asile
- *Le Pacte de responsabilité*
- *La pédagogie dans le grimoire*
- *Confessions intimes*

Nuit 3 - Prenez soin de vous
- *Maillon faible*
- *Message à caractère roboratif*
- *Sélection à la carte*
- *À Montparnasse ce soir*

Jour 4 - Mutatis, mutandis
- *Stratégies & développements durables*
- *Soufflez très fort sur la bougie et le vœu s'accomplit*
- *In prequels veritas*
- *Magic Box*

Nuit 4 - Et soudain, c'est le drame
- *Message à caractère productif*

Jour 5 - Parce que nous le valons bien
- *Comment devenir l'Élue quand on est sans relations*
- *Le Nouveau Commencement, c'est maintenant*
- *Liberté, Parité, Sororité*
- *3615 Vie de Sorcière*
- *Le jour où tout a basculé*
- *Chaîne alimentaire*
- *Plaidez, il en restera toujours quelque chose*

Nuit 5 - C'est vous qui voyez
- *Dernier épisode*

Jak je už z prvního pohledu patrné, kniha se dělí na deset části (pět dní a pět nocí) a dále na jednotlivé kapitoly. Některé kapitoly jsou mezi sebou významově provázané. Velmi často je samotný název slovní hříčkou. Při překladu názvů kapitol je tedy nutné na tuto provázanost dbát a volit překladová řešení, která tuto vlastnost zachovají.

Nyní představím konkrétní problémy překladu názvů kapitol a pokusím se navrhnout co nejjednotnější přístup k této problematice včetně dílčích řešení.

Samotné dělení na očíslované dny a noci staví před rozhodování, zda překládat:

DEN 1, *1. DEN* nebo *DEN 1.*

Pro tuto problematiku jsem se mj. inspirovala článkem Martina Langhanse, (2018, s. 33) který uvádí, že soudní jednání v trestních věcech je příbuzné s rituálem, a to jednak využíváním principů performativity, jednak svým původem i mechanismem působení. Ve svém článku se zabývá styčnými body práva a teatrologie. Rituál definuje šesti znaky podle Cathrine Bellové: *formalismus, tradicionalismus, neměnnost, ovládání pravidly, náboženská symbolika a performance* (Lanhans, 2018, s. 35).

S těmito prvky román pracuje. Hlavní dějovou linkou je soudní řízení, tradičním způsobem je respektována jeho forma: v první kapitole je ústy prezidenta předneseno obvinění. Jednání předsedá soudce. Obžalovaná je předvedena a má možnost vypovídat. Na konci knihy je vynesen rozsudek. Zároveň je však dán hlas lidu a všichni se musí vyjádřit. Vytváření kontrastu mezi zaběhlými postupy a dystopickou realitou románu je jedním z uměleckých tvůrčích prostředků autorky.

Soudní jednání propůjčuje celému románu strukturu. Střídáním slohových útvarů má text sice spíše heterogenní tendenci, je však pevně zakotvena v členění, které formou připomíná zápis ze soudního jednání.

Překladové řešení názvů *JOUR 1*, *NUIT 1* atd. by mělo připomínat strohý administrativní styl zápisu ze soudního jednání. Volila jsme překladové řešení *DEN 1*, což by mohlo být napsáno na složce soudního zápisu a zároveň má stejně jako *JOUR 1* širokou interpretaci. Jazyková příručka potvrzuje, že pokud se číslo může číst jako číslovka základní i řadová, tečka se za číslicí nepíše a číslice stojí vždy za jménem.

V případě textu zvoleného k překladu lze rovněž pozorovat blízkost soudního jednání a divadelní performance. Chloé Dealume se ostatně ve své tvorbě zaměřuje mimo jiné i na divadlo, a proto není pochyb, že tuto příbuznost vnímá. V textu se vyskytuje řada konkrétních motivů, jež přímo k divadlu odkazují (a zároveň jsou charakteristické i pro soudní jednání), například zvonění, které značí konec přestávky, jeviště, hlediště aj.

Soudní jednání má v románu rituální charakter a dalo by se tvrdit, že jednotlivé dny a noci jsou vlastně divadelními obrazy. V názvu *JOUR 1* můžeme vidět aspekt administrativní stejně jako aspekt divadelní.

6.3.3 KAPITOLY

Na úrovni kapitol se vyskytují slovní hříčky a mezi jednotlivými názvy v některých případech existuje silná provázanost. Tyto dva aspekty se projevují už v názvu první kapitoly *Chaîne continue*.

Pokud bych překládala kapitolu bez kontextu, nejspíš bych se přiklonila k překladovému řešení ve smyslu *chaîne*, jako televizní kanál nebo program. První slovo kapitoly je *#Live* značí živé vysílání. Následuje prezidentův proslov v uvozovkách.

Kořen *chaîn-* však v názvech kapitol není ojedinělý: *Chaîne continue*, *Chaîne continuelle*, *Enchaînements*, *Chaîne de caractères*, *Chaînons manquant*, *Maillon faible*, *Chaîne alimentaire*.

V těchto kapitolách je vypravěčkou hlasatelka *Marjoline Pithiviers* kanálu *Canal National*.

Proto dále analyzuji názvy jednotlivě, aby bylo možné najít pro soubor vzájemně provázaných kapitol co nejúplnější překladová řešení. Není-li uvedeno jinak, definice předkládám z internetového slovníku CNRTL (Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales) a slovníkové překlady z internetového francouzsko-českého slovníku Lingea.

Chaîne continue
Definice *continu*: Qui n'est pas interrompu.
Slovníkový překlad *continu*: nepřetržitý, souvislý, plynulý

Chaîne continuelle
Definice *continuel*: Qui dure sans interruption ou presque.
Slovníkový překlad *continuel*: stálý, ustavičný, neustálý

Enchaînements
Slovníkový překlad: sled, řetěz, struktura, stavba, spojení

Chaîne de caractères
Definice z Wikipedie: Textový řetězec, definice: konečná posloupnost symbolů patřících do určité konečné množiny

Chaînons manquants
Slovníkový překlad *chaînon*: článek řetězu

Maillon faible
Ustálené spojení: slabý článek

Chaîne alimentaire
Slovníkový překlad: potravní řetězec

V češtině nelze jedním slovem vyjádřit význam „řetěz“ a význam „kanál/program“. Další slova pro televizní vysílání jsou například: *kanál*, *vysílání*, *program*, *pořad*, *přenos*, *síť*. Jejich použitím by se však ztratila výhoda, že i v češtině existují slovní spojení: *textový řetězec*, *chybějící články řetězu*, *slabý článek*, *potravní řetězec*.

Pro překlad názvů, kde kořen *řetěz* nelze zachovat, hledám v paradigmatu slova jiným způsobem zachovávající charakteristiku řetězu: *sled, řada, pořadí, série, posloupnost*; či televizního vysílání: *proud, proudění, tok*.

Je nutno vzít v potaz další vlastnosti výrazu *chaîne*, které by zanikly volbou jiného slova než právě *řetěz*. *Řetěz* krom toho, že propojuje, také spoutává. Je velmi pravděpodobné, že tímto aspektem byl výběr slova ve zdrojovém textu motivován. Vysílání je všudypřítomné a lidé jej musí neustále sledovat. Občané mají povinnost být připojeni, spoutáni dohromady řetězem. Tyto vlastnost vyjadřují například slova: *pouta – poutat*, *připoutat*, *spoutat*; *okovy*, *želízka*; *připojení – připojit*, *spojit*, *propojit*. *Pouto* skvěle vyjadřuje jak vazbu, ne nutně negativní, tak svázání dohromady. *Okovy* a *želízka* zase připomínají rigidní omezující aspekt kovu, stejně jako *řetěz*.

S těmito poznatky lze stanovit jednotný přístup.

> *Chaîne continue*
> Definice *continu*: Qui n'est pas interrompu.
> Slovníkový překlad *continu*: nepřetržitý**,** souvislý**,** plynulý

V této kapitole hovoří prezident o minulosti, která má být vyjasněna, o nutnosti ukončit generační konflikt. Obviňuje Sibylu ze spiknutí, jež podle něj způsobilo státní rozvrat.

Volím překlad ***Spojení navázáno***, které vyjadřuje jak propojení s minulostí, tak odkazuje k technologii, k vysílání a také k tomu, že čtenář touto kapitolou vstupuje do knihy

> *Chaîne continuelle*
> Definice *continuel*: Qui dure sans interruption ou presque.
> Slovníkový překlad *continuel*: stálý, ustavičný, neustálý

Volím překlad ***Soustavné připojení*** zachovávající díky opakování kořenu -*poj*- návaznost na první kapitolu v originále vyjádřenou dvojicí *continue – continuelle*.

> *Enchaînements*
> Slovníkový překlad: sled, řetěz, struktura, stavba, spojení

Tento název by měl být mostem mezi kapitolami s kořenem -*poj*- a *řetěz*, navrhuji proto překlad ***Napojení.***

A dále následovně:

Chaîne de caractères
Návrh řešení: *Textový řetězec*

Chaînons manquants
Návrh řešení: *Chybějící články*

Maillon faible
Návrh řešení: *Slabý článek*

Chaîne alimentaire
Návrh řešení: *Potravní řetězec*

Překládaný úryvek obsahuje také kapitolu *Binevenue chez vous*, jejíž název analyzuji v části „Citace a imitace“.

6.4 HYBRIDITA KULTURNÍCH REÁLIÍ

S intertextualitou je úzce spojena hybridita kulturních reálií. Podle D. Risterucci-Roudnicky je nutné některé kulturní znaky originálu při překladu dešifrovat, zvlášť často je to potřeba, pokud je zdrojová kultura vzdálena kultuře cílové. Cizí slova – xenismy – se z cílového jazyka vydělují například grafickou podobou či absencí známek rodu a čísla. Často se k nim pojí poznámky pod čarou nebo speciální slovníček – tedy složky peritextu. Tím se však od sebe kultury ještě více vzdalují. Navíc se tím znesnadňuje četba. Existují samozřejmě díla tak vzdálená cílové kultuře, že historické, politické, náboženské a sociologické zmínky nelze překládat, aniž by byly nějakým způsobem objasněny. Přirozené plynutí díla je však peritextem narušeno. Peritext je jakýmsi prahem, který čtenář musí překročit, aby dokázal uchopit svět představivosti cizí kultury. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 67)

Kulturními referencemi mohou být například slova s přeneseným významem, slovní hříčky, reálie, zvyky a další. Častým řešením je vkládat xenismy do cílového textu a vyznačovat je například kurzívou. I tímto způsobem se ovšem kultury ještě více vzdalují. Jazyk cílové kultury se neobohacuje. Je tedy potřeba rozlišovat mezi zbytným cizím elementem a kulturní zmínkou obohacující.

Přeložená vlastní jména se vzdalují originálu, nepřeložená se vzdalují překladu. Při překladu se setkáváme s problematikou onomastiky, konkrétněji s antroponymií a toponymií.

6.4.1 ONOMASTIKA

Přeložená vlastní jména se vzdalují originálu, nepřeložená se vzdalují překladu. Při překladu se setkáváme s problematikou onomastiky, konkrétněji s antroponymií a toponymií. Jde o problematiku úzce spojenou s intertextualitou, jak o ní bylo pojednáno v kapitole „Intertextualita“. V minulosti byla tendence vlastní jména překládat, v současnosti je tendence opačná. Pro správné překladové řešení je nutné vyhodnotit, k čemu se vlastní jména v textu a zdrojové kultuře odkazují a jaké místo jim má přisoudit představivost čtenáře kultury cílové. Překladatel by měl v cílovém textu aktualizovat souvislosti, které jsou jedinečné v textu zdrojovém. Nesou-li vlastní jména význam nebo se odkazují k jiným textům, stojí překladatel před rozhodnutím, zda bude významy přenášet, tedy aktualizovat souvislosti v cílové kultuře. Pokud přeloží pouze některá vlastní jména, bude překlad působit hybridně.

Původní grafická a zvuková podoba vlastních jmen dokáže čtenáře cílové kultury částečně přenést do zdrojové kultury. Překládání vlastních jmen by mělo být odůvodněné buď tím, že vlastní jméno svou cizostí narušuje koherenci díla, nebo pokud kulturní aktualizace přispívá ke kreativní četbě. (Risterucci-Roudnicky, 2008, s. 68–69)

6.4.1.1 ANTROPONYMIE

Hlavní postavou románu je *Sibylle*. V zásadě se nejedná o jméno, ale o označení pro věštkyni. Proto překládám *Sibyla*.

Vlastní jména postav ponechávám v souladu se současnou tendencí v originální podobě: *Marjoline Pithiviers, Élisabeth Ambrose, Barnabé Plouguel-Castelain*. Důvody, které mě vedly k nepřechylování ženských jmen, detailněji rozvádím v části věnované tematické interpretaci.

V úryvku se vyskytují dvě jména ruského původu: *Dimitri Kasperpovitch* a *Anastasia Kasperpovitch-Raspoutine*, která jsou jakýmsi fiktivním přepisem z azbuky.

Dle ČNK Slovo v kostce je forma Dimitri (5,8 výskytů na milion slov v beletrii) používaná obdobně často jako forma Dimitrij (5,9), proto podobu křestního zachovávám.

Foném vyjádřený ve francouzštině *tch* čeština přirozeně vyjádří písmenem *č*: *Kasperpovič*. Ve jméně *Rasp**ou**ti**ne*** v češtině překládám *Rasp**u**ti**n***, aby se výslovnost jména co nejvíce přiblížila originálu. Ženské jméno je v originále v nepřechýlené podobě, což v překladu zachovávám: *Anastasia Kasperpovič-Rasputin*.

Ve spojení s vlastními jmény se v románu se vyskytují různé funkce. Například *Enquêteur général* (O 5) překládám *generální vyšetřovatel* (P 4) po vzoru: *generální tajemník*, *generální ředitel*. Autorka až na výjimky (*greffière*) používá názvy funkcí s velkým písmenem: *Procureur*, *Président*, *Avocat général*. Ve francouzštině se velké písmeno používá, pokud se mluvčí obrací přímo na danou osobu. Většina textu je přímá řeč, čímž se používání velkého písmena vysvětluje. Do češtiny v souladu s územ překládám funkce s malým písmenem.

6.4.1.2 TOPONYMIE

V překládaném úryvku se vyskytují místní názvy, jako například *Stade de France*. Pokud je to třeba, vkládám vnitřní vysvětlivku: ***národní** francouzský stadion*. Na několika dalších příkladech ukážu, jakým způsobem jsem postupovala při překladu místních názvů.

V následujícím úryvku autorka sama vkládá vnitřní vysvětlivky: *le long*, *creux*, *région qui s'appelait*, *vallée*, *plaine*. V českém překladu dodávám vnitřní vysvětlivku *řek, pohoří*.

> *Le Vent d'autan est un vent qui souffle dans le sud et le sud-ouest de la France. Depuis le Massif central, **le long** de la Garonne, **le long** de la Dordogne, il souffle jusqu'à la partie orientale du Bassin aquitain. Depuis le Lauragais jusqu'au **creux** du Cantal. <u>Sa zone d'influence couvre 35 000 m².</u> Le Vent d'autan rend fou dans le Languedoc et la **région qui s'appelait** Midi-Pyrénées. Il fait encore beaucoup de dégâts dans le complexe Occitania, la **vallée** Lagardère et la **plaine** Bolloré.* (O 14)
> *Vítr zvaný Autan vane na jihu a jihozápadě Francie. Od Francouzského středohoří **podél řek** Garonne a Dordogne do východní části Akvitánské pánve. Od **pohoří** Lauragais až do **roklin** Cantalu. <u>Působí v oblasti o rozsahu 35 000 km².</u>*
> *V Languedocu a v **regionu, který se jmenoval** Midi Pyrénées, dovádí tento vítr lidi k šílenství. Také v Okcitánii, **údolí** Lagardère a **rovinách** Bolloré působí velké škody.* (P 13)

Lagardère a *Bolloré* jsou příjmení majitelů stejnojmenných francouzských společností. Zřejmě se jedná o aluzi na tyto společnosti.

Podtržením jsem vyznačila větu, kde je v originále věcná nepřesnost. Na francouzské Wikipedii se píše: „Sa zone d'influence couvre 35 000 km²“, tedy doslova stejná věta jako v románu, jenže nikoliv metrů, ale kilometrů čtverečních. Tato informace je zásadní, protože jak vyplyne o stránku dál, Sibyla vítr využila k provedení amnézie v celé Francii.

> *Le Grand Blanc, le Vent d'autan. <u>Sa zone d'influence couvre 35 000 m².</u> **En France, il suffit d'un verre d'eau, de beaucoup de concentration et de la bonne formule.*** (O 15)

> *Zapomnění, vítr Autan. Působí v oblasti o rozsahu 35 000* ***km²****.* ***Ve Francii stačí sklenice vody, dobře se soustředit a pronést ta správná slova.*** (P 14)

Vzhledem k tomu, že písmeno *k* ve zkratce *km* zkrátka vypadlo, v překladu jsem informaci opravila. Pokud by se kniha připravovala k vydání, bylo by nutné opravy této a dalších věcných nepřesností konzultovat s nakladatelstvím.

V následujícím úryvku je kulturní reálie spojená s mayským kalendářem. Tisíce lidí věřilo, že na vrcholku hory Bugarach budou moci přežít.

> *Vendredi 21 décembre 2012, le ciel est resté clément.* ***Au pic de Bugarach, dans l'Aude****, les journalistes étaient déçus, les bons clients finalement rares, le maire débordé et vigilant, les villageois exaspérés.* (O 12)

O hoře se mluvilo také v českých médiích, například v Hospodářských novinách, na iDNES, na ČT24 nebo na Nově. V těchto reportážích se jako geografické umístění udává francouzské Pyreneje, a nikoliv department Aude. Upřednostňuji toto řešení, které lépe navazuje na presupozice cílové kultury.

> *V pátek 21. prosince 2012 nebesa zůstala milosrdně jasná. Na vrcholku* ***spásného*** *Bugarache ve* ***francouzských Pyrenejích*** *se novináři dočkali jen zklamání, dobrých zákazníku bylo nakonec pomálu, starosta přepracovaný a ostražitý, místní podráždění.* (P 11)

Vnitřní vysvětlivkou *spásného* vyjasňuji, co si lidé od vrcholku slibovali. Francouzské *clément*, které značí *jasno* v předpovědích počasí, znamená také *shovívavý, dobrotivý, milosrdný,* rozšiřuji, aby všechny významy zůstaly zachovány. *Nebesa* a *milosrdně* odkazují ke shovívavosti shůry.

V následujícím úryvku jsem v originálu tučně vyznačila místa, která v překladu rozšiřuji o vnitřní vysvětlivky.

> *À l'époque l'île Saint-Louis n'était pas* ***immergée****,* ***le Marais pas stagnant****, là où se pêchent les truites tricéphales, ce n'était pas un ponton, mais un simple trottoir, avec une librairie. Le Centre Pompidou n'avait pas accueilli la* ***Fondation Cousteau****, ce n'était qu'un musée, avec de l'art dedans et aucune attraction comportant des dauphins. Ici, ça s'appelait Saint-Denis, une ville, pas un arrondissement,*

département 93. (O 13)
V té době ***pařížský*** *ostrov Saint-Louis nebyl* ***zatopený Seinou****,* ***čtvrť*** *Marais* ***byla bažina jen podle názvu*** *a tam, kde se dnes dají chytit tříhlaví pstruzi, nebyl ponton, ale obyčejný chodník a knihkupectví. V Centre Pompidou tehdy nesídlila Nadace* ***námořního důstojníka J.*** *Cousteaua, bylo to prostě muzeum, kde se vystavovalo umění, nenabízely se tam žádné atrakce s delfíny. Tady se to jmenovalo Saint-Denis, bylo to město, ne městský obvod, 93. departement.* (P 12)

V románu se vyskytují názvy nově vzniklých geografických útvarů: poloostrovů, ostrovů, zálivů atd. Tato nová toponyma jsem vytvářela podle obdobných již existujících toponym.

[…] *venus de la presqu'île de Vannes* […] (O 18)
[…] *kteří k nám vzducholodí dorazili z Vanneského poloostrova* […] (P 16)

V případě poloostrovů jsem využila vzoru: *Apeninský poloostrov*, *Pyrenejský poloostrov*, *Jutský poloostrov*. Ve všech třech případech je toponymum složené z adjektiva a substantiva. Adjektivum je odvozené od jiného toponyma, které má tradičně počeštěnou podobu: pohoří Pyreneje a Apeniny, oblast Jutsko. V románu došlo k proměně reliéfu během pár desítek let, navíc v době globalizace, kdy je tendence cizí názvy zachovávat.

[…] *sur la presqu'île de Carcassonne* […] (O 21)
[…] *na Carcassonnském poloostrově* […] (P 18)

Nově vzniklé poloostrovy nesou názvy měst. Město Carcassonne je v České republice známé a běžně se používá francouzská podoba názvu.

6.4.1.3 FIKTIVNÍ NÁZVY

Fiktivním názvům je nutné věnovat samostatnou kapitolu. Velká část fiktivních názvů jsou v oblasti politiky: názvy institucí, opatření, politických hnutí, dokumentů atd.

ZAPOMNĚNÍ

Klíčovým pojmem je tzv. *Grand Blanc*. Nyní přiblížím proces výběru překladového řešení tohoto pojmu. Románovými synonymy pojmu *Grand Blanc* jsou *obli*, *amnésie* a *Démence collective d'envergure*. V lexikálním poli pojmů *zapomnění* a *amnézie* figurují výrazy a slovní spojení jako *mít okno*, *vypadnout*, *ztratit paměť*, *mezera v paměti*, *bílé místo*, *díra – mít*

děravou paměť, nač navazuje: *prázdno*, *prázdnota*. Tato příliš konkrétní slova a spojení by ale v mém překladu nevyhovovala ve všech kontextech[16].

Volím překladové řešení *Zapomnění*, jehož slovníkovým ekvivalentem je *oubli.* Podle ČNK Slovo v kostce se *zapomnění* nejčastěji vyskytuje v kolokaci *upadnout v zapomnění.* Lze říci, že si občané přáli, aby události tří let „upadly v zapomnění".

Jako synonymum ke *Grand Blanc* je v románu sedmkrát použito slovo *amnésie – amnézie*, pětkrát *Démence collective d'envergure – Rozsáhlá hromadná demence*, třikrát *oubli,* přičemž v překládaném úryvku se *oubli* vyskytne pouze jednou: *Que vous soit exhalé l'oubli* (O 14). V daném kontextu překládám: *Odevzdejte se prázdnotě* (P 13), abych se na tomto místě vyhnula nechtěnému opakování zvoleného překladového ekvivalentu.

Pouze jednou se *grand blanc* vyskytne s malým počátečním písmenem, a to v prezidentově proslovu v první kapitole. V tomto výskytu je zdůrazněn doslovný význam spojení. Proto překládám jako *prázdno*, které je doslovnému významu *grand blanc* velmi blízko.

> *Depuis, de ces trois ans, il ne demeure qu'un* ***grand blanc****. Dans les livres d'histoire comme dans tous les cerveaux.* (O 2)
> *Od toho okamžiku nám z těch tří let zůstalo jen* ***prázdno****. V dějepisných knihách i v našich mozcích.* (P 2)

V Sibylině proslovu se vyskytne použití *blanc* v kotextu s *Grand Blanc*. Sibyla výraz v této větě nejprve uvádí jako obecný pojem, a poté zpřesňuje na konkrétní název, zavedené označení historického fenoménu. S ohledem na kotext a kontext překládám nejprve obecně *zapomnění* s malým písmenem, následuje *Zapomnění* jako název s velkým počátečním písmenem.

> **Démence collective d'envergure**. *Dans le crâne de Marianne, rien qu'un peu de mercure, les miroirs ont fondu. Pour ses enfants, du* ***blanc****, le* ***Grand Blanc*** *propre aux âmes qui n'ont plus de reflet.* (O 16)
> **Rozsáhlá hromadná demence**. *V hlavě Marianny kapka rtuti, zrcadla se roztavila. Pro její děti* ***zapomnění****,* ***Zapomnění*** *pro duše, konec zrcadlení.* (P 14)

[16] Pojem se v textu vyskytuje třeba ve spojení *le syndrome du Grand Blanc.* Například překladové řešení *syndrom prázdnoty* by tedy spíš než ztrátu paměti evokovalo, že daná osoba trpí syndromem vyhoření nebo že její život, postrádá smysl.

ČARODĚJKY PRO REPUBLIKU

Na hnutí *Čarodějky pro Republiku* navazuje politická strana *Le Parti du Cercle*. Název překládám jako *Stranický kruh*. Toto překladové řešení v názvu vyzdvihuje důležitost slova *kruh*. Ukazuje, že řecké bohyně se seskupili do kruhu, ve kterém se provádí magické rituály, aby změnily postavení žen. *Stranický kruh* vychází z hnutí čarodějek, které provádějí magii. Jedním z podpůrných prvků prezidentské kampaně je v románu příručka *55 sortilèges pour gentiment changer ce monde – 55 zaklínadel, která mile promění tenhle svět* (O 31, P 27). Kruh zároveň naznačuje rovnost a rovnocennost mezi jednotlivými členkami, které se společnými silami zasazují o změnu, v duchu motta: *Liberté, Parité, Sororité – Svoboda, Parita, Sesterství.* (O 13–14, P 12)

Klíčovým dokumentem hnutí a strany je kniha *Nouveau Commencement*, která zaznamenává Sibylino proroctví. Název *Nouveau Commencement* vychází z evangelia podle Jana, proto překládám *Nový **po**čátek*. Autorka tuto paralelu prostřednictvím Sibyly potvrzuje: „Évangiles du Parti du Cercle, on peut le dire.“ (O 31) Aluzí na evangelium podle Jana je mimo jiné také použití slova *Apocalypse*. V kontextu románu se jedná o jedinou „pravou“ apokalypsu, proto používám velké písmeno: *Apokalypsa*. Román toto potvrzuje: „L’Apocalypse, c’est saint Jean qui lui a mis une majuscule.“ (kap. Portrait de la sorcière à usage domestique)

POLITIKA

V prezidentově proslovu v úvodní kapitole je zmíněna řada názvů.

> *La Transition de 2021, les élections de 2022. Le parti de la Protection nationale* […] *La création du ministère des Ressources humaines, l’examen de citoyenneté, les Grandes Mesures, le Grand Ménage.* […] *Les Transhumances de 2042 et la redistribution territoriale, des millions de Français déplacés, des milliers de migrants implantés en foyer.* (O 4)
> *Přechod 2021, volby 2022. Strana Ochrana národa u moci* […] *Založení Ministerstva lidských zdrojů, občanské posudky, Velká opatření, Velký úklid.* […] *Přesuny roku 2024, územní přerozdělování, miliony Francouzů přemístěno, tisíce migrantů umístěno do ubytoven.* (P 3–4)

Překládám je tak, aby evokovaly politické strany, instituce, opatření atd. O dalších aspektech, které jsem brala v potaz, detailněji pohovořím v části věnované formální interpretaci.

V románu se také vyskytují názvy úředních dokumentů.

> *À commencer par appliquer* ***la charte d'Unité nationale****.* (O 3)
> *V první řadě uplatňovat* ***listinu Národní jednoty****.* (P 3)

Překládám po vzoru: *Charte des droits et libertés fondamentaux – Listina základních práv a svobod.*

Listiny jsou úzce propojeny s fungováním románového dystopického světa, jak dokládají následující úryvky.

> *La nécessité d'encadrement, l'assistance productive, les mesures de 2050, l'application des premières* ***chartes*** *de 2058.* (O 4)
> *Potřeba vedení, podpora produktivity, opatření roku 2050, v roce 2058 uplatnění prvních* ***listin****.* (P 4)

> ***Canal National*** *vous informe qu'en vertu de la* ***charte*** **Suivre ensemble***, appliquée à la demande du* ***ministère de la Culture & du Divertissement productif****, en partenariat avec le* ***Pôle numérique*** *des* ***Intermittents du spectacle organisé****, un dispositif de soutien imaginatif vous est offert.* (O 23)
> *V souladu s* ***listinou*** **Sledujeme společně** *uplatněnou na žádost* ***Ministerstva kultury & produktivní zábavy****, a ve spolupráci s* ***Digitálním oddělením Organizace osob příležitostně činných v odvětví zábavy****, vás* ***Národní kanál*** *informuje, že máte možnost využít nástroj na podporu představivosti.* (P 20)

Na tomto místě je zajímavé uvést, že téma „zapomnění" se ve skutečné historii Francie již vyskytlo. Toto reálné „zapomnění" zavádí listina „Charte constitutionelle" z roku 1814 vydaná Ludvíkem XVIII. „En cherchant ainsi à renouer la **chaîne** des temps, que de funestes écarts avaient interrompue, nous avons **effacé de notre souvenir**, comme nous voudrions qu'on pût les effacer de l'histoire, tous les maux qui ont affligé la patrie durant notre absence. […] Article 11. - Toutes recherches des opinions et votes émis jusqu'à la restauration sont interdites. Le même **oubli** est commandé aux tribunaux et aux citoyens." (Conseil constitutionnel, nestránkováno) Tučně jsem vyznačila slova, která jsou klíčovou součástí lexika románu Ch. Delaume. Autorka v románu možná na tento fenomén „zapomnění" a na roli listin navazuje, ačkoliv jsem pro to nenašla přímý důkaz. Bylo by zajímavé si toto u autorky ověřit.

Narážku na reálné teroristické uskupení *OAS Organisation de l'armée secrète* česky *OAS Organizace tajné armády*, jsem podpořila uvedením zkratky hned při prvním výskytu.

> *Le contrôle des activités et, du coup les émeutes, les attentats de* ***l'Organisation de l'Indignation Secrète*** *et ses violences, et par contrecoup la répression.* (O 4)
> *Dohled nad aktivitami, následné nepokoje a útoky* ***OTR – Organizace Tajného Rozhořčení****, násilí a vyvolaná represe.* (P 4)

Autorka zkratku používá o stránku dál.

> *Ayant échappé par deux fois à un attentat de* ***l'OIS****.* (O 5)
> *Protože jsem dvakrát unikl útoku* ***OTR****.* (P 4)

SOUD

Soudní řízení se odehrává v *Tribunal du Grand Paris.* Zřejmě se jedná o fiktivní polooficiální název zkrácený z *Tribunal* X *du Grand Paris* inspirovaný reálnou institucí Tribunal (judiciaire) de Paris. Pravděpodobně se jedná o zvláštní soud sestavený pro soudní řízení se Sibylou.

V českém jazyce se oficiálně používá spojení s předložkou *v*: *soud* ***v*** *Praze*/*Paříži*. Média však běžně používají spojení *pražský*/*pařížský* soud. V překládaném úryvku se spojení vyskytne pětkrát. Z toho čtyřikrát ve znělce *Národního kanálu.*

> *Ici Marjoline Pithiviers, vous êtes sur Canal National et nous sommes en direct du* ***Tribunal du Grand Paris****, où l'audience vient d'être suspendue pour cause de pause déjeuner.* (O 18)
> *Hlásí se vám Marjoline Pithiviersová, sledujete Národní kanál v přímém přenosu z* ***velkopařížského soudu****, veřejné přelíčení teď bylo přerušeno z důvodu pauzy na oběd.* (P 16)

Jako název do vysílání vyhovuje *velkopařížský soud* lépe než *Soud ve Velké Paříži*, protože je v souladu s tendencí kondenzace typickou pro žurnalistický funkční styl, jak ještě rozvedu ve formální interpretaci.

Spojení se jednou vyskytne v Sibylině proslovu. Celkově se jedná o čtvrtý výskyt daného spojení. Sibyla si opakuje název, tak jak ho dosud používala novinářka. Následně vzpomíná na minulost.

Le Tribunal du Grand Paris. Avant, ici, c'était le Stade de France. (O 13)
Velkopařížský soud. Dřív tady byl národní francouzský stadion. (P 11)

VYSÍLÁNÍ

Název vysílání *Canal National* je nejspíš odvozen od názvu francouzské televizní stanice Canal+. V českém kontextu je pro označení stejné skutečnosti nejčastějším výrazem *stanice*, *TV stanice* (Nova, Prima, ČT). Kanál se užívá spíš jako technické označení (kmitočet). Český čtenář obecně pojem *kanál* zná a asociuje si ho s různými zahraničními stanicemi, proto není nutné pojem lokalizovat.

Ve stejném lexikálním poli jako *canal* se vyskytuje také výraz *chaîne*, který je sice v knize použit dvacet sedmkrát, ovšem ve smyslu *vysílání* je to pouze v názvu kapitol. Tímto tématem se zabývám v části Názvy kapitol.

Dalo by se uvažovat také o řešení *Národní televize*, které je utvořené stejně jako *Česká televize*. Použití slova *televize* je ovšem problematické. Odkazuje ke klasické televizi, jak ji známe dnes. Samotné slovo je řeckolatinského původu: řeckého *τῆλε* – daleko – a latinského *visio* – vidět, což odpovídá i dystopické realitě románu, kde jsou diváci na vysílání napojeni přímo mozkem. Jistě však není náhodou, že autorka slovo *télévision* v celém románu používá pouze pětkrát a všechny výskyty se týkají světa, jaký byl kdysi dávno, ještě před nástupem Stranického kruhu k moci.

Dále jsem jako překladové řešení zvažovala hyperonymum *vysílání*, které stejně jako *stanice* zahrnuje nejrůznější pořady a programy. Slovníkovými ekvivalenty *vysílání* jsou ve francouzštině *émission* a *diffusion.* Dohromady se v celém románu vyskytují šestkrát, v kontextu roku 2062.

Před definitivní rozhodnutím je třeba přihlédnout ke kontextu užívání spojení *Canal National* v románu. Celkem je v knize dvacet devět výskytů, přičemž devatenáct je ve větě: *vous êtes sur Canal National*. Ve čtrnácti případech začátek věty vypadá následovně: ***Ici Marjoline Pithiviers,*** *vous êtes sur Canal National* a v sedmi případech navíc doplněno větou *et nous sommes en direct*. Jedná se o úvodní znělku vysílání.

Je tedy třeba najít co nejfunkčnější řešení této znělky:

Ici Marjoline Pithiviers, vous êtes sur Canal National et nous sommes en direct […]

Hlásí se vám Marjoline Pithiviersová, sledujete Národní kanál v přímém přenosu […]

Vzhledem k četnosti a typu výskytů *Canal National* se domnívám, že si čtenář na *Národní kanál* rychle přivykne.

7 FORMÁLNÍ INTERPRETACE

V této části se budu věnovat formální interpretaci, tak jak ji popisuje L. Venuti v článku *Traduction, intertextualité, interprétation*.

Formální interpretace vychází z koncepce ekvivalence, tedy významové korespondence na základě slovníkových definic, ze stylu, lexika a syntaxe typických pro konkrétní žánr či typ diskurzu. Tato interpretace je intertextuální a vychází z cílového kontextu. Interpretace umožňuje dílo rekontextualizovat. Překladatel nahrazuje cizí intertextuální vztahy novým intertextem a vztahy k jazyku a kultuře překladu. (Venuti, 2006, s. 6)

7.1 FORMÁLNÍ INTERPRETACE AUTORČINA UMĚLECKÉHO STYLU

Chloé Delaume k jazyku přistupuje velmi kreativně. Sama o sobě říká, že tvoří v literární laboratoři. Její osobitý styl se v románu projevuje několika charakteristickými prvky na úrovni lexika a syntaxe. Zejména se jedná o dva vzájemně propojené jevy: výčty a elizi přísudku. V této části se pokusím tyto rysy co nejvěrněji vystihnout.

7.1.1 VÝČTY

Autorka text prosycuje mnoha výčty. V překladu jsem se snažila co nejvěrněji zachovat heslovitý charakter výčtů. Právě ve výčtech dochází někdy k velkému jazykovému napětí.

V této kapitole u některých příkladů uvádím, jakým způsobem jsem výčet pozměnila na základě redigovaného textu.

Pro ukázku uvádím jeden výčet substantiv.

> *Mon corps, et mes affaires. Le contenu* ***de ma bicoque*** *saisie ; toute ma bibliothèque confisquée, mon matériel professionnel, comme nos manuels de formation. Mes propres grimoires, ma mallette en cuir de crapaud-buffle, mes cartes, mon pendule, mon chaudron. Des correspondances personnelles, des documents internes et des*

journaux intimes. ***Et s'il n'y avait que les étagères***. ***Mes fonds de tiroirs***, ***mes malles***, *ma garde-robe impressionnante, mes collections de cristaux et d'ovaires momifiés.* (O 29)

Mé tělo a vše, co bylo moje. Zabavení všech předmětů ***v chatrči****; konfiskace celé knihovny, materiálu k výkonu profese, například naše instruktážní příručky. S tím i grimoáry, kufřík z kůže ropuchy obrovské, karty, kyvadlo, kotlík. Osobní korespondence, interní dokumenty a osobní deníky.* ***A nejen z polic****, ale i ze* ***zásuvek, z kufrů****, veškeré šatstvo, sbírky krystalů a mumifikovaných vaječníků.* (P 25)

Výčet je velmi dlouhý a variuje mezi předměty a jejich umístěním (vyznačuji tučně). Ve francouzštině je možné výčty uvádět bez slovesa v činném rodě – jeho přítomnost nemusí být explicitně vyjádřena. V češtině však podobně eliptické formulace mohou působit až nesrozumitelně. Po redakci jsem ve výčtu provedla co nejmenší zásahy, tak aby se zvýšila koheze a koherence úseku. V úryvku je vyznačuji podtržením.

V následujícím výčtu autorka využívá morfologické podobnosti jednotlivých prvků.

Télépathie – ***Clair****voyance –* ***Clair****audience –* ***Précognition*** *–* ***Rétrocognition****.* (O 11)

Telepatie – ***Jasno****videctví –* ***Jasno****slyšení –* ***Čtení budoucnosti*** *–* ***Čtení minulosti****.* (P 10)

Prioritou je zachovat provázanost sousedících prvků, tedy nalezení ekvivalentů na podobném principu slovotvorby: *clair – jasno* a *cognition – čtení*.

Ve výčtech autorka maximálně využívá významového potenciálu slov.

Souvenirs individuels, ***des béances, une truelle****.* (O 15)

Osobní vzpomínky, ***mezery, záplaty.*** (P 13)

Přímým ekvivalentem vyznačených výrazů by byly *zející otvory*, *rány* a *(zednické) hladítko*. Jde však o obrazné užití těchto slov, proto jsem hledala vhodnější překladové řešení. Společným aspektem dvojice *des béances – une truelle* je vztah stav – řešení. Využívám asociačního potenciálu češtiny *vzpomínky – paměť – mezery*. *Mezery* a *díry* sousedí ve vertikálním paradigmatu *zapomnění*. V syntagmatu se k *dírám/mezerám* jako řešení „vynořuje" kolokace *záplaty.* Uvažovat by se dalo o dalších dvojicích, například *na padrť – lepidlo*.

7.1.1.2 INTERPUNKCE

S výčty se úzce pojí problematika interpunkce. V následujícím úryvku předložím zajímavou pasáž, která vyniká heslovitostí. Dva po sobě jdoucí odstavce uvádějí charakteristiku bohů. Výčet připomíná stromovou strukturu. Začíná celkovým počtem bohů. Následuje genderové rozložení, vyhodnocení vzájemných rodinných vztahů. Skupiny bohů dle příbuznosti jsou vyznačeny středníky. První odstavec končí výčtem jmen v pořadí odpovídajícím rodinným vztahům; středníky zde opět vymezují příbuzenské skupiny.

Také druhý odstavec dodržuje pořadí a hierarchizované interpunkční členění. Příbuzenské skupiny jsou vymezeny tečkami a středníky.

V celém úryvku je jediný přísudek, a to v první větě druhého odstavce.

Při překladu této pasáže striktně dodržuji významotvornou interpunkci.

> *Les douze dieux olympiens. Six mâles et six femelles. Frères, sœurs **;** sœur et épouse **;** enfants **;** grand-tante. Zeus, Poséidon, Hadès **;** Hestia, Déméter **;** Héra **;** Athéna, Apollon, sa jumelle Artémis, Hermès, Dionysos **;** Aphrodite.*
> *Zeus **est** le dieu des dieux ; le ciel, son élément. **À** Poséidon, la mer ; **à** Hadès, les Enfers. **À** Hestia, le feu du foyer ; **à** Déméter, l'agriculture. Héra, déesse des femmes, reine de l'Olympe, épouse de Zeus. Belle-mère **d'**Athéna, la sagesse ; **d'**Apollon, les arts, **d'**Artémis, la chasse, **d'**Hermès, le messager, **de** Dionysos, la démesure ; petite-nièce **d'**Aphrodite, **l'amour le désir la beauté.*** (O 16–17)

> *Dvanáct olympských bohů. Šest mužů a šest žen. Bratři, sestry; sestra a manželka; děti; prateta. Zeus, Poseidón, Hádes; Hestia, Demeter; Héra; Athéna, Apollon a jeho dvojče Artemis, Hermes, Dionýsos; Afrodita.*
> *Zeus je bůh bohů; **vládne nebesům**. Poseidón **moři**; Hádes **podsvětí**. Hestia **rodinnému krbu**; Demeter **zemědělství**. Héra, bohyně žen, olympská královna, Diova manželka. Nevlastní matka Athén**y** <u>a</u> moudrost**i**, Apollóna <u>a</u> umění, Artemid**y** <u>a</u> lov**u**, Herm**a** <u>a</u> poselství, Dionýs**a** <u>a</u> nevázanost**i**; praneteř Afrodit**y** <u>a</u> lásk**y** vášn**ě** krás**y**.*
> (P 14–15)

Mým cílem bylo zachovat syntaktickou prostotu originálu. V originálu je v první příbuzenské skupině – bratři a sestry – využito minimalistické vazby *à* se jménem, která vyjadřuje, že něco někomu náleží. Slovo *élément* se v tomto kontextu překládá obtížně. Zvolila jsme sloveso *vládne*, které se pojí s dativem. Díky tomu si lze domyslet přísudek u čtyř následujících vět

patřících do stejného hnízda: ***vládne*** *nebesům, moři, podsvětí, rodinnému krbu, zemědělství.* Tímto způsobem dodržuji hranice vymezené interpunkcí.

Následuje druhá příbuzenská struktura organizovaná kolem Héry pomocí předložky *de*. V češtině jsem využila genitiv umožňující stejně minimalistické řešení k zachování sounáležitosti. Poslední úroveň stromu je opět kategorie *élément*. Pro tuto kategorii jsem původně zvolila nominativ. Nechtěla jsem výčet zatížit dalším přísudkem, který by byl oproti originálu navíc. Kontrast mezi genitivem značícím bohy a nominativem doplňujícím k bohovi jeho *élément* je ve prospěch stromové struktury.

> *Héra, bohyně žen, olympská královna, Diova manželka. Nevlastní matka Athén**y**, **moudrost**, Apollóna, **umění**, Artemidy, **lov**, Herma, **poselství**, Dionýsa, **nevázanost**; praneteř Afrodity, **láska vášeň krása**.*

V překladu jsem následně zohlednila doporučení vyplývající z redakce textu a přijala překladové řešení, které pomocí konjunkce *a* řadí element na stejnou úroveň stromové struktury jako dané božstvo.

Poslední triáda: *l'amour le désir la beauté* je zcela bez interpunkce, čímž je naznačeno jejich úzké propojení. I vzhledem k významotvornosti interpunkce v daném úseku, absenci interpunkce zachovávám.

7.1.1.3 PROBLEMATIKA ELIPTICKÝCH KONSTRUKCÍ

V některých místech je obtížné ekvivalentně převádět eliptické konstrukce do češtiny.

V následujícím souvětí dochází k elizi přísudku.

> ***Sans*** *projet de reprise radicalement innovant,* ***liquidation définitive, les derniers jours de l'humanité.*** (O 12)

Nejprve jsem překládala: *Bez radikálně novátorského programu znovuzahájení, konečná likvidace, poslední dny lidstva.* Na základě redigovaného textu, jsem se rozhodla tuto větu rozšířit o sloveso, které zajišťuje lepší koherenci.

> *Bez radikálně novátorského programu znovuzahájení* ***nastane*** *konečná likvidace, poslední dny lidstva.* (P 11)

Někdy elize přísudku umožňuje více možných interpretací. Nyní uvedu příklad.

Sur le front de Marianne reste la trace de l'entaille. Démence collective d'envergure. *La cicatrice vous nargue.* (O 15)
Stopy po řezu na čele Marianny. Rozsáhl**é** hromadn**é** demence. *Ta jizva vás dráždí.* (P 13)

Slovo *stopy* je řídícím jménem pro přívlastek neshodný v genitivu: *po řezu*. *Rozsáhlou hromadnou demenci* dávám do genitivu, čímž se také stává přívlastkem neshodným s řídícím jménem *stopy*. Tímto způsobem respektuji fakt, že tři po sobě jdoucí věty jsou jeden smyslový celek. V češtině se závislosti větných členů projevují pády. Tyto závislosti zde fungují nad úrovní interpunkce vyznačených větných celků. Uvažovat by se však dalo také o překladu *Rozsáhlá hromadná demence* v nominativu. To by znamenalo například: *přišla/nastala Rozsáhlá hromadná demence.*

Překladové řešení *stopy po řezu* evokují *chirurgický řez*. Ve srovnání s jinými možnými řešeními, například *známky poranění*, je konotace s chirurgií obzvlášť vhodná, vzhledem k tomu, že došlo k chirurgicky přesnému zásahu do paměti, kde byly odebrány vzpomínky na den přesně. Slova *poranění* nebo *říznutí* by asociovala nehodu.

Nyní se zaměřím na další příklady eliptických konstrukcí. V tomto případě budu komentovat celý jeden odstavec.
Sedm následujících úryvků tvoří jediný odstavec (O 17, P 15), ve kterém byly potlačeny přísudky.
Na první tři věty v trpném rodě s jediným pomocným slovesem *furent* se nabaluje šest příčestí minulých.

*Pourtant, ils furent **priés**, ces dieux grecs et antiques. **Honorés**, **invoqués**, **célébrés**, **redoutés**. Et surtout **adorés.***

Pro úspornost řešení jsem volila slovesa v činném rodě.

*Ale k těmto řeckým starověkým bohům se lidé **modlili**. **Uctívali** je, **dovolávali** se jich, **oslavovali** je, **obávali** se jich. A hlavně je zbožně **milovali**.*

Navazuje věta s elizí přísudku.

*Une si **sincère**, **puissante** et **absolue** ferveur.*

K posílení koheze lze využít návaznosti na předcházející věty a přidat předložku *s*: *S* ***upřímnou***, ***silnou*** *a* ***dokonalou*** *zaníceností.* Po redakci přijímám doporučení stylisticky přirozenější varianty s adverbii.

Upřímně, hluboce a horlivě.

V následující větě už přistupuji k heslovitému výčtu. Zachovávám kontrast adjektiv *individuel – collectif*. Kontrast *osobní – společné* by měl naznačovat opozici aktivit jednotlivce a společnosti.

Les fêtes et les offrandes, autels ***individuels****, processions* ***collectives****.*
Slavnosti a obětiny, ***osobní*** *oltáře,* ***společné*** *průvody.*

Navazuje věta se dvěma přísudky. Věta se člení na dva významové celky: Lidé v bohy věřili – kdy? a Lidé na bohy mysleli – kdy?

Les hommes croyaient en eux, ***du lever au coucher, rituels, calendrier*** *; les hommes pensaient à eux,* ***espaces public****,* ***privé****,* ***intime****.*
Lidé v ně věřili, ***od svítání do soumraku, při rituálech, během roku****; lidé na ně mysleli****, v životě veřejném****,* ***soukromém****,* ***intimním****.*

Následují dvě věty s elizí přísudku a s příčestími minulými:

Un soutien, sans cesse ***demandé****. Sacrifices* ***exigés****, rituels* ***organisés****.*

Nejprve nahrazuji provázanou trojicí: ***žád****osti – vyž****ad****ování*, spjatými stejným kořenem, a *vyžad****ování*** *– organiz****ování***, což jsou dvě verbální substantiva, jež na sebe odkazují koncovkou: *Neustávající* ***žádosti*** *o podporu.* ***Vyžadování*** *obětí,* ***organizování*** *rituálů.*

Po redakci přijímám návrh řešení s přísudky.

Neustále je ***žádali*** *o podporu.* ***Vyžadovali*** *oběti,* ***organizovali*** *rituály.*

Odstavec je zakončen výčtem v originále pojatým jako averbální věta, i v češtině jsem proto chtěla nominální formulaci zachovat.

Décisions militaires, alliances économiques, commerce & politique, religion populaire, festivals culturels, développement personnel, budget des ministères ; sens des priorités.
Vojenská rozhodnutí, hospodářská spojenectví, obchod a politika, lidové náboženství, kulturní festivaly, osobní rozvoj, rozpočty ministerstev; uspořádání hodnot.

7.1.1.6 SLOVNÍ HŘÍČKY S INFINITIVY

Výběr slov je v románu velmi zásadní. Slova na sebe odkazují a vytvářejí tak jazykovou síť, která dílu dodává další významový rozměr. O tomto tématu pojednávám v části „Destrukce skrytých významových sítí“.

V následujícím úryvku je z volby Sibyliných slov cítit aktivní postoj, který jakožto věštkyně zaujímá k budoucnosti.

> *Événements à **venir**, catastrophes à **dévier**. **Agir**, **faire advenir**. Utiliser, anticiper, je fournissais les informations.* (O 13)

V těchto třech po sobě jdoucích větách je použito sedm infinitivů a pouze jeden predikát. Pokusím se zde rozebrat, jakým způsobem jsou mezi sebou slovesa provázaná, a navrhnu překladové řešení.

Sloveso *venir* se ve vazbě s předložkou *à* používá ve smyslu časovém, odkazuje k věcem budoucím, blížícím se v čase. Výskyt stejné struktury s dalším slovesem pohybovým *dévier*, připomíná charakter pohybový i u slovesa *venir*. Postavení těchto dvou sloves do těsné blízkosti a do stejného typu vazby posiluje výsledný obraz, naplňuje význam slov.

Sloveso *venir* je provázané s další větou, kde je použito sloveso se stejným kořenem: *ad**venir.*** Jazyk jako by sám k sobě připoutával pozornost tím, že nabízí slova příbuzná.

Kombinace sloves *agir – faire advenir*, má k náhodě také daleko. U prvního se nabízí celé paradigma synonym: *jednat*, *činit*, *konat*, *působit*, *provádět* atd. Obtížnější je překlad vazby *faire advenir*. Tedy aktivně něco přimět k tomu, aby se to stalo. Například sloveso *nechat*, ze kterého čiší pasivita, je proto nevhodné. Rozhodla jsme se pro řešení: *napomoct budoucnosti*, které kořenem navazuje na *budoucí události*.

> *Événements à **venir**, catastrophes à **dévier**. **Agir**, **faire advenir**. Utiliser, anticiper, je fournissais les informations.* (O 13)
> ***Budoucí** události, nežádou**cí** pohromy. <u>Jak</u> **jednat,** <u>jak</u> **napomoct budoucnosti.** <u>Co</u> **využít**, <u>co</u> **předjímat**, poskytovala jsem informace.* (P 12)

Pro první dvojici infinitivů se stejným kořenem jsem zvolila dvě adjektiva s koncovkou -*cí*, aby byl alespoň částečně zachován dojem sounáležitosti. Vztah dvojice *venir – advenir* vyjadřují slova příbuzná *budoucí – budoucnosti*. I zbytek infinitivů jsem zvolila s pečlivostí,

tak aby stejně jako z formulace ve zdrojovém textu byl cítit aktivní postoj mluvčí k budoucnosti. Zároveň jde o lexikum evokující a imitující politické proslovy.

Po redakci jsem přijala sjednocující prvek posilující kohezi a koherenci výčtu, který vyznačuji podtržením.

7.1.2.1 REDAKCE Z HLEDISKA SLOVOSLEDU

Jak bylo uvedeno, překládaný úryvek prošel závěrečnou redakcí ze strany vedoucí diplomové práce. Řada navrhovaných změn se týkala slovosledu ve větách. Zdrojový text se vyznačuje heslovitostí a častou elizí přísudku, jež je kompenzována logickou návazností mezi větami. Tento jev bylo v některých místech velmi obtížné věrně přenést do češtiny. Návrhy v redigovaném textu mi umožnily zamyslet se nad jinými řešeními slovosledu, která jsem ve velké míře v textu využila.

Jako příklad uvádím následující úryvek v podobě před redakcí a po redakci.

> *Věděli jste, že v okruhu necelých deseti kilometrů od místa, kde jste právě připojeni, si šťastní výherci minulého slosování užívají splněný sen?*
>
> *Kdo ví, možná pro vás má týden státního volna přichystané neuvěřitelné zážitky. A věřte mi, můžete to být zrovna vy.* ***Věděli jste, že splněný sen si užívají šťastní výherci minulého slosování v okruhu necelých deseti kilometrů od místa, kde jste právě připojeni?*** (P 18)

7.1.3 LEXIKUM

Z celé široké oblasti hledání překladových ekvivalentů na úrovni lexika, o nichž již bylo nebo ještě bude pojednáno, je třeba okomentovat výskyt anglicismů a helénismů.

7.1.3.1 ANGLICISMY

Kapitoly jsou uvedeny značkou *#Live.* Český příjemce je v podobné situaci jako příjemce frankofonní, rozumí, že se jedná o živé vysílání. Autorka zvolila anglicismus, ukazuje tím rozšířenou tendenci přejímat do francouzštiny slova z angličtiny v oblasti sociálních sítí, ale také pronikání angličtiny do dalších oborů, primárně médií.

V dalším příkladu je použito lexikum spjaté s oblastí politiky, administrativy, korporátního diskurzu:

Objectifs, plans, ***plannings****.* (O 13)

Cíle, plány, ***harmonogramy****.* (P 12)

V češtině se anglicismus *planning* nepoužívá, v překladu lze uplatnit *harmonogram*, slovo řeckého původu.

7.1.3.2 HELÉNISMY

Lexikum se vyznačuje přítomností slov řeckého původu, například *telepatie* nebo *Pýthie*. Problematičtější jsou méně obvyklé helénismy: *theriantropie* případně *zooantropie* (přeměna ve zvíře) nebo *anemomancie* (věštění z větru). Pro francouzskou i českou čtenářskou obec tyto pojmy budou nejspíš neznámé a buď porozumí z kontextu nebo si pojem dohledá.

7.1.3.3 REDAKCE Z HLEDISKA LEXIKA

Redigovaný text mi umožnil opětovně rozvážit výběr slov. V překladu jsem využila návrhy výstižnějších synonym.

Například v následujícím úryvku se díky úpravě *jsou upřené* na *upírají se* snižuje míra opakování slovesa *být*.

> *Jsme spolu a jsme v přímém přenosu, přímo z Velkopařížského soudu, je 10:42, všechny pohledy* ***se upírají*** *na hlavní scénu, kde už jsou všichni na svých místech.* (P 8)

Redakce textu poukázala na některá přehlédnutí. Například slovo *régie*, pro něž jsem zvolila překladové řešení *produkce*, původně nebylo zpětně opraveno ve zbytku překladu. Došlo také k chybnému překladu slova *saisie*, které v daném kontextu má být nikoliv *exekuce*, ale *zabavení*, *odebrání*.

7.2 FORMÁLNÍ INTERPRETACE FUNKČNÍCH STYLŮ

Celá kniha je stylově velmi rozmanitá. Formální interpretaci funkčních stylů proto provedu pouze na překládaném úryvku. Autorčin umělecký styl tvůrčím způsobem využívá převážně dvou funkčních stylů: řečnického, ve výpovědi Sibyly, a žurnalistického, ve vysílání Marjoline Pithiviers. V úvodní kapitole Národní kanál vysílá v přímém přenosu prezidentův obžalovací proslov se také uplatňuje styl řečnický. Krátká informativní a technická hlášení mají administrativní charakter.

V této kapitole charakterizuji řečnický a žurnalistický styl v české kultuře. Popíšu, jak jsem originál interpretovala po formální stránce a jakým způsobem jsem cizí intertextuální vztahy nahradila novým intertextem a vztahy k cílovému jazyku a kultuře.

7.2.1 ŘEČNICKÝ FUNKČNÍ STYL

> „Styl veřejných projevů, jejichž hlavní funkcí je zaujmout a přesvědčit auditorium pomocí zvolených jaz. prostředků a argumentů racionální (logické) i citové povahy. […] od dob antiky. Vznik samostatného ř.s. tehdy vyplynul z práva na svobodu slova ve veřejném životě a z práva i povinnosti občana **osobně obhajovat svou před soudem**. […] Charakteristické jsou polemické n. souhlasné odkazy na jiné texty, argumentace založená na **názorných příkladech**, využívání **hodnotících a modálních výrazů**, zdůrazňování **názorové shody mezi řečníkem a posluchači** (často prostřednictvím osobních zájmen a slovesných osob **zařazujících mluvčího do kolektivu posluchačů** (*my všichni si musíme uvědomit*; *každý z nás by měl*), s tím souvisí i vyzdvihovaný **rozdíl mezi *my* a *oni***. […]“ (Kraus, 2017, nestránkováno)

Řečnický styl se vyznačuje dominantní funkcí **přesvědčovací**, převládající **jednosměrností** komunikace, od řečníka k auditoriu. Má společné rysy se stylem publicistickým v úsilí o přesvědčivost a obecnou srozumitelnost, se stylem odborným a vědeckým v důrazu na rozvinutou argumentaci, se stylem běžně dorozumívacím ve snaze vyvolat **dialogický a důvěrný kontakt: oslovováním** auditoria, vkládáním **osobních a citově zabarvených pasáží**.

Lexikum řečnického stylu se vyznačuje využíváním **obrazných prostředků**: metafor, paradoxů, hyperbol, antitezí, větných paralelismů, opisných pojmenování, zvukových figur. Prioritou je srozumitelnost, a proto bývají termíny doprovázeny synonymy nebo opisem.

Syntaktická a kompoziční výstavba textu se vyznačuje užíváním výrazů vyjadřujících věcné **členění textu**: *po tomto úvodu přistoupím*, *závěrem ještě připomenu*. (Kraus, 2017, nestránkováno)

7.2.1.1 PREZIDENTŮV PROSLOV

Nejprve se zaměřím na prezidentův proslov: v úvodní kapitole prezident zahajuje soudní řízení.

KONTAKT

Součástí řečnického stylu je snaha navázat kontakt s publikem[17]. Prezident se opakovaně obrací na občany Francie. Oslovuje je: *peuple de France, citoyen de France, toi.* V proslovu se vyskytuje vysoká míra přivlastňovacích pronomií druhé osoby: *ton*, *ta* a *tes*, doplňované o *notre*, *nos*. Z toho je jasně patrná snaha o udržení kontaktu s publikem a o začlenění se do publika. Tato tendence je pro prezidentské projevy běžná.

Abych mohla lépe stanovit normu zdrojové a cílové kultury, provedla jsem krátkou analýzu dvou srovnatelných vzorků: devíti inauguračních proslovů prezidentů Francie od roku 1974 do současnosti (*Vie publique*, 2022, nestránkováno) a sedmi inauguračních proslovů prezidentů České republiky od roku 1993 do současnosti. (*iROZHLAS*, 2023, nestránkováno)

Francouzští prezidenti publikum oslovují: *mesdames, messieurs*, a vztahují se k němu: *les Français, les Françaises, les (con)citoyens*, *le peuple français*. Nevyskytl se žádný případ oslovení publika: (*le*) *peuple français*. Ani jednou nebylo použito spojení *peuple de France*. Pouze ve třech případech se prezidenti obracejí k publiku zájmenem *vous.* Velmi časté jsou v analyzovaných proslovech řečnické otázky, v románovém prezidentském proslovu se otázka vyskytuje dvakrát.

Čeští prezidenti publikum oslovují: *dámy a pánové, vážení/milí spoluobčané, občanky a občané*. K publiku se běžně obracejí zájmenem *vy*.

[17] Podle R. Jacobsona se jedná o funkci fatickou.

V románovém proslovu prezident lid oslovuje *peuple de France* (bez členu) devětkrát a třikrát se k publiku vztahuje jako *le peuple de France*, celkem se *peuple de France* v proslovu objeví dvanáctkrát.

Na základě konzultace s rodilou mluvčí a zároveň vyučující na ÚTRL Mgr. Aude Brunel mohu konstatovat, že toto oslovení navozuje dojem jednoty a nedělitelnosti skupiny *peuple de France*, zároveň působí slavnostně a pateticky.

Za nejvhodnější řešení považuji překlad *lide francouzský*. Alternativa *národe francouzský* zde podle mě nevyhovuje, neboť otázka národnosti je ve Francii vnímána jinak než v České republice: *nationalité* znamená státní příslušnost, a nikoliv národnost.

Oslovení vyhovuje i z hlediska patosu. Inspirací zde může být i tento citát: „Dne 21. prosince 1918 se Masaryk vrátil triumfálně do Prahy a příští den pronesl na Hradě své první poselství k Národnímu shromáždění. Zahájil je slavným citátem z Kšaftu Komenského, že ‚vláda věci Tvých k Tobě zase se obrátí, **ó lide český**'" (Pražský hrad, nestránkováno)

PRONOMIA JÁ – TY

Oslovení *peuple de France* také umožňuje obracet se na lid použitím zájmena *tu*.

> *En face,* ***peuple de France****. Que* ***tes*** *mains en soient sales, ou celles de* ***tes*** *aïeux.* (O 1)

Následuje přechod k tykání občanovi jako jednotlivci.

> *Ce procès,* ***tu*** *l'as attendu,* ***toi*** *qui es citoyen de France. Quels que soient* ***ton*** *âge et* ***ta*** *souche, la structure de ton ADN,* […] (O 1)
> *Na toto soudní řízení jsi čekal, občane Francie. Nehledě na to, kolik* ***ti*** *je let, jaký máš rodokmen, strukturu DNA,* […] (P 1)

Posun k singuláru lze vysvětlit následovně. V dystopickém románovém světě je každý mozkem přímo napojen na vysílání, koncept publika se proměnil. Stát se vměšuje do nejintimnějšího lidského prostoru, z čehož vyplývá i intimní oslovení.

Zájmena *já – ty* umožňují proces ztotožnění a vytvoření skupiny *my*.

> *Comme* ***toi****,* ***j****'en souffre,* ***peuple de France.*** (O 3)

OPOZICE PRONOMIÍ MY – ONI

V proslovu je nápadná, pro řečnický styl typická, opozice mezi *my* a *oni*. Jak je vidět na následujícím úryvku.

> ***Notre*** *pays, depuis un peu moins de soixante ans, a été de drame national en drame national. Après le* ***Gangstérisme*** *républicain, ce fut le Socialisme libéral, les* ***trahisons*** *de la gauche, et les* ***humiliations****. L'Union européenne, et ses* ***horreurs****. La fin du pouvoir politique, la croyance dans le performatif, par contrecoup le recours à* ***l'irrationnel****, et ses* ***excès****, reconnaissons-le.* (O 2)
> *Naši zemi v posledních téměř šedesáti letech provázelo jedno národní drama za druhým. Po republikánském* ***gangsterismu*** *to byl liberální socialismus,* ***zrady*** *levice a samá* ***potupa****. Evropská unie a ty její* ***hrůzy****. Konec politické moci, víra v performativitu a v důsledku odklon k* ***iracionalitě*** *a, přiznejme si to,* ***výstřednostem*** *s ní spojených.* (P 2)

K pronomiu *oni*, které ovšem není explicitně vyjádřeno, je přiřazeno pejorativní lexikum, které vyznačuji tučně. Mezi variantami překladu pojmu *Gangstérisme: gangsterství – gangsterismus* (uvedeno jako alternativa na UJC), volím překladové řešení *gangsterismus*, které zachovává podobnost se *socialismem*, *kapitalismem* a dalšími politickými nebo ideologickými směry.

OBRAZNÉ PROSTŘEDKY

Typickým prvkem pro řečnický styl je použití obrazných prostředků. S tímto rysem je potřeba pracovat, tak aby zůstal zachován, neboť je konvergentní s územ cílové kultury.

V následujícím příkladu tučně vyznačuji obraznou triádu.

> *Les élections présidentielles de 2017,* ***cette campagne boueuse d'enterrements, d'ego marécageux et de formations clapotantes****.* (O 2)
> *Prezidentské volby roku 2017,* ***bahno pohřební kampaně, bažiny ega a uskupení vířící vodu****.* (P 2)

Prezident používá k očernění kampaně triádu *boueux – marécageux – clapotant*. Jedna z definic CNRTL u slova *boueux* je „grossier, sale, impur". Také *bahno* je v přeneseném významu expresivně zabarvené, podle SSČ (Lingea) „mravně závadné prostředí, poměry". Podobně slovo *marécageux* může znamenat „morbide, malsain ou étouffant", a podle příručky UJC přeneseně mohou být *bažiny* „pesimismu, hnusu; kal, mravní nízkost".

Ke slovům *boueux* a *marécageux* autorka do triády vybrala *clapotant*, zvukový aspekt prvních dvou. Slovníkový ekvivalent *clapoter* je *čvachtat*, *šplouchat*, *pleskat, plácat*, přičemž pro *bahno* a *bažinu* je nejpřesnějším společným zvukovým jmenovatelem *čvachtání*. *Pleskat* a *plácat* může znamenat také mluvit o nesmyslech, a proto se do odsuzující triády hodí lépe.

Po redakci jsem se přiklonila k navrhovanému řešení: *vířit vodu*, které výborně vystihuje smysl sdělení.

Prezidentský proslov je silně prosycen i jinými metaforami, jednou z nich je například metafora konfliktu jakožto ohně.

> *Lire dans les **cendres**, revivre les **flammes**, analyser le **brasier**, localiser les **épicentres** : ne jamais oublier qu'était intentionnel le premier **incendie**. Et que quelqu'un, à l'origine, a bien tendu les **allumettes**.*
> *Oui, des crimes ont été commis. Après qu'eurent été semés la **discorde**, la psychose, le **soufre** et le chaos. Les consciences ne **s'enflamment** pas toutes seules, le pays a été victime d'une malfaisance organisée, d'une dislocation préméditée, d'une contamination active.* (O 5–6)
> *Je třeba číst z **popela**, **rozdmýchat plameny**, zkoumat **řeřavé uhlí**, najít a určit **ohniska**: nezapomenout, že první **požár** byl úmyslný. Že na začátku někdo podal sirky. Ano, byly spáchány zločiny. Nejdřív však někdo zasel **svár**, psychózu, **síru** a chaos. Vědomí se **nevznítí** samo, naše země byla obětí organizované zlovůle, úkladného rozkladu, úmyslné kontaminace.* (P 4–5)

V souladu s touto tendencí slovo *discorde* překládala jako *svár.* Což je nad rámec toho, co je obsaženo ve zdrojovém textu.

DYSTOPICKÝ SVĚT

Dystopický románový svět se postupně vyjevuje v narážkách. Například v následujícím úryvku prezident volí zajímavou formu oslovení publika, ve které lze vidět řečnickou figuru nebo snahu o korektnost – tedy oslovit tak, aby nikoho nevylučoval.

> *Quels que soient ton âge et ta **souche**, la structure de ton **ADN**, la nature de tes **chromosomes**, le **séquençage** de **tes génomes**, les **greffes** et **élagages** ; ta **généalogie**.*(O 1)

> *Nehledě na to, kolik ti je let, jaký máš* ***rodokmen****, strukturu* ***DNA****, typ* ***chromozomů****,* ***uspořádání genomu****, jaké máš* ***štěpy*** *a* ***zástřihy****; nehledě na* ***genealogii****.* (P 1)

V následujícím rozboru vycházím z konzultace s odborníkem na genetiku[18].

Typ chromozomů naznačuje obě pohlaví. Ukazuje se, že genetické úpravy člověka jsou běžné *le séquençage de tes génomes, les greffes et élagages*.

Slovo *souche* mimo kontext genealogie a genetiky znamená *pařez, pahýl*. *Greffe* kromě *transplantátu* znamená také *štěp*, *roub* v ovocnářství. Toho autorka využívá a přidává k nim třetí slovo *élagage*, pocházející z terminologie řezu stromů, *průklest*. Dvojice *greffe – élagage* naznačuje: to, co je přidáno – ubráno. V genetice je možné pro *transplantát* použít i slovo *štěp.* Pro *souche* volím rodokmen, který zachovává asociaci se stromem. *Élagage*, které autorka s humorem dodává, překládám jako *zástřih*, neboť připomíná stříhání větví stromů. Kniha byla vydána v roce 2016, v roce 2020 získaly dvě vědkyně Nobelovu cenu za „genetické nůžky“. *Zástřih* vytváří nový vztah k těmto nůžkám, na jejichž objevu se částečně podílel i český vědec, a jsou proto v povědomí české čtenářské obce. Je však zachován i humorný aspekt, protože se ukazuje, že v dystopickém románovém světě je stejně normální nechat si udělat *zástřih*, jako je dnes běžné nechat si udělat sestřih.

„CHYBY“

Ve výše uvedeném úryvku je věcná chyba: *séquençage de tes génomes*. *Séquençage*, v češtině *sekvencování/sekvenování* je metoda umožňující pořadí genů číst. Autorka tedy zřejmě má na mysli řazení genů v genomu. Další věcná chyba spočívá v tom, že genom má každý člověk pouze jeden.

Tuto chybu, stejně jako výše zmiňovaný překlep u km² (str. 40), jsem opravila. Pokud by se jednalo o reálnou zakázku, bylo by nutné domluvit se s nakladatelstvím na tom, jakou strategii k chybám zvolit.

V proslovu jsou dvě další věcné chyby.

Prezident nejprve říká:

[18] Absolvent magisterského studijního programu Mikrobiologie a genové inženýrství, VŠCHT

Parce que je suis le président de tous les Français, et sais, plus que quiconque, à ***trente-trois ans*** *et en tant que chef des armées,* […] (O 4)

O něco později uvádí své datum narození.

Ayant vu le jour en ***2019*** […] (O 5)

Proslov pronáší v roce 2062. Což napovídá, že ve skutečnosti je prezidentovi 44 let. Toto ve stejné kapitole potvrzuje reportérka Marjoline Pithiviers:

Un Barnabé Plouguel-Castelain tel qu'on l'aime, ***la quarantaine*** *directe et sincère,* […] (O 7)

V proslovu prezident hovoří o zámořských DOM-TOM, přičemž od roku 2003 se jmenují DROM-COM.

VÝČTY

V celé knize je nápadně vysoké množství různého užití výčtů, jak už bylo uvedeno ve formální interpretaci autorčina uměleckého stylu. Ani prezidentův obžalovací řeč není výjimkou. Níže jeden z výčtů uvádím. V tomto konkrétním výčtu se nashromáždila předvolební, volební a povolební témata.

La question de la crise, de la sécurité, des inégalités, de la laïcité, de la souveraineté, de la reprise, de l'éducation, de l'intégration, des migrants, du renforcement des frontières, de l'explosion du plafond de verre, du logement, de l'État, de l'abus du 49.3, du cumul des mandats, de l'hémicycle désert ; du chômage. La hiérarchisation de l'urgence, la quête de solutions qui se doivent d'être alternatives. (O 2)
Otázky spojené s krizí, bezpečností, nerovnostmi, sekularismem, svrchovaností, opětovným nastartováním, vzděláním, integrací, migranty, posílením hranic, prolomením skleněného stropu, bydlením, státností, zneužitím článku 49.3, kumulací mandátů, vylidněným parlamentem; nezaměstnaností. Hierarchizace naléhavých priorit, hledání povinně alternativních řešení. (P 2)

Výčet připomíná seznam novinových titulků z daného období. Je to zkratkovitá rekapitulace období. Zkratkovitost naznačuje, že jsou s událostmi všichni dobře obeznámeni a není tedy třeba daná fakta detailněji rozvádět. Tento způsob výčtu také napodobuje příval informací

prostřednictvím médií, ve kterém se těžko orientuje, nebo úmyslně informačně zahlcené proslovy politiků. Vývoj událostí je rychlý, obtížně sledovatelný. Tento aspekt textu dobře dokumentuje následující úryvek. Z výčtu uvádím přibližně třetinu.

> *Le démembrement terminal de la Ve République, le regroupement réflexif en ligne, l'introduction du tirage au sort, la Constitution de la VIe, le participatif devenu obligatoire, avec la vigueur que l'on sait. La Transition de 2021, les élections de 2022. Le parti de la Protection nationale au pouvoir, les modifications de la Constitution, les réformes sociales, éducatives, civiques, les orientations culturelles. La création du ministère des Ressources humaines, l'examen de citoyenneté, les Grandes Mesures, le Grand Ménage*. (O 4)
> *Definitivní rozebrání páté republiky, uskupení podobně smýšlejících online, rozhodování losem, Ústava šesté republiky, povinná účast provázená vlažností. Přechod v roce 2021, volby roku 2022. Strana Ochrana národa u moci, změny Ústavy, reforma vzdělávání, sociální a občanské reformy, kulturní přesměrování. Založení Ministerstva lidských zdrojů, občanské posudky, Velká opatření, Velký úklid.* (P 4)

Díky těmto narážkám a útržkům začínají čtenáři a čtenářky odhalovat dystopický svět a dělat si představu o situaci, ve které se země nachází. Náznakovost umožňuje ponechat většinu minulosti skrytou, přičemž jen některé náznaky budou později v románu rozvedeny.

Útržky informací naznačují rámec, ve kterém se dystopický svět začíná rýsovat.

Následující výčet psychologického rázu je problematický, ve Francii se totiž používají jiné koncepty než v českém potažmo anglosaském prostředí, některé termíny proto nemají přímý ekvivalent. Z toho důvodu jsem úryvek konzultovala s odborníkem[19].

> *Le syndrome du Grand Blanc. Des troubles identitaires profonds, de lourds problèmes d'affect, estime de soi, miroir fêlé, déréalisation, confusion, schizophrénies nouvelles et phobies inédites, obsessions compulsives, mythomanie,* ***schizonévroses****, état dépressif, suicidaire.* (O 6)
> *Syndrom Zapomnění. Vážné poruchy identity, těžké afektivní poruchy, problémy se sebeúctou, nakřápnutá zrcadla, derealizace, zmatení, nové formy schizofrenie a dosud neznámé fóbie, obsedantně kompulzivní poruchy, bájná lhavost,* ***hraniční struktury osobnosti****, sklony k depresi a k sebevraždě.* (P 5)

[19] PhDr. Tadeáš Janda, psycholog ve zdravotnictví

Koncept *schizonévrose* se v českém ani anglosaském prostředí nepoužívá. „Koncept, který nejblíže odpovídá dnešnímu psychodynamickému pojetí hraničních stavů, ev. **hraniční struktury osobnosti**. Taková osobnost se vyznačuje nižší frustrační tolerancí a obtížemi ve vztahu k sobě a druhým lidem. Přechodně (ve velkém stresu) může dojít ke ztrátě kontaktu s realitou, která připomíná psychotické stavy.“ (konzultace s odborníkem, psycholog Tadeáš Janda). Pro potřeby překladu, lze tedy zkráceně opsat: *hraniční struktury osobnosti.*

7.2.1.2 SIBYLINA OBHAJOBA

V definici řečnického stylu je uvedeno: „Vznik samostatného ř.s. tehdy vyplynul z práva na svobodu slova ve veřejném životě a z práva i povinnosti občana **osobně obhajovat svou před soudem**.“ (Kraus, 2017, nestránkováno) V překládaném románu Sibyla promlouvá k publiku, které je zároveň její porotou. Při soudním řízení zastává vlastní obhajobu. Její proslov z formálního hlediska splňuje charakteristické rysy řečnického stylu. Do popředí vystupují prvky vyplývající z podstaty proslovu, kterým je obhajoba.

Nyní uvedu několik příkladů, které objasní, v jakých směrech je řečnický funkční styl v Sibylině obhajobě konvergentní s trendy cílové kultury.

ČLENĚNÍ OBHAJOBY

Sibylin projev je členěn pomocí krátkých vět. Na začátku obhajoby uvádí:

> *Tout vous raconter, **je m'y apprête**, je m'y suis engagée et je n'ai qu'une parole, mais chaque chose en son temps.* (O 11)
> *Všechno vám vypovědět, **k tomu se chystám**, k tomu jsem se zavázala a mé slovo platí, ale vše má svůj čas.* (P 10)

Na konci prvního úseku obhajoby připomíná svá úvodní slova větným paralelismem:

> *Tout vous raconter, **c'est ce que je fais**, je m'y suis engagée et je n'ai qu'une parole.* (O 17)
> *Všechno vám vypovědět, **to přesně dělám**, k tomu jsem se zavázala a mé slovo platí.* (P 15)

Na začátku druhého úseku obhajoby navazuje:

Ce dimanche-là, ***oui, j'y reviens****.* (O 25)
Tak tedy v tu neděli, ***hned budu pokračovat****.* (P 21)

KONTAKT

V Sibyliných projevech se osmkrát vyskytne imperativ *comprenez – pochopte*. Je přímým vyjádřením snahy získat porozumění ze strany publika. Ztělesňuje zároveň rysy typické pro obhajobu: vysvětlování, naději na porozumění. Vytváří dialogický důvěrný kontakt typický pro řečnický styl.

Dialogický vztah a kontakt s publikem je také navozován používáním zájmen *já – vy.*

Ve francouzštině je narozdíl od češtiny povinné použití osobního zájmena s přísudkem. Autorka tento dialogický vztah zájmen *já – vy* zdůrazňuje, například když se na adresáta obrací, oslovuje ho opakovaně – samotné užití zájmena vous by příznakové nebylo, to je dané gramatikou.

J'aimerais que ***vous*** *compreniez,* ***vous*** *qui êtes sur l'estrade :* ***vous*** *pouvez* ***me*** *faire confiance.* (O 30)
Snad už to ***vy*** *na pódiu brzy* ***pochopíte****: můžete* ***mi*** *věřit.* (P 27)

Pro řečnický styl je typické, že se mluvčí zahrnuje do skupiny posluchačů. Skupina *my* je v opozici ke skupině *oni.* Sibyla argumentuje tak, aby se skupina, kterou oslovuje *vy,* začala ztotožňovat s jejím hlediskem na věc. Sama se však s lidstvem neztotožňuje. Používání zájmen proto vyhodnocuji jako divergentní trend a ještě se mu budu věnovat v kapitole „Tematická interpretace".

Sibyla vytváří dvojí dynamiku dialogu: s publikem a s předsedou soudu. Sibyla předsedu soudu přímo oslovuje šedesáttřikrát: *monsieur le Président – pane předsedo*.

Sibyla klade otázky, jejichž prostřednictvím udržuje kontakt s publikem.

Et en définitive, qu'est-ce que ça change ***?*** *Vous êtes vivants, mais à part ça* ***?*** (O 12)
*A mění to konec konců něco****?*** *Jste naživu. A dál?* (P 11)

Snaží se povzbudit zvědavost posluchačů řečnickými obraty se slovesem *vědět* a obdobnými vazbami.

Savez-vous *que les devins exercent toujours assis ?* (O 27)
Věděli jste*, že věštci vždy sedí?* (P 24)

Vous savez*, des apocalypses, on en croise souvent dans ce métier.* (O 27)
Víte*, v tomto povolání se apokalypsami setkáte často.* (P 24)

Le Vent d'autan, ***vous ne voyez pas*** *?* (O 14)
Vítr Autan, ***nic vám to neříká****?* (P 13)

Chce prokázat svou dobrou vůli.

Soyez de bonne foi, je ***coopère****, je ne fais que ça :* ***coopérer****.* (O 30)
Trochu dobré víry, já ***spolupracuji****, nic jiného nedělám:* ***spolupracuji****.* (P 27)

Sibyla se také odkazuje na názorné konkrétní příklady.

*Depuis les premières pythies, ça fait partie du protocole****. Prenez Nostradamus, justement,*** […] (O 27)
Je to tradice už od prvních pýthií. ***Vezměte si zrovna Nostradama****,* […] (P 24)

Od produkce žádá doložení toho, o čem mluví.

La régie pourrait-elle illustrer mes propos ? Quelques images d'archives, des cartes ou des photos ? Formidable, je vous remercie. (O 13)
Mohli by lidi z produkce doložit, o čem mluvím? Promítnout nějaké obrázky z archivů, mapy a fotky? Skvělé, děkuji vám. (P 11)

Lichotící citově zabarvená slova bývají nasměrována k publiku.

Le devoir d'intime conviction. Un peuple ***attentif****,* ***appliqué****. Alors je vous en prie : ne vous trompez pas de procès. Mes souvenirs sont* ***précieux*** *autant que ma parole, ne me liez pas la langue,* ***dans votre propre intérêt****.* (O 30)
Povinnost niterného přesvědčení. ***Pozorný*** *a* ***pečlivý*** *lid. Takže vás prosím: nezapomínejte proč jste tady. Mé vzpomínky jsou stejně* ***vzácné*** *jako mé slovo,* ***ve svém vlastním zájmu*** *mi nespoutávejte jazyk.* (P 26)

V tomto úryvku jsou citově zabarvená slova směrována také k proslovu samotnému. Celá pasáž je vystavěna následujícím způsobem: nejprve pozitivní teze, jací by měli posluchači být, a prosba, aby takoví byli; následuje antiteze, skrytá výhružka: *ve vašem vlastním zájmu*.

V následující pasáži Sibyla používá citově zabarvená slova, která nepřímo hodnotí kvalitu soudního řízení. Opět se snaží ovlivnit lidovou porotu ve svůj prospěch. Odstavec začíná obratem navozujícím důvěrný kontakt mezi ní a publikem.

> ***Pour tout vous dire**, **j'avoue** qu'à ce stade du procès, **ça me déçoit un peu** que la cour se méprenne **encore** sur ma stratégie défensive. Quarante-deux jours d'observation et vous ne me **cernez toujours** pas de ce côté-là de la barrière.* (O 28)
> ***Abych byla upřímná**, **přiznávám**, že mě trochu **zklamalo**, že soud v této fázi řízení **stále ještě** nepochopil, jakou strategii obhajoby jsem zvolila. Měli jste mě čtyřicet dva dní na pozorování, **a přece** vám můj přístup **uniká**.* (P 25)

OBRAZNÉ PROSTŘEDKY

Stejně jako v prezidentově proslovu, i v Sibyliných projevech jsou hojně využívány obrazné prostředky.

> ***Une ambiance de sanatorium**, sans compter **l'odeur de la tristesse**, les courants d'air **sournois**, l'affreux son des savates qui frottent contre le parquet **comme si** le feutre de leurs semelles **étalait** leur chagrin ; en **barbouillait** le sol.* (O 25)
> ***Nálada připomínala sanatorium**, a to nepočítám **odér smutku**, **zákeřný** průvan, příšerný zvuk pantoflů sunoucích se po podlaze, **jako by** plstěnou podrážkou všude **rozmazávaly** zármutek.* (P 23)

Podobně i opisná pojmenování nebo například personifikace.

> *Savez-vous qu'il existe, sous de nombreux parkings et zones industrielles de votre ancienne Europe, **des âmes et des espoirs à l'état de fossiles qui suffoquent**, dans la pierre, de ne plus vous **inspirer** ?* (O 17)
> *Víte, že pod řadou parkovišť a průmyslových zón vaší prastaré Evropy se nacházejí **zkamenělé duše a naděje, které se v kameni dusí**, že už vás nedokáží **nadchnout**?* (P 15)

Srozumitelnost však není vždy prioritou. Sibyla často mluví v náznacích. Tyto skutečnosti, které nejsou uvedeny explicitně nebo vysvětleny, mají v obecenstvu probudit zvědavost a touhu dozvědět se více.

> *Dans le crâne de Marianne, rien qu'un peu de mercure, les **miroirs ont fondu**. Pour ses enfants, du blanc, le Grand Blanc propre aux âmes **qui n'ont plus de reflet**.* (O 16)

V hlavě Marianny kapka rtuti, ***zrcadla se roztavila****. Pro její děti zapomnění,*
Zapomnění pro duše, konec zrcadlení*.* (P 14)

O náznacích podrobněji pojednám v Tematické interpretaci.

7.2.2 ŽURNALISTICKÝ FUNKČNÍ STYL

Nejprve definuji žurnalistický styl podle *Nového encyklopedického slovníku*:

> „[…] stylové ztvárnění komunikace, kterou zprostředkovávají masová média. Texty/verbální komunikáty vedle své funkce **informativní**[20] (zpravovací, sdělné, komunikační) plní ještě funkci **persvazivní**[21] (působicí, ovlivňovací, přesvědčovací, agitační), tj. slouží persvazi. […] Ž.s. představuje nadřazený pojem pro tyto dílčí funkční styly: (a) **zpravodajský styl**, (b) publicistický styl analytický a (c) publicistický styl beletristický […] V rámci ž.s. lze vyčlenit i speciálnější styl sekundární, např. **reklamní styl**.“ (Minářová, 2017, nestránkováno)

Z této definice vycházím při formální interpretaci kapitol vysílání Národního kanálu. Dominantní je funkce referenční, která v těchto kapitolách slouží k posouvání děje, a funkce konativní, která demonstruje vztah médií a společnosti v románovém světě.

Žurnalistický styl se vyznačuje **pojmovostí**, důrazem na co největší **rychlost** podání informací, z čehož plyne sklon ke **kondenzaci**, **automatizaci**, **stereotypnosti** a **modelovosti** jazyka. Také se objevují **syntaktická schémata.** (Minářová, 2017, nestránkováno)

V této části se zaměřím na konvergentní trendy používání žurnalistického stylu v románu, tedy prvky, které jsou pro žurnalistický styl v české kultuře typické. Reportáže novinářky Marjoline Pithiviers nesou typické znaky reportáže z terénu: novinářka informuje o událostech a analyzuje je. Průběžně podává nejnovější dostupné informace.

Jak už bylo uvedeno výše, žurnalistický styl má specifické lexikum. I tyto informace čerpám z hesla Žurnalistický styl Nového encyklopedického slovníku češtiny (Minářová, 2017, nestránkováno).

Lexikum žurnalistického stylu má sklony k **automatizaci**, klišé, stylisticky příznakovému používání frazémů a přísloví, z nichž se stávají publicismy, publicistika má také sklon k obecnosti a neurčitosti.

Opačnou tendencí v publicistice je **aktualizace** neboli **aktivizace**: nová obrazná vyjádření metonymická a metaforická, přirovnání, synekdochy, tropy a figury, frazémy kulturní,

[20] Ekvivalent Jacobsonovy funkce referenční.
[21] Podobně definuje Jacobson funkci konativní.

literární citáty i biblismy, inovace či aktualizace přísloví, a **kondenzace**. Typické je také používání **anglicismů**, **expresivity**, intertextovosti: citace výroků známých osobností.

V následujících odstavcích uvedu charakteristiku tohoto lexika s příklady. Vycházím z příkladů užití ve zdrojovém textu a dokládám vždy i překladové řešení, které demonstruje, jak byl tento jev zdrojového textu v překladu zachován.

AUTOMATIZACE

Na příkladech ukážu několik dokladů o automatizaci žurnalistického stylu, jak se s ním setkáváme v románu Chloé Delaume.

Jsou to například **klišé**: *pro dobro* něčeho, *lidský řetěz*, *přímo ve středu dění*.

> […] *mais il se sacrifie, cette semaine il doit honorer,* ***pour le bien*** *de la France,* (O 19)
> […] *obětoval se* [prezident]*, tento týden musí* ***pro dobro Francie*** (P 17)

> *une chaîne humaine* (O 20)
> *lidský řetěz* (P 18)

> […] *pour nous permettre de vivre ensemble cet événement* ***de l'intérieur****.* (O 20)
> […] *abychom společně mohli tuto událost prožívat* ***přímo ve středu dění****.* (P 18)

Ani **frazémy** nejsou výjimkou, například: *envie de grossesse – těhotenské chutě* (O 20, P 18), *dopřát si to nejlepší*:

> […] ***ne niez pas****, messieurs,* ***vous avez craqué*** […] (O 18)
> […] ***jen se přiznejte*** *pánové,* ***dopřáli jste si to nejlepší*** […] (P 17)

V následující větě lze vidět příklady **frazémů**: *zahřát u srdce, nést odpovědnost*, *jediným viníkem*; ale i aktualizovaných frazémů: *mladí odpouštějí*, *loučit se s myšlenkou na odplatu*, *přijmout vlastní zločiny*.

> *Mesdames, vous avez voté pour l'amnésie à l'époque, les paroles de notre Président ont dû* ***vous réchauffer le cœur****,* ***la jeunesse vous pardonne*** *et* ***fait le deuil de la vengeance****, vous pouvez* ***accepter vos crimes****, nous savons que* ***vous n'en êtes pas responsables****,* ***la seule coupable*** *est la Sibylle ; aujourd'hui, que ressentez-vous ?* (O 19)

Milé dámy, tehdy jste hlasovaly pro amnézii, takže vás slova pana prezidenta jistě ***zahřála u srdce****,* ***mladí vám odpouštějí*** *a* ***loučí se s myšlenkou na odplatu****,* ***můžete vlastní zločiny přijmout****, víme, že* ***odpovědnost nenesete****,* ***vinna*** *je jedině Sibyla; co v tuto chvíli cítíte?* (P 17)

Z **módních slov** užitých v přeloženém úryvku lze uvést například:

une petite merveille de technologie (O 18)
malý technologický zázrak (P 16)

AKTUALIZACE

Patrná je aktualizační jazyková tendence. Například nečekané spojení několika jazykových prvků:

un petit groupe de ***dynamiques*** *Niçoises* ***octogénaires*** (O 19)
skupinka ***energetických osmdesátnic*** *z Nice* (P 17)

[…] *notre Président ne peut même pas y* ***assister****, ce* ***moment clef de son histoire****, ce* ***moment clef de notre histoire****,* […] (O 19)
[…] *pan prezident* ***u toho*** *ani nemůže* ***osobně být****, u tohoto* ***klíčového okamžiku vlastní minulosti****, u tohoto* ***klíčového okamžiku naší minulosti****,* […] (P 17)

Révolte alimentaire ou envie de grossesse, de quoi ces frites sont-elles le nom ? (O 20)
Dokazují ty ***druhé hranolky*** *spíš* ***stravovací rebelii,*** *nebo* ***těhotenské chutě****?* (P 18)

OBRAZNÁ POJMENOVÁNÍ

Metaforické vyjádření jednotnosti:

Ce que dégage cette foule joyeuse qui mastique et se déshydrate à ***l'unisson****,* ***se relaie*** *dans la queue des points snacks et du bar, je ne vous cache pas que c'est bouleversant.* (O 19)
Rozradostněný dav ***unisono*** *žvýká a odvodňuje se, pohoda ve frontě před občerstvením a barem je* ***nakažlivá****, řeknu to na rovinu, je to zážitek.* (P 17)

Marjoline přirovnává prezidentův obžalovací proslov k jeho obleku použitím biblismu *discours à son image*. Následuje hodnocení proslovu lexikem z pole návrhářství.

Un Barnabé Plouguel-Castelain tel qu'on l'aime, la quarantaine directe et sincère, plus élégant que jamais dans son ***costume*** *présidentiel Yves Saint Laurent. Un discours à son image. Un réquisitoire de* ***stature*** *présidentielle. Qui revisite les* ***classiques****, en conserve le sens de la* ***mesure****, de l'****équilibre****, de la* ***coupe****, du* ***revers****. Tout en y ajoutant ce qui a toujours été sa* ***marque de fabrique*** *: un franc-parler,* ***dans*** *une voix de* ***velours****.* (O 6)

Stature – výška postavy, rozměr; *classique* – klasické střihy, ale také přeneseně: inovovat tradice, kreativně využít klasické postupy, tvůrčí ohlédnutí za klasikou; *mesure* – na míru, ale i s mírou; *équilibre* – rovnoměrnost stehu, vyváženost; *coupe* – střih, *revers* – rub, šito z rubu, stinná stránka; *marque de fabrique* – značka, označení výroby; *dans* […] *de velours* – v sametu […]. *Coupe* dále v poezii značí „arrêt, réel ou virtuel, entre deux **mesures** rythmiques". (CNRTL)

Je to zkrátka Barnabé Plouguel-Castelain, tak jak ho máme rádi, přímý a upřímný čtyřicátník, v prezidentském ***obleku*** *od Yvese Saint Laurenta ještě elegantnější než kdy dříve. I proslov* ***ušil*** *k obrazu svému. Obžaloba má prezidentský* ***střih****. Inspiruje se* ***u klasiků****, co do dovednosti* ***přiměřených linií*** *a* ***nenápadného stehu****. Doplňuje to tím, čím je jeho* ***značka*** *charakteristická: přímočarostí* ***oděnou*** *do* ***sametu****.* (P 6)

V úryvku je podtržen biblismus. Další biblismus lze vidět zde:

Penser ***à son prochain****, que personne ne glisse, ne se blesse.* (O 20)
Ohleduplnost ***k bližnímu****, aby nikdo neuklouzl, aby se nikdo nezranil.* (P 18)

Oba tyto bíblismy jsou součástí běžného vyjadřování v obou jazycích. Zároveň potvrzují definici lexika žurnalistického stylu.

ANGLICISMY

V žurnalistickém stylu je běžné používat anglicismy, v románu Chloé Delaume se s nimi setkáváme právě v pasážích, které žurnalistický styl imitují. V uvedeném příkladu se jedná o označení řady chladicích boxů a jejich místa výroby, ze kterého vyplývá vysoká kvalita. Francouzské *savoir-faire* překládám v češtině běžně užívaným anglicismem *know-how*.

[…] *issue de la toute dernière collection* ***French Home Men****,* […] *le savoir-faire de l'ancienne Asie allié au* **made in France***, il y a des avantages à la relocalisation.* (O 18)

[…] *je to nejnovější řada* ***French Home Men****,* […] ***know-how*** *někdejší Asie v kombinaci s* **made in France***, relokalizace má své výhody.* (P 16)

HODNOTÍCÍ LEXIKUM

Na úrovni lexika se výrazně projevuje funkce expresivní[22]. Hodnotící lexikum lze typizovat jako lexikum hyperbolické, idealizující a odsuzující.

Idealizující lexikum má v obecenstvu posilovat národní cítění, idealizovat současný stav a režim, vychovávat, dávat něco či někoho za vzor.

> *Tant de* ***sollicitude****, tant de* ***bienveillance*** *entre ces citoyens* ***unis****.* (O 20)
> ***Sjednocení*** *občané jsou* ***pečující*** *a* ***laskaví****.* (P 18)

Pomocí lexika je idealizována práce prezidenta.

> […] *toute sa vie il y a œuvré, mais* ***il se sacrifie****, cette semaine il doit honorer, pour le bien de la France,* […] (O 19)
> […] ***celý život*** *na tom* [prezident] *pracoval,* ***ale obětoval se****, tento týden se musí pro dobro Francie zúčastnit* […] (P 17)

Případně idealizující lexikum slouží k zatraktivnění okolního dění.

> *Ici Marjoline Pithiviers, vous êtes sur Canal National en direct de la pause déjeuner d'une famille* ***prévoyante*** *qui n'hésite pas à partager avec ses compagnons d'aventure* ***ses délicieux*** *petits sandwiches protéines concombre restés* ***frais****.* (O 18)
> *Hlásí se vám Marjoline Pithiviersová, sledujete Národní kanál v přímém přenosu z obědové pauzy, jedna* ***předvídavá*** *rodina se neváhala s ostatními dobrodruhy rozdělit o* ***vynikající čerstvé*** *mini sendviče s proteiny a okurkou.* (P 16)

Následující úryvek je příkladem propojení publicistiky se státní loterií. V textu vyznačuji idealizující lexikum, důraz na *já* (*my*) – *vy*, a kondicionál. Tyto prvky jsou typickými znaky reklamního stylu, kde převažuje funkce konativní a místy funkce fatická.

> *Vous* ***rêvez****,* ***vous*** *aussi, d'être assis parmi* ***nous****,* ***ici****, quatre-vingt-dix mille* ***privilégiés****, un événement* ***exceptionnel****. Pourquoi ne pas* ***tenter votre chance*** *en participant,* ***là, tout de suite****, à* ***notre grand*** *tirage au sort ? Vous* ***pourriez*** *remporter un ticket pour le*

[22] Terminologie dle R. Jacobsona.

Grand Paris, deux nuits en chambre double dans un hôtel ***quatre étoiles****, des bons d'achats alimentaires et deux places en tribune* ***VIP****. Vous en* ***rêvez*** *? **Si** c'était **vous** ? Un véhicule de **luxe** viendrait vous chercher demain matin. Cette semaine de fête nationale vous réserve **peut-être**, **qui sait**, de quoi vous assurer d'**incroyables** souvenirs. Ça **peut être vous**, croyez-**moi**. Savez-vous que dans un périmètre de **seulement** dix **petits** kilomètres autour de l'endroit où vous êtes connectés actuellement, d'**heureux** gagnants **vivent leur rêve** depuis notre dernier tirage ? Leur liste s'affiche sur **votre** écran, pourquoi pas **vous** ?* (O 20)

*I **vy** jistě **sníte** o tom, sedět mezi **námi**, tady, na **výjimečné** události, **spolu** s devadesáti tisíci **šťastlivci**. A co takhle **zkusit štěstí** a **teď hned** se zapojit do **našeho** velkého slosování? **Mohli byste** vyhrát lístek do Velké Paříže, dvě noci na dvoulůžkovém pokoji ve **čtyřhvězdičkovém** hotelu, stravenky a dvě místa na **VIP** tribuně. Zní to **skvěle**? A co když to vyjde? Zítra ráno **by** vás vyzvedlo **luxusní** auto. **Kdo ví, možná** pro vás má týden státního volna přichystané **neuvěřitelné** zážitky. A věřte **mi**, můžete to být zrovna **vy**. Věděli jste, že **splněný sen** si užívají **šťastní** výherci minulého slosování v okruhu **necelých** deseti kilometrů od místa, kde jste právě připojeni? Na obrazovce vidíte seznam jejich jmen, proč byste na něm nemohli být **vy**?* (P 18)

Také odsuzující – depreciativní lexikum má obecenstvo vychovávat. Všechny tři příklady se vztahují k chování, od kterého reportérka chce odradit.

face à cet incident ***regrettable*** (O 19)
kvůli tomuto ***politováníhodnému*** *incidentu* (P 17)

Quel dommage ! (O 19)
To je ale škoda! (P 17)

Quel gâchis ! (O 20)
Pěkné to nebylo! (P 17)

7.2.2.1 SYNTAX ŽURNALISTICKÉHO STYLU

Žurnalistický styl se vyznačuje **schematičností syntaxe**. Dochází však také k aktualizaci syntaktických prostředků, například **shodný přívlastek implicitní**, který umožňuje

kondenzaci zpráv. Návaznost vět a souvětí zajišťují ve velké míře **nepůvodní předložky a spojení s předložkovou funkcí**. (Minářová 2017, nestránkováno)

Tyto rysy žurnalistického stylu jsou v překladu zachovány, jak je vidět na několika příkladech uvedených níže.

Jedním z výborných příkladů **schematičnosti syntaxe** je znělka Národního kanálu, která se v různých obměnách v románu vyskytne devatenáctkrát. Na samotnou znělku bývá napojena další informace, většinou místo či situace. Informace jsou tímto způsobem kondenzovány a sdělení je rychlejší. Oba tyto jevy jsou v souladu s žurnalistickým stylem.

> ***Ici Marjoline Pithiviers, vous êtes sur Canal National et nous sommes en direct*** *du Tribunal du Grand Paris, où l'audience vient d'être suspendue pour cause de pause déjeuner.* (O 18)
> ***Hlásí se vám Marjoline Pithiviersová, sledujete Národní kanál v přímém přenosu*** *z velkopařížského soudu, veřejné přelíčení teď bylo přerušeno z důvodu pauzy na oběd.* (P 16)

Schematičnost reportáže umožňuje publiku, kterým jsou de facto čtenáři a čtenářky, snáze se v projevu orientovat.

Nová informace a zároveň připomínka provázání s probíhajícím soudem je v souladu s principem přehlednosti uvedena následovně:

> *On m'informe également que* […] (O 8, 9, 20)
> *Byla jsem informována, že* […] (P 7, 7, 18)

Oficiální ráz výpovědi a propojení se soudním jednáním zde také evokuje právní terminologie nebo imitace právnických formulací.

Dalším typickým projevem žurnalistické syntaxe je shodný přívlastek implicitní.

> *Tribunal du Grand Paris* (O 8)
> ***velkopařížský*** *soudu* (P 7)
>
> ***allocution réquisitoriale*** *du président de la République* (O 19)
> ***obžalovací proslov*** *prezidenta Republiky* (P 17)

Použity jsou také nepůvodní předložky a spojení s předložkovou funkcí, například:

> […] *l'audience vient d'être suspendue* ***pour cause*** *de pause déjeuner.* (O 18)
> […] *veřejné přelíčení teď bylo přerušeno* ***z důvodu*** *pauzy na oběd.* (P 16)

Za divergentní trend považuji zvýšený důraz na fatickou funkci vycházející z dystopické reality románu. Už překlad názvu kapitoly *Soustavné připojení* ukazuje, že prioritou je udržet pozornost obecenstva. Reportáž se odehrává v době obědové pauzy a jejím smyslem je vyplnit prostoj a zabránit tomu, aby se diváci odpojili od vysílání.

Reportérka se obrací k divákům například skrytou pobídkou k pozornosti.

> *Comme vous l'avez sans doute remarqué,* […] (O 19)
> *Jistě jste si všimli,* […] (P 17)

Dokladem důležitosti fatické funkce je, že znělka *hlásí se vám…* zazní v kapitole *Chaîne continuelle – Soustavné připojení* devětkrát.

Z následující věty vzniká dojem, že Marjoline Pithiviersová cituje předpis.

> ***Perturber*** *un* ***programme participatif obligatoire****,* ***sous peine*** *de* ***poursuites immédiates****, pour y passer des messages personnels, c'est lamentable, mesdames.* (O 19)
>
> ***Dopustit se narušení povinného společného programu, které se trestá okamžitým zahájením stíhání****, zneužít ho pro osobní prohlášení, žalostné jednání, milé dámy.* (P 17)

Věta je nasycena právní terminologií: *narušení*, *povinný společný program*, *trestá se okamžitým zahájením stíhání*. Následuje hodnotící odsuzující adjektivum: *žalostné*. Princip žurnalistiky jako prodloužené ruky státu rozvedu v Tematické interpretaci.

7.2.3 ADMINISTRATIVNÍ STYL

„Specifický ↗objektivní vyjadřovací styl; je **pragmatický**, **věcný**, **faktografický**, **nocionální**, **veřejný** a **oficiální**, **neexpresivní**, značně **automatizovaný**, častěji psaný než mluvený, psaný je zpravidla předem připravený, ve srovnání s jinými věcnými styly je přísně **normovaný**, včetně **formátu** papíru (často s předtiskem).
Hlavními funkcemi a.s. jsou funkce **informativní**, **regulativní** a **operativní**.“ (Čechová, 2017, nestránkováno)

V překládaném úryvku je administrativní styl uplatněn zejména v kapitole *Formules génériques – Obecná nastavení.*

Kapitola je uvedena označením #Load – tzn. hlášení se načítá. Kapitoly živého vysílání jsou označeny #Live.

Struktura kapitoly naznačuje, že se jedná o oficiální automatizovanou zprávu. Dělí se do čtyřech samostatných sdělení. Jednu část uvádím jako příklad.

> ***ASSISTANCE PROJECTIVE*** *– Canal National vous* ***informe*** *qu'****en vertu*** *de la charte* Suivre ensemble*,* ***appliquée à la demande*** *du ministère de la Culture & du Divertissement productif,* ***en partenariat*** *avec le Pôle numérique des Intermittents du spectacle organisé, un* ***dispositif*** *de soutien imaginatif* ***vous est offert****.* (O 23)
> ***ASISTENCE S PROMÍTÁNÍM*** *–* ***V souladu*** *s listinou* Sledujeme společně ***uplatněnou na žádost*** *Ministerstva kultury & produktivní zábavy, a* ***ve spolupráci*** *s Digitálním oddělením Organizace osob příležitostně činných v odvětví zábavy, vás Národní kanál* ***informuje****, že* ***máte možnost*** *využít* ***nástroj*** *na podporu představivosti.* (P 20)

V překladu zachovávám veškeré prvky administrativního stylu: automatizovanou syntax a lexikum, názvy i celkovou věcnost.

Rysy administrativního stylu jsou použity i v jiných místech. Ke zkratkovitě věcnému stylu se uchyluje Sibyla při popisu své pracovní náplně.

> *J'ai le* ***devoir d'informer*** *les déesses, mais pas de* ***pouvoir décisionnaire****. Mon travail, c'est de* ***faire le planning en fonction de*** *mes visions et de celles de mes collègues.*

Qu'il soit suivi ou non ensuite, comprenez : ce n'est pas de ***mon ressort****.* (O 26)
Mám ***povinnost informovat*** *bohyně, ale nemám* ***právo rozhodovací****. Náplní mé práce je* ***podle*** *vlastních vidění a vidění kolegyň* ***plánovat****. Jestli se plán dodrží, nebo ne, pochopte: to už není v mých* ***kompetencích****.* (P 23)

V okamžicích, kdy Sibyla opakuje usměrňování ze strany soudu, jsou též uplatněny prvky administrativního stylu.

M'en tenir au Parti du Cercle. Comment il fut élu et comment il est mort. Description du réel dont j'ai été témoin. L'adresse de nos bureaux, le profil des militantes. L'objectif, le programme, le contenu du kit de campagne. (O 27)
Mám se vrátit ke Stranickému kruhu. Jak byl založen a jak skonal. Popisovat realitu, jíž jsem byla svědkem. Adresa kanceláří, profil aktivistek. Cíl, program, obsah kampaňového balíčku. (P 24)

Výčet připomíná seznam bodů k projednání.

Ve vysílání Marjoline Pithiviers se administrativní styl také objevuje.

Perturber *un* ***programme participatif obligatoire****,* ***sous peine*** *de* ***poursuites immédiates****, pour y passer des messages personnels, c'est lamentable, mesdames.* (O 19)
Dopustit se narušení povinného společného programu, které se trestá okamžitým zahájením stíhání*, zneužít ho pro osobní prohlášení, žalostné jednání, milé dámy.* (P 17)

Tučně zvýrazněná pasáž vykazuje prvky automatizovaného oficiálního prohlášení.

7.3 SHRNUTÍ FORMÁLNÍ INTEPRETACE

Kniha je v zásadě střídáním monologické komunikace směřující od mluvčí, kterou je střídavě Marjoline a Sibyla, k publiku. Oba typy promluv navazují na intertext přijímající kultury, imitují žurnalistický a řečnický styl, přičemž lze vyhodnotit konvergentní a divergentní trendy ve vztahu k úzu daného stylu v přijímající kultuře. V některých pasážích se uplatňuje styl administrativní. V překladu jsem se snažila co nejvěrněji rekonstruovat formální stránku textu, tak aby ve vztahu k již existujícím textům zachovával stejné konvergentní trendy. Divergentní trendy vyžadují tematickou interpretaci.

8 TEMATICKÁ INTERPRETACE

V této části se budu věnovat tematické interpretaci, jak ji popisuje L. Venuti v článku *Traduction, intertextualité, interprétation*.

Tematická interpretace se soustřeďuje na **druh myšlení**, **přesvědčení**, **znázornění**; **diskurz v rámci koherentního útvaru myšlenek, problémů a argumentů**; případně vykládá text formou komentáře. Tato interpretace je intertextuální a vychází z cílového kontextu. Interpretace umožňuje dílo rekontextualizovat. Překladatel nahrazuje cizí intertextuální vztahy novým intertextem a vztahy k jazyku a kultuře překladu. (Venuti, 2006, s. 6)

K rozšíření tematické interpretace čerpám v této kapitole z článků „Le comique, arme de subversion massive des 'Sorcières' de la République des Lettres : Sophie Divry et Chloé Delaume" od Michèle Bacholle, „L'Écriture entre deux chaises : Delaume, post-avant-gardiste ?" od Justine Huppe a „En magie, demander c'est obtenir: étude du concept d'agentivité discursive dans Les Sorcières de la République de Chloé Delaume" od Lucie Mulat.

Delaume bývá obvykle řazena do žánru autofikce a mezi ženské spisovatelky, což je omezená charakteristika opomíjející například politický aspekt její tvorby. Autorčin styl je v knize *La Littérature franciase au présent*, která vyšla ještě před publikováním *Les Sorcières de la République*, charakterizován následovně: „[Delaume] manie provocation et parodie culturelle à jet continu, conjoint l'élaboration syntaxique aux tournures familières, le vulgaire et le baroque, parfois à la limite de l'hermétisme." (Huppe, 2019, s. 2)

Přestože Delaume využívá různých prostředků k vyjádření vlastní kreativity, zůstává věrná románu. Její přístup k literární tvorbě by se dal označit jako postavantgardní. Používá experimentální psaní, které z avantgard vychází, aniž by byla součástí avantgardního hnutí. (tamtéž, s.1) Její tvorba se dá shrnout následovně: „travail expérimental mais non pas avant-gardiste (du moins au sens strict), goût du collectif mais refus d'y subsumer l'individualité, valorisation de la langue littéraire et reprise ludique de genres mineurs, survalorisation des pouvoirs magiques de l'écrivain et description lucide de sa position actuelle". (Huppe, 2019, s. 7)

Hlavními rysy autorčiny tvorby jsou humor a parodie. Pokouší si představit revoluční politiku, která propojí všechny individuální boje a postaví se omezujícím kolektivním strukturám, rodinnému ideálu a národnímu storytellingu. (Huppe, 2019, s. 3)

8.1 AGENTIVITÉ NARRATIVE

Delaume zdůrazňuje performativní, téměř magické, vlastnosti jazyka. Dokud tvořila v rámci autofikce, proměňovala vlastní příběh. Díky volbě pseudonymu, se stala novou osobou. V knize *Les Sorcières de la République* „mění“ historii, přítomnost a budoucnost žen a tím vytváří prostor pro potenciální změnu ve skutečném světě. Naráží však opakovaně na bezmoc. Stejně tak i Sibyla před soudem může akorát svědčit o své bezmoci zvrátit chod událostí. Autorčina tvorba je váháním mezi dvěma stranami jedné mince, čarodějnické spisovatelky a němé věštkyně. (Huppe, 2019, s. 7)

Román je performativní, slovem proměňuje svět, zakládá se na principu „agentivité narrative“. Poslední věta románu „Je remets mon histoire à qui saura en faire un nouveau commencement.“ vybízí k převzetí situace do vlastních rukou v reálném světě. (Bacholle, 2019, s. 6)

Román je narativní činnost, která se dominující systém pokouší rozvrátit jeho vlastními zbraněmi. Těmito zbraněmi jsou jazyk, románová forma a humor. Běžný jazyk je prodchnut maskulinem na úkor feminina. Román je tradiční literární forma. Humor je u žen považován za nemístný a za známku frivolity. Všechny tyto tři pilíře Delaume přetváří ve zbraně hromadného/masového pře/rozvratu („arme de subversion massive“). (Bacholle, 2019, s. 1)

8.2 DVOJÍ HLAS

Knihou čtenáře provázejí dva hlasy – v obhajobě hlas Sibyly a ve vysílání Národního kanálu hlas Marjoline Pithiviers.

8.2.1 SIBYLA

Nejprve se zaměřím na některá specifika Sibylina proslovu. Sibyla hraje v celém soudním řízení zcela jinou roli, než si stát představoval, jak ukážu v následujících odstavcích. Hájí se

proti křivým obviněním. Jediná ví, že si za vše mohou lidé sami. Lidé to také tuší, ale chtějí se viny Sibyliným odsouzením a smrtí zprostit.

Jedná se o princip popsaný v díle *Le Bouc émissaire* od René Girarda (Girard, 1982) Stupňující se napětí ve společnosti vede k násilí a ke „crise sacrificielle". Společnost se z krize vymaňuje obětí nevinného jedince nesoucího prvky, které ho ze společnosti vyčleňují – Sibylina profese, zjev, věk atd.

Dále se inspiruji článkem od Lucie Mulat. Delaume volí jako hlavní postavu Sibylu, tedy osobu, která má dar předvídat, ale nikoliv moc činit. Její schopnosti pocházejí od bohyň. Soudní řízení v knize je opakem inkvizičních procesů s čarodějkami. Zatímco při výslechu inkvizice byla čarodějka odsouzena, aniž by dostala slovo, v *Čarodějkách republiky* slyšíme během soudního řízení výhradně Sibylin hlas. Přestože je před soudem jakožto hlavní čarodějka, není tento fakt důvodem k jejímu odsouzení. Sibyla v románu ženám navrací hlas a místo, které jim historie upřela. Novodobá čarodějka je koncept používaný některými feministickými hnutími, který nese znamení historického utlačování a zároveň ženské síly. Čarodějky přicházejí do naší doby přetrvávající nerovnoprávnosti a slovy proměňují svět. Delaume v knize uplatňuje performativní principy jazyka a ukazuje čtenáři, jak slovy proměňovat realitu. (Mulat 2019, s. 3–4)

> *L'objectif, c'est d'utiliser la puissance de la langue pour se réapproprier sa capacité d'action. Modifier le réel par les mots, au-delà du* ***Dire, c'est faire****, donc du performatif. Envisager son existence comme une phrase, résumé, épitaphe. Écrite, fixée, figée par d'autres. Envisager sa mutation par la prise en main de cette phrase. Dans cette phrase où vous êtes avant toute chose un adjectif, incapable de conjuguer votre moi comme vous le souhaitez.* (kap. Soufflez très fort sur la bougie et le vœu s'accomplit)

Dalším rozměrem knihy je navázaní na společností genderově rozdělené sféry, přičemž muž jedná ve veřejném a žena v soukromém prostoru. Počáteční aktivita Stranického kruhu se odehrává ve sféře kulturní. Prvním krokem ke změně postavení žen je posílení kreativity. Kniha nabádá ženy k sesterství, jak ukazuje románové heslo nové francouzské republiky: *Liberté, Parité, Sororité.* (tamtéž, s. 5–6)

Kniha zároveň varuje před násilím a před stinnou stránkou čarodějnictví, které v románu vyústí v kanibalský čarodějnický sabat. Proměňovat svět by sjednocené ženy měly slovy, aniž

by tím ostatní trpěli. Nadpřirozená moc zaříkávadel ukazuje ke skutečné moci jazyka. (tamtéž, s. 6–7)

8.2.1.1 MONOLOGIZOVANÝ DIALOG

Nyní se zaměřím na specifika, která s sebou přináší Sibylina výpověď. Sibyla se obrací přímo k porotě, předsedovi a publiku, což se projevuje v syntaxi. Nezřídka jsou věty formulované jako odpovědi na otázky.

> *Mon nom est* ***la*** *Sibylle. Je n'en ai aucun autre. Ne soyez pas ridicules, le diable est dans les détails, pas dans les pseudonymes. Née à Cymé, Cumes d'Éolide. Mon âge, j'y reviendrai ; ma vie, ce n'est pas le moment.* (O 11)
> *Jsem Sibyla. Nemám žádné další jméno. Nebuďte směšný, ďábel se skrývá v detailech, ne v pseudonymech. Narozena v Kýmé, v aiolské Kýmé. Věk, k tomu později; můj život, až bude správná chvíle.* (P 10)

Ve francouzštině člen určitý před *Sibylle* ukazuje, že se jedná nikoliv o jméno, ale o označení.

Při překladu si lze představit otázky a reakce:

- ***Jméno?***
- *Jsem Sibyla.*
- ***A dál ? / Skutečné jméno?***
- *Nemám žádné další jméno.*
- ***To je jen ďábelský pseudonym. V pseudonymech je ďábel.***
- *Nebuďte směšný, ďábel se skrývá v detailech, ne v pseudonymech.*
- ***Místo narození?***
- *Narozena v Kýmé, v aiolské Kýmé.*
- ***Věk?***
- *Věk, k tomu později; můj život, až bude správná chvíle.*

Někdy otázka visí ve vzduchu a sama věštkyně ji vycítí a vysloví.

> ***Tout vous raconter****, je m'y apprête, je m'y suis engagée et je n'ai qu'une parole, mais chaque chose en son temps.* (O 11)
> ***Všechno vám vypovědět,*** *k tomu se chystám, k tomu jsem se zavázala a mé slovo platí, ale vše má svůj čas.* (P 10)

Díky strukturaci promluvy lze otázky a reakce na pozadí „slyšet“. Jsou jakoby vepsány mezi řádky. Pro zdůraznění je Sibyla často nějakým způsobem opakuje či na ně reaguje.

V následujícím úryvku dokonce autorka výjimečně používá uvozovky. Jsou tím zdůrazněna obvinění, která proti Sibyle padla. Uvozovky také mohou naznačovat ironickou intonaci.

> *Je suis responsable de mes actes, j'assume mes chefs d'inculpation. Mis à part : « Organisation terroriste », « Atteinte à la sûreté de l'État » et « Crimes contre l'humanité », cela va de soi.* (O 11)
> *Jsem odpovědná za své činy, přijímám body obvinění. Kromě těchto: „Teroristická organizace“, „Ohrožování bezpečnosti státu“ a „Zločiny proti lidskosti“, to je jasné.* (P 10)

V následujícím úryvku je otázku *Proč?* téměř slyšet. V překladu je nutno zachovat mluvnost a naznačenou dialogičnost textu.

> ***Parce*** *que c'est inexact, monsieur le Président.* (O 11)
> ***Protože*** *je to, pane předsedo, nepřesné*. (P 10)

Sibyla postupně reaguje na prezidentovu obžalobu. Dialog se tedy částečně odehrává v průběhu dalších kapitol.

Zajímavým způsobem se princip monologizovaného dialogu v textu projevuje v aktuálním členění větném. Například v následující ukázce je *moc ve Francii* tematizována v předchozí kapitole „Le Parti du Cercle au pouvoir, les Sorcières de la République.“ (O 2) a rématem je doznání.

> *Nous avons pris* ***le pouvoir en France****, mais de manière démocratique.* (O 13)
> ***Moc ve Francii*** *jsme převzaly, ovšem demokraticky.* (P 12)

8.2.1.2 POUŽÍVÁNÍ PRONOMIÍ

Cílem Sibyliny argumentace je, aby se skupina, kterou oslovuje *vy,* začala ztotožňovat s jejím pohledem na věc. Sama se však s lidstvem neztotožňuje, zdůrazňuje, že byla proti přežití lidského druhu.

> *Que l'espèce survive, j'étais contre ; pour autant, ce n'est pas un crime.* (O 15)
> *Co se* ***přežití druhu*** *týče,* ***já*** *byla proti, to však není zločin.* (P 11)

Tím také vytváří opozici *já – vy* ve vztahu k bohyním, které rozhodovaly proti její vůli. Těmito dvěma opozicemi vinu odmítá.

Vykresluje sebe samu jako naprosto bezmocnou osobu, která jen konala svou práci a naplňovala to, k čemu byla vyvolena.

> *J'ai le **devoir** d'informer les déesses, mais pas de **pouvoir décisionnaire**. **Mon travail**,* […] *Qu'il soit suivi ou non ensuite, comprenez : **ce n'est pas de mon ressort**.* (O 26)
> *Mám **povinnost** informovat bohyně, ale **nemám právo rozhodovací**. **Náplní mé práce*** […] *Jestli se plán dodrží, nebo ne, pochopte: to už **není v mých kompetencích**.* (P 23)

Z toho důvodu také čtyřikrát opakuje větu:

> *Profession : prophétesse.* (O 11, 13, 14, 25)
> *Povolání: věštkyně.* (P 10, 10, 13, 23)

Celkem sedmkrát opakuje, že byla proti všem podniknutým krokům, tedy záchraně světa, přežití lidského druhu, vstupu do politiky i amnézii.

> *À l'origine, **moi**, j'étais **contre**. Le projet, le cercle, le parti.* (O 12)
> *Já byla od začátku **proti**. **Proti** projektu, **proti** kruhu, **proti** straně.* (P 11)

> *J'ai sauvé le monde de l'Apocalypse contre ma volonté. Si j'ai participé ensuite, ce n'était **qu'en tant que consultante**.* (O 13)
> *Svět jsem před Apokalypsou zachránila **proti** své vůli. Později jsem se zapojovala **pouze jako poradkyně**.* (P 12)

Navzdory vlastní vůli konala svou práci, protože na její názor nikdy nikdo nebral ohled.

> *Seulement, que voulez-vous que je vous dise, à chaque fois c'est pareil, **personne** ne **m**'écoute.* (O 12)
> *Jenže, co **vám** budu povídat, je to pokaždé stejné, **nikdo mě** neposlouchá.* (P 11)

> *Je vous l'ai dit : on ne m'écoute jamais.* (O 12)
> ***Navzdory mému** naléhání nedošlo ani na žhavou lávu, ani asteroid, ani potopu. Jak už jsem říkala: **nikdo mě nikdy** neposlouchá.* (P 11)

Jako jediného viníka označuje lidi samotné.

> *Comprenez : c'est dans **votre** structure de sécréter du malheur en croyant évoluer.* (O 15)

Pochopte: vyměšovat neštěstí je součástí fungování, které ***vy*** *považujete za* ***vlastní*** *vývoj.* (P 11)

Tuto kolektivní vinu všichni tuší, zmiňuje ji i sám prezident

En face, peuple de France. Que ***tes mains en soient sales, ou celles de tes aïeux****.* (O 1)
Čelem, lide francouzský. Ač ***vinu neseš ty sám, nebo tví předchůdci****.* (P 1)

Soudní řízení má však přenést všechnu vinu na Sibylu. Prezident v obžalovacím proslovu toto opakovaně zdůrazňuje.

La coupable *est vivante, son nom est la Sibylle, elle va devoir avouer.* (O 6)
Ta, jež nese ***vinu****, je naživu, jmenuje se Sibyla, bude se muset doznat.* (P 5)

La Sibylle est ***coupable****.* […] *La Sibylle est* ***coupable****, et derrière le Grand Blanc les victimes seront comptées. Quoi qu'elle révèle et dise, la Sibylle est* ***coupable*** *: n'oublie pas qui tu es.* (O 7)
Víme, čí je to ***chyba****.* ***Zavinila*** *to Sibyla.* […] *Sibyla je* ***vinna****, oběti v Zapomnění budou sečteny. Ať už Sibyla odhalí a řekne cokoli, je* ***vinna****: nezapomínej, kým jsi.* (P 6)

Na toto Sibyla ve své obhajobě navazuje.

Évidemment, je suis ***coupable****, je n'ai jamais cherché à le nier. Je suis* ***responsable*** *de mes actes,* ***j'assume mes chefs d'inculpation****.* […] *Je suis* ***coupable et responsable****, mais pas du tout de ce que vous croyez.* (O 11)
Samozřejmě, že jsem ***vinna****, nikdy jsem se to nesnažila popřít. Jsem* ***odpovědná*** *za své činy,* ***přijímám body obvinění****.* […] *Jsem* ***vinna****, ale vůbec ne tím, z čeho mě viníte. Jsem* ***odpovědná****, ale ne za činy, které popisujete vy.* (P 10)

Zájmena *já – vy* vytváří slovní síť, která se celým dílem proplétá, jak ukážu níže na způsobu vyjadřování prezidenta a Marjoline Pithiviers. Označování někoho viníkem je součástí obžaloby a obhajoby, v románu však nabývá ještě dalšího rozměru na základě performativní vlastnosti jazyka, kdy „dire, c'est faire" jak s oblibou autorka v knize opakuje. Soudní řízení má prostřednictvím prezidentské obžaloby, příslušníků soudu a Národního kanálu vytvářet chybějící kus minulosti na základě národního storytellingu.

8.2.1.3 NÁZNAKY

Jak už jsem uvedla ve formální interpretaci, Sibyla v rozporu s normou řečnického stylu nevyjevuje informace přímo.

Tvrdí, že spolupracuje.

> *Soyez de bonne foi, je **coopère**, je ne fais que ça : **coopérer**.* (O 30)
> *Trochu dobré víry, já **spolupracuji**, nic jiného nedělám: **spolupracuji**.* (P 27)

Což také dokládá volbou lexika.

> *Durant mon incarcération, j'ai donné beaucoup de ma personne, en plus des interrogatoires. Je me suis **soumise** aux analyses et à toutes les évaluations, j'ai **accepté** les caméras, les prises, les enregistrements.* (O 28)
> *Během uvěznění jsem ze sebe dala mnoho, i mimo výslechy. **Podrobila** jsem se analýzám a všem vyhodnocením, **přistoupila** jsem na kamery, snímání, záznamy.* (P 25)

Zvýrazněná slovesa vyjadřují zdánlivě dominantní vztah státu k Sibyle. Sibyla si je však plně vědoma, v čem spočívá její svrchovanost – je jedinou pamětnicí minulosti. Při předchozích příležitostech se jí nepodařilo ovlivnit budoucnost, protože její názor nikdo nebral v potaz. Soudní řízení je její poslední příležitost, jak ovlivnit storytelling minulosti. Využívá jedinou zbraň, kterou jí režim nabízí, k tomu, aby ho rozvrátila. V zásadě dělá přesně to, oč jí lid žádá – vyjevuje pravdu. Je to také její poslední možnost vystoupit před publikem, protože jak sama uvádí, chtěla být umělkyní.

> *Entre nous, j'aurais préféré être artiste-interprète, mais on ne fait pas toujours ce qu'on veut.* (O 11)
> *Mezi námi, raději bych byla výkonná umělkyně, ale ne vždy máme to, co chceme.* (P 10)

Stát soudní řízení jako představení podává. Řízení je v přímém přenosu. Příchod na scénu je doprovázen hudbou atd. Sibyla tedy svůj výstup pojímá umělecky. Pokouší se aktivně vytvářet minulost.

Odmítá však vyjevit minulost přímým způsobem. Místo toho volí náznaky a narážky.

> *Dans le crâne de Marianne, **rien qu'un peu de mercure**, les **miroirs ont fondu**. Pour ses enfants, du blanc, le Grand Blanc propre aux âmes **qui n'ont plus de reflet**.* (O 16)

V hlavě Marianny ***kapka rtuti****,* ***zrcadla se roztavila****. Pro její děti zapomnění,* ***Zapomnění pro duše, konec zrcadlení****.* (P 14)

Z toho důvodu ji soud opakovaně napomíná:

M'en tenir au Parti du Cercle. Comment il fut élu et comment il est mort. Description du réel dont j'ai été témoin. L'adresse de nos bureaux, le profil des militantes. L'objectif, le programme, le contenu du kit de campagne. (O 27)
Mám *se vrátit ke Stranickému kruhu. Jak byl založen a jak skonal. Popisovat realitu, jíž jsem byla svědkem. Adresa kanceláří, profil aktivistek. Cíl, program, obsah kampaňového balíčku.* (P 24)

Proti zásahu ze strany státu se Sibyla ohrazuje:

Vous livrer le réel de ce qui est advenu entre 2017 et le 21 juin de l'année 2020 : comment ça s'est passé, c'est tout ce qui vous importe. Certainement pas pourquoi. Pourquoi est une question que vous ne vous posez plus. Parce qu'elle ne vous sert à rien, j'entends bien l'argument de l'Avocat général. (O 27)
Mám vám poskytnout realitu mezi rokem 2017 a 21. lednem 2020: jak se to stalo, jen na tom vám záleží. Rozhodně ne na tom proč. Proč je otázka, kterou si už nekladete. Protože vám k ničemu není, slyším argument generálního advokáta. (P 24)

Publikum však drží pevně v rukou. Náznaky a narážky splnily Sibylin záměr, vzbudili zvědavost, umožnily vyprávět příběh podle jejích vlastních pravidel.

C'est étrange, je ne suis pas certaine que vous tous sur l'estrade puissiez le percevoir, mais j'ai la sensation d'une certaine déception, une clameur est tangible dans les rangs du jury. (O 28)
Je to zvláštní, nejsem si jistá, jestli to na pódiu všichni vnímáte, ale já cítím jakési zklamání, v řadách poroty to vře. (P 25)

Sama upozorňuje na to, že si stát nevšiml, že proti němu obrací jeho vlastní zbraň: „divadlo" své obhajoby, média atd., které byly odjakživa její silnou stránkou.

Quarante-deux jours d'observation et vous ne me cernez toujours pas de ce côté-là de la barrière. (O 28)
Měli jste mě čtyřicet dva dní na pozorování, a přece vám můj přístup uniká. (P 25)

Publikum drží na své straně lichotkami, vytváří si s ním spiklenecký vztah.

Le jury populaire décide et veut savoir, il veut en savoir plus et il en a le droit puisqu'il a le devoir d'acquérir au plus vite une intime conviction. (O 31)
Lidová porota rozhoduje a chce vědět, chce vědět víc a má na to právo, protože má povinnost co nejrychleji dosáhnout niterného přesvědčení. (P 28)

Tímto vytváří opozici mezi skupinou vypravěč – posluchači a soudem.

Voyez et entendez par vous-même, monsieur le Président, vous devez le reconnaître, les attentes des jurés, vous ne pouvez pas les nier. Méprisez-vous la demande qui s'élève des tribunes, monsieur le Président ? (O 28)
Jen se sám podívejte a poslouchejte, pane předsedo, nezbývá než uznat, očekávání porotců nemůžete zapřít. Chcete požadavek tribun přezírat, pane předsedo? (P 25)

8.2.2 ŽURNALISTIKA JAKO PRODLOUŽENÁ RUKA STÁTU

Divergentním rysem žurnalistiky dystopického světa je již zmiňovaný princip „agentivité narrative" – performativity jazyka. Pronesené se stává realitou. Vytváření pravdy v podobě oficiálního storytellingu uplatňuje ve svém proslovu prezident a ve vysílání Marjoline.

la seule coupable est la Sibylle (O 19)
vinna je jedině Sibyla (P 17)

Nyní se vrátím k úryvku, který jsem dříve analyzovala z hlediska formální interpretace. Skupina žen projevuje nesouhlas s oficiálním storytellingem. Marjoline reaguje následujícími slovy:

***Perturber** un **programme participatif obligatoire**, **sous peine** de **poursuites immédiates**, pour y passer des messages personnels, c'est lamentable, mesdames.* (O 19)
***Dopustit se narušení povinného společného programu, které se trestá okamžitým zahájením stíhání**, zneužít ho pro osobní prohlášení, žalostné jednání, milé dámy.* (P 17)

Tento úryvek vykazuje prvky administrativního stylu. Marjoline je vykonavatelem spravedlnosti. Tučně zvýrazněná pasáž je rozsudkem nad skupinou žen. Následují výchovné poznámky: *To je ale škoda!* (P 17) a *Pěkné to nebylo!* (P 17) a otevřená kritika uvedená slovy: *mám povinnost vás informovat* (P 17).

Během kritiky dochází k zásahu jednotky bezpečnosti s doprovodem státní propagandy. ***Sjednocení občané*** *jsou* ***pečující*** *a* ***laskaví****.* (P 18) Národní kanál v podání Marjoline Pithiviers funguje jako prodloužená ruka státu.

Část storytellingu je přenechána občanům a občankám. Například vytváření veřejného mínění:

> *D'un point de vue capillaire, la Sibylle vous séduit à 72 %. Pour ce qui est de ses yeux, le fait qu'ils changent tout le temps de couleur met plutôt mal à l'aise 68 % d'entre vous.* (O 9)
> *Pokud jde o vlasy Sibyla vás uchvátila ze 72 %. Co se týče očí, to, že neustále mění barvu, znervózňuje 68 % z vás.* (P 8)
>
> *Votre avis nous intéresse. N'oubliez jamais, citoyens, que c'est vous qui faites l'opinion.* (O 20)
> *Váš názor nás zajímá. Nikdy nezapomínejte, milí občané, že mínění vytváříte vy.* (P 18)

Závěrečné rozhodnutí v soudním řízení má lid: *O mém osudu bude rozhodovat lidová porota, pane předsedo.* (P 26)

8.3 HUMOR

Humor je velmi dominantním prvkem celého románu. K lepšímu pochopení fungování humoru jakožto významotvorného prvku čerpám z článku „Le comique, arme de subversion massive des 'Sorcières' de la République des Lettres : Sophie Divry et Chloé Delaume" od Michèle Bacholle.

Freud upozornil na funkci humoru jakožto obranného mechanismu proti utrpení. Humorem se nebezpečí ventiluje, kdo se směje, získává nad hrozbami navrch. Podle Sternberg humor ukazuje na hlubokou úzkost, na nespravedlnost a společenské neduhy, zároveň díky katarzi v podobě blahodárného úsměvu – smíchu – ozdravuje a do určité míry může danou osobu přimět k činnosti. Jednou z klíčových vět románu je opakovaná fráze: říci, znamená učinit („dire, c'est faire"). Podobně lze shrnout, že: smát se, znamená vyhnout se tomu stát se obětí, nebo přímo odmítnout se obětí stát. Jedním z hlavních poselství románu, je ženská pospolitost a solidarita – sesterství. Jak trefně uzavírá své pojednání Bacholle: „[C]'est seulement […]

par le rire féminin solidaire, que nous opérerons un changement durable.“ (Bacholle, 219, s. 8)

Nyní už konkrétně k románu *Les Sorcières de la République.* Podle Pillet románový humor vyplývá z vyprávěcích postupů, kontrastu téma – forma, postav a úhlu pohledu. Podle Bacholle má tři podoby: povahový (týkající se povahy postav), situační a slovní (slovní hříčky, slova odvozená, neologismy, metafory atd.). Dominantním prvkem je parodie. Parodie je textová obdoba optického klamu, navozuje iluzi známého a poté známé proměňuje, překrucuje, zpochybňuje. V románu jsou například parodovány národní symboly, demokracie, žurnalistika, reklama, televize, úřední dokumenty atd. Humor má za účel pobavit, přimět k zamyšlení, a zejména dodat odvahu jednat a proměňovat svět kolem sebe. (Bacholle 2019, s. 4–6)

Delaume ve svých knihách upozorňuje na obrazové stadium kapitalismu: „la plupart des désirs et des rapports sociaux sont médiés par des images, modelés par des spots publicitaires, des clichés de ce qu’il faut avoir pour être, quitte à ce que ces représentations dominantes se substituent au vécu réel.“ (Huppe 2019, s. 3) Právě humor a parodie Delaume umožňuje tento jev vykreslit ve škále barev od realistických až po ty dystopické.

8.3.1 KLIMATICKÁ ZMĚNA

Jedním z témat, jež jsou v překládaném románu působením humoru přetvořena v pobídnutí k akci, je klimatická změna.

Mezi předvídanými důsledky klimatické změny je stoupání hladiny moře a zaplavení přímořských oblastí. V následujícím úryvku je zmíněno pobřežní město Vannes v departementu Morbihan, ze kterého se stal poloostrov.

> *C’est le cas d’Athanagore et de Jon-Snow, deux cinquantenaires actifs très impliqués, venus de* ***la presqu’île de Vannes*** *en ballon dirigeable* […] (O 18)
> *To rozhodně platí pro Athanagora a Jona-Snowa, dva aktivní velmi angažované padesátníky, kteří k nám vzducholodí dorazili z* ***Vanneského poloostrova*** […] (P 16)

V níže uvedeném úryvku jsou důsledky klimatické změny přímo porovnávány s dřívějším stavem.

*À l'époque **l'île** Saint-Louis n'était pas **immergée**, le Marais pas stagnant, là où se pêchent les **truites tricéphales,** ce n'était pas un **ponton**, mais un simple trottoir, avec une librairie. Le Centre Pompidou n'avait pas accueilli la Fondation Cousteau, ce n'était qu'un musée, avec de l'art dedans et aucune **attraction comportant des dauphins**.* (O 13)

*V té době pařížský **ostrov** Saint-Louis nebyl **zatopený** Seinou, čtvrť Marais byla **bažina** jen podle názvu a tam, kde se dnes dají chytit **tříhlaví pstruzi**, nebyl **ponton**, ale obyčejný chodník a knihkupectví. V Centre Pompidou tehdy nesídlila Nadace námořního důstojníka J. Cousteaua, bylo to prostě muzeum, kde se vystavovalo umění, nenabízely se tam žádné **atrakce s delfíny**.* (P 12)

8.3.2 PROPAGANDA

Situační humor a humorný úhel pohledu v překládaném románu umožňují vyjádřit míru propagandy v médiích.

*Ici Marjoline Pithiviers, vous êtes sur Canal National où **des autonomistes** viennent d'être **neutralisés**. Tandis que **la sécurité** achève **l'évacuation**, **les citoyens** volent **au secours** des services de l'hygiène. C'est une chaîne humaine qui se crée dans les rangées de l'allée B42. **Les seaux, les serpillières, ça frotte ça mousse, le jet de rinçage**. Et maintenant **les banderoles qu'on étale sur le sol pour bien l'essuyer**. **Penser à son prochain**, que personne ne glisse, ne se blesse. **Tant de sollicitude, tant de bienveillance** entre ces **citoyens unis**. Un sentiment de **félicité** historique, une **marque indélébile** dans les cœurs, les mémoires et le calendrier.* (O 20)

*Hlásí se vám Marjoline Pithivier, sledujete Národní kanál, kde právě byly **zneškodněny autonomistky**. Zatímco jednotka bezpečnosti dokončuje evakuaci, hygienické službě na pomoc přispěchali občané. V řadách kolem uličky B42 se vytvořil lidský řetěz. **Kýbly, hadry na podlahu, už se drhne už to pění, všechno je třeba spláchnout**. A teď **na zem ještě rozprostřít transparenty, aby se pořádně vysušila. Ohleduplnost k bližnímu**, aby nikdo neuklouzl, aby se nikdo nezranil. **Sjednocení občané** jsou **pečující** a **laskaví**. Pocity historické **blaženosti**, do srdcí, vzpomínek a kalendáře se zapisuje **nesmazatelná stopa**.* (P 17–18)

Dvojice slov *autonomistes – neutralisés* označuje nepřátele a zásah státu, ke kterému dále odkazuje lexikální pole *neutralisés – sécurité – évacuation – au secours*. *Citoyens*, neutrální

vyhranění skupiny, se dostává do opozice k *autonomistes* a dále se rozvíjí situačně paradoxním biblismem *penser à son prochain*. Národní kanál pojmenováváním okolností vytváří realitu, odsuzujícími výrazy označuje nepřítele, lichotivými a v dané situaci opět paradoxními *sollicitude – bienveillance* vychovává a propaguje koncept *citoyens unis*, který přináší *felicité*. Situační humor spočívá v kontrastu extrémní situace, kdy došlo k eliminaci nepřátel státu tak brutálním způsobem, že po nich zbyla jen skvrna na podlaze. Národní kanál, zastoupený Marjoline, jakožto prodloužená ruka státu vynesl rozsudek, který byl okamžitě proveden. Na základě performativu Marjoline proměňuje slovním hodnocením vyhrocenou situaci v projev jednoty a ohleduplnosti k bližnímu. Skvrna po nepříteli byla vydrhnuta, zato událost zanechává *marque indélébile dans les cœurs, les mémoires et le calendrier.*

8.3.3 REKLAMA

Uvádím také příklad kritiky konzumní společnosti, provedeného humornou parodií reklamy, product placementu ve vysílání. Humorným prvkem je úhel pohledu a překvapivá asociace: autorka si vybírá právě místo, kde paroduje reklamu, aby poodhalila dystopickou realitu provázenou klimatickou změnou a uprchlickou krizí.

> […] *avec leur fils Jean et des ventilateurs portatifs, des serviettes pré-humidifiées et* ***cette formidable glacière*** *en coque de bambou* ***sculptée à la main,*** *qui, je pense ne pas me tromper, est issue de* ***la toute dernière collection*** *French Home Men, ne niez pas, messieurs,* ***vous avez craqué, je comprends,*** *c'est* ***une petite merveille de technologie*** *et* ***de bon goût*** *fabriquée dans nos* ***centres de réfugiés climatiques, le savoir-faire*** *de l'ancienne Asie allié au* made in France*, il y a des avantages à la* ***relocalisation****.*
> (O 18)
> […] *i se synem Jeanem a přenosnými větráky, vlhčenými ubrousky a s tímto* ***naprosto úžasným chladicím boxem*** *se stěnami* ***z ručně vyřezávaného*** *bambusu, a asi se nemýlím, že je to* ***nejnovější řada*** *French Home Men, jen se přiznejte pánové,* ***dopřáli jste si*** *to nejlepší, úplně vás chápu, je to skutečně* ***malý technologický zázrak*** *a navíc* ***vkusný****, vyrobený v našich* ***centrech klimatické migrace, know-how*** *někdejší Asie v kombinaci s* made in France*,* ***relokalizace*** *má své výhody.* (P 16)

Podobně jako u předchozího úryvku je přechod mezi tématy pozoruhodně hladký. Samozřejmost, s níž se Marjoline některých témat dotýká, podává o fungování společnosti více informací než faktické údaje.

8.3.4 O CHARAKTERU MUŽSKÝCH BOŽSTEV

Dále uvedu příklad humorné parafráze, aktualizace řeckých bájích v románu. Řeckým bohům se obecně připisují lidské vlastnosti, včetně těch negativních, jako je třeba závist nebo žárlivost. Delaume mužským bohům přisuzuje stereotypní mužské chování.

> *À l'heure du thé, sous les colonnes, pendant que les dieux* ***jouaient au tarot*** *du côté des* ***champs Élysées****. Un quartier résidentiel situé dans l'ouest des Enfers, là où* ***le printemps est éternel*** *et* ***la population composée de héros à la retraite****. C'est ici que* ***Zeus frères & fils*** *occupaient leurs journées depuis que la concurrence les avait mis hors jeu. Le succès de Jésus-Christ leur a été fatal. L'arrivée du monothéisme, ils n'ont pas su s'y adapter, pourtant je les avais prévenus :* La tendance sera aux dieux uniques. *Ces* ***vaniteux*** *ne m'ont pas crue. Ils ont préféré* ***négocier****, persuadés qu'ils trouveraient, entre* ***divinités et mâles de la même trempe****,* ***alliances et arrangements****.* […] *Les dieux se savaient* ***responsables****, mais c'était trop à assumer. Le* ***poids de la culpabilité*** *ajouté à* ***celui des charges****, ils ont préféré* ***déserter****. Zeus* ***s'est accordé le divorce****, laissant à Héra la jouissance de la demeure familiale,* ***mais sans lui verser de pension.*** *Les divinités mâles ont* ***pris leur retraite*** *du côté de chez Hadès, des maisons mitoyennes, de* ***charmants*** *petits jardins.* ***Le printemps éternel****, avec ses* ***parties de cartes****, ses* ***barbecues*** *de quartier, son voisinage de* ***qualité****.* (O 25–26)
> *Pod sloupořadím se právě podával čaj, zatímco na* ***Elysejských polích*** *hráli bohové* ***taroky****. V obytné zóně na západním kraji podsvětí, kde je jaro věčné a* ***obyvatelstvo tvoří hrdinové v důchodu****. Tam trávili své dny* ***Zeus bratři & synové*** *od okamžiku, kdy je konkurence vyřadila ze hry. Úspěch Ježíše Krista se jim stal osudným. Nezvládli se přizpůsobit nástupu monoteismu, přestože jsem je varovala:* Svět spěje k uctívání jediných bohů. *Ve své* ***marnivosti*** *mi nevěřili. Raději se pustili do* ***vyjednávání*** *s* ***božstvy a muži jim podobnými****, v přesvědčení, že najdou* ***spojence a že se nakonec přece nějak dohodnou****.* […] *Bohové věděli, že* ***je to kvůli nim****, ale na to s tím něco dělat, toho bylo příliš. K* ***břemenu závazků*** *se přidala* ***tíha viny****, raději* ***vycouvali****. Zeus si* ***dopřál rozvod****, nechal Héře v užívání rodinné sídlo,* ***ale bez nároku na výživné****. Mužská božstva se uchýlila* ***do výslužby*** *k Hádovi, do řadových domků s* ***rozkošnými*** *zahrádkami.* ***Věčné jaro*** *v* ***hezké*** *čtvrti při* ***karetních partiích*** *a* ***grilovačkách*** *se sousedy.* (P 22–23)

Mužské bohy autorka v románu vykresluje jako marnivé zpohodlnělé a vychytralé chlapíky, kteří po vlastním neúspěchu vycouvali ze závazků a od té doby už jen hrají karty a grilují.

8.4 FEMINISMUS

Chloé Delaume je silně ovlivněna feminismy, především názory autorek J. L. Austin a J. Butler. (Huppe 2019, s. 7)

Feminismus tematický by se měl promítnout také do formy.

Při překladu do češtiny dochází k zajímavému jevu. Hrdinkami a aktérkami románu jsou často ženy. V překladu je patrné rozštěpení aktérů v textu do dvou skupin: do první, zastupované ženskými koncovkami u slov, ve kterých se projevuje rod, jež zahrnuje následující skupinu: bohyně, *Stranický kruh*, ženy; a druhé vyznačené mužskými koncovkami u slov, ve kterých se projevuje rod, jež signalizuje: starý řád, lidstvo, Francie před a po vládě čarodějek.

> *Nous avons pris le pouvoir en France, mais de manière démocratique. Nous avons travaillé à cela durant cinq ans.* (O 13)
> *Moc ve Francii jsme převzal**y**, ale demokraticky. Pracoval**y** jsme na tom pět let.* (P 12)

8.4.1 PŘECHYLOVÁNÍ PŘÍJMENÍ

Élisabeth Ambrose či *Élisabeth Ambroseová*

Marjoline Pithiviers či *Marjoline Pithiviersová.*

V současné době se v České republice vede debata o přechylování příjmení. Jak vysvětluje genderová lingvistka Jana Valdrová: „Příjmení žen se utvářela od mužských; když muž byl kovář a žena hrnčířka, říkalo se jí kovářova, později Kovářova. Formant -ová se vyvinul jako gramatikalizovaná příslušnost ženy k muži.“ (NKC gender a věda, nestránkováno) Z toho důvodu některé ženy přechylování odmítají.

Od 1. ledna 2022 ženy mohou používat příjmení v nepřechýlené podobě bez jakýchkoliv podmínek, díky změně zákona o matrikách. Což okomentoval ministr vnitra Vít Rakušan slovy: „Ve 21. století není možné ženám nařizovat, v jaké podobě mají používat své příjmení.

Mají právo si vybrat a je správně, že jim to zákon konečně umožňuje.“ (MVČR, nestránkováno)

Přístup k této problematice není jednoznačný, není sjednocený ani v médiích, ani ve vědeckém diskurzu, ani v překladové literatuře.

Když se v médiích hovoří o cizinkách, je přechylování cizích ženských jmen běžná praxe. Situace se však zvolna mění. Například počínaje 1. lednem 2023 od praxe přechylování cizích jmen upustil *Deník N*. Jazyk je v očích redaktorů *Deníku N* živý organismus, který má sloužit k tomu, aby se lidé mezi sebou dorozuměli a porozuměli si. Redaktoři si kladou za cíl psát tak, aby změnu čtenář ani nepostřehl. (Horník a Tomášek, 2023, nestránkováno) Odpůrci nepřechylování se totiž obávají problémů s porozuměním. Čeština má však jiné možnosti, jak vyjádřit rod, například uvedením křestního jména, funkce, pozice, profese, nebo použitím přídavného jména. (NKC gender a věda, nestránkováno)

Vzhledem k těmto argumentům a tendencím nepřechyluji cizí ženská jména v překladu ani v diplomové práci samotné.

8.5 SHRNUTÍ TEMATICKÉ INTERPRETACE

Při formální interpretaci překládaného úryvku vyplynuly jisté rysy textu, které jsou divergentní k normě výchozí kultury. Tematická interpretace umožňuje tyto trendy lépe pochopit a následně text rekonstruovat tím způsobem, aby zachovával stejné divergentní trendy i ve vztahu k cílové kultuře. Těmito prvky jsou zejména: dvojí vypravěčský hlas. monologizovaný dialog, používání paranomií, performativita jazyka – „agentivité narrative“, humor a feministický náboj románu.

9 CITACE A IMITACE

V této části detailněji pojednám o tom, jak Ch. Delaume v překládaném úryvku využívá textové prostředky jako citace a imitace. Vycházím z článku *Traduction, intertextualité, interprétation* od L. Venutiho.

Intertextualita v překladu se dotýká originálu a textů v cílové kultuře. Intertextuální vztah může spočívat v citaci či grafické, zvukové, lexikální, syntaktické, stylistické, mluvní imitaci. Citace a imitace není pouhým opakováním již existujícího textu, neboť získává nový kontext. Nový kontext zpochybňuje dosavadní chápání daného textu. Překladatel musí rekontextulizovat nejen dílo samotné, ale také citovaný či imitovaný text. Překlad je interpretací a zároveň opětovným zamyšlení nad citovaným či imitovaným textem. V novém kontextu dostávají jiné významy a hodnoty nejen citované či imitované texty, ale také kulturní tradice a společenské instituce. Čtenářská obec překlad chápe na základě textů, tradic a institucí existujících v její kultuře. (Venuti, 2006, s. 8–9)

Při překladu je nutné pozorovat, jakým způsobem se význam citovaného či imitovaného textu v cílovém kontextu proměňuje.

Autorský styl Ch. Delaume se pohybuje na hranici jakési koláže již existujících prvků. Autorka nabádá k použití zbraní, které systém nabízí, k jeho rozvratu. Sama tak činí prostřednictvím svého díla. (Bacholle, 2019, s. 1)

Jak již bylo pojednáno výše, román imituje řečnický, žurnalistický a administrativní funkční styl. Souhrn konvergentních a divergentních trendů oproti normě těchto stylů v cílové kultuře dodávají těmto imitovaným stylům nové významy. Tím je umožněn dialog mezi dílem, jakožto ryzí novinkou, a přijímající kulturou.

V této kapitole se zaměřím na další citované a imitované prvky. V překládaném úryvku jsou imitovány a citovány státní symboly, Bible a Nostradamovo proroctví. Román se velmi často odkazuje k popkultuře, ať už citací, imitací, či parodií. To platí zejména o hudbě. Vztahuje se však i k jiným prvkům ve všeobecném povědomí výchozí kultury.

> *Zeus, Poséidon, Hadès ; Hestia, Déméter ; Héra ; Athéna, Apollon, sa jumelle Artémis, Hermès, Dionysos ; Aphrodite. Ces noms n'évoquent en vous que de très vagues souvenirs. Un minuscule chapitre dans un manuel scolaire, une poignée de vers obscurs,* ***une forme, une formation, de la soie ou un titre de jeu vidéo****. Ils ne vous sont familiers que sous la forme d'enseignes, de marques déposées ; commerce, biens & services, luxe ou restauration.* (O 17)

Zeus, Poseidón, Hádes; Hestia, Demeter; Héra; Athéna, Apollon a jeho dvojče Artemis, Hermes, Dionýsos; Afrodita. Ta jména ve vás vyvolávají jen matné vzpomínky. Připomenou vám kapitolku v učebnici, pár nesrozumitelných veršů, ***model matrace, vzdělávací kurz, hedvábí nebo počítačovou hru****. Znáte je dobře, ale jen jako vývěsní tabule, značky s ochrannou známkou; obchod, zboží a služby, přepychové výrobky nebo gastronomii.* (P 15)

Například v uvedeném úryvku jsem tučně vyznačila odkaz na produkty nesoucí názvy řeckých bohů. Ve Francii i v ČR se prodávají modely matrace „Dionýsos“, „Héra“, „Hestia“, „Athéna“, *Hermés* je v názvech různých vzdělávacích kurzů, *Hades* je titul počítačové hry.

9.1 STÁTNÍ SYMBOLY

V překládaném úryvku jsou parodovány a imitovány státní symboly: postava Marianne, hymna a heslo. Kniha vytváří intertext, jež zpochybňuje dosavadní chápání daných symbolů. Vzniká tak příležitost symboly přehodnotit.

To je jistě případ u postavy Marianne, alegorického ztělesnění republiky, která je i v románu ztělesněním národa.

> ***Sur le front de Marianne reste la trace de l'entaille***. Démence collective d'envergure. *La cicatrice vous nargue.* (O 15)
> ***Stopy po řezu na čele Marianny***. Rozsáhlé hromadné demence. *Ta jizva vás dráždí.* (P 13)

Zapomnění zjizvilo národ, tedy čelo Marianny, která představuje svobodu a demokracii.

> Démence collective d'envergure. *Dans le crâne de* ***Marianne****, rien qu'un peu de mercure, les miroirs ont fondu. Pour* ***ses*** *enfants, du blanc,* […] (O 16)
>
> *V hlavě* ***Marianny*** *kapka rtuti,* ***zrcadla se roztavila****. Pro* ***její*** *děti zapomnění,* […] (P 14)

Francouzi a Francouzsky jsou děti Marianny.

Imitace francouzského hesla: *Liberté, Parité, Sororité* (O 14) – *Svoboda, Parita, Sesterství* (P 12), ukazuje, že moto nevyhovuje potřebám společnosti, co se týče rovnoměrného genderového zastoupení. Zároveň vyobrazuje sesterství jako jeden z pilířů proměny patriarchální společnosti.

9.1.1 KONTEXT CÍLOVÉ KULTURY

Francouzské státní heslo a hymna poukazují na dlouhou tradici republiky jako státního zřízení. Francouzská revoluce ovlivnila českou mentalitu v době českého národního buditelství a vzniku nezávislého Československa. Francouzština byla jedním z jazyků, ze kterých se během národního obrození hojně překládalo. Pro obrozence byla Francie vzorem demokracie. (Gel, 1952)

Marseillaisa se navzdory habsburskému snažení dostala na území Rakouska-Uherska už dva roky po svém vzniku. V roce 1794 ji do československého jazyka přeložil Slovák Jozef Hajnóczi, člen protirežimního maďarského spiknutí, které se francouzskou revolucí nechalo inspirovat v boji proti monarchii. (Gel, 1952, s. 260–261) V počátcích českého revolučního hnutí z roku 1848 se Marseillaisa těšila velké oblibě, vznikla její parafráze „Česká Marseillaisa“, jejímž autorem byl nejspíš F. X. Hora. Na konci revolučního roku 1948 vznikl první skutečný český překlad z pera Karla Sabiny. O dvacet let později Marseillaisu v Sabinově překladu ze zahraničí připomenul J. V. Frič. Následoval překlad Emanuela Zünglera z roku 1870. K 90. výročí od vzniku Marseillaisy vznikl překlad od Ladislava Quise. (tamtéž, s. 261–281)

9.1.2 HYMNA

Delaume v knize vytváří parodii francouzské státní hymny.

Nejprve uvádím porovnání Marseillaisy, románové imitace a svého překladu. Tučně vyznačuji lexikum, které je důležité pro vztah mezi originálem, imitací a překladem.

Níže pak uvádím některé české překlady Marseillaisy v porovnání s překladovým řešením románové parodie.

(De Cornulier, 2005, s. 3)	(O 14–15)	(P 13)
*Allons **enfant de la patrie*** ***Le jour** de gloire **est arrivé*** *Contre nous de la tyrannie* *L'étendart sanglant est **levé*** *L'étendart sanglant est **levé***	*Dormez **enfants de la patrie*** ***La nuit** lavoir **est arrivée*** *Que vous soit exhalé l'oubli* *Le Grand Blanc sur vous est **tombé*** *Le Grand Blanc sur vous est **tombé**.*	***Dítka vlasti** sladce spěte* *Nadešlo vymývání* *Odevzdejte se prázdnotě* ***Upadá** v Zapomnění* ***Upadá** v Zapomnění.*
8-8-8-8-8 A-B-A-B-B	8-8-8-8-8 A-B-A-B-B	8-**7**-8-**7**-**7** A-B-A-B-B
Entendez-vous dans vos campagnes *Mugir ces féroces soldats* *Ils **viennent** jusque dans vos bras* *Égorger vos fils et vos compagnes*	*Le Vent d'autan plus rien n'épargne* *Mémoires, cédez à l'au-delà* *Ce vœu **vient** jusque dans vos draps* *Effacer ce qui mérite le bagne*	*Paměť ať se vypaří* *Vítr Autan vše odvane* *Do pokrývek se dostane* *Smaž, co patří žaláři*
8-8-8-8 A-B-B-A	8-8-8-8 A-B-B-A	**7**-8-8-**7** A-B-B-A
Aux armes citoyens, *formez vos bataillons* *Marchons, oui marchons* *Qu'un sang **impur*** *abreuve nos sillons, sillons.*	*Endors-toi mon lapin* *Fais dodo mon chaton* *Soufflons soufflons* *Souvenirs **impurs*** *Poussières nous te faisons.*	*Spi, hodný andílku* *Nynej, broučku, nynej* *Foukej foukej* *V prach obraťme* ***Nečistou** vzpomínku.*
6-6-4-4-6 A-B-B-C-A	6-6-4-4-6 A-B-B-C-A	6-6-4-4-6 A-B-B-C-A

První osmiverší Marseillaisy využívá pro dobu vzniku písně typické básnické prostředky. Osmislabičné verše se skládají ze dvou čtyřverší. S ohledem na rýmy dochází ke střídání mužských a ženských zakončení veršů. V refrénu jsou rýmy pouze částečné, metrum je nepravidelné a je upuštěno od střídání mužských a ženských zakončení. (De Cornulier, 2005, s. 4) Delaume využívá stejné metrum, rýmy i zakončení.

Při překladu jsem zachovala rýmové schéma originálu. Zvolila jsem střídání veršů se sudým a lichým počtem slabik, podobně jako L. Quis, které částečně kompenzuje střídání ženských a mužských zakončení veršů. V refrénu dodržuji metrum originálu.

Nyní uvedu české překlady ve srovnání s překladovým řešením románové parodie.

Překlad Karla Sabiny z roku 1848 (Gel, 1952, s. 273–274)	Překlad Emanuela Zünnglera z roku 1870 (Gel, 1952, s. 275–276)	Překlad Ladislava Quise (Gel, 1952, s. 281)	Zdroj: Wikipedie. Autor překladu není uveden.	(P 13)
*Povstaňte **vlasti synové**!* ***Vychází** jasný slávy **den**;* *Již proti vám Slávů zrádcové* *Krvavým táhnou práporem.*	*Ve zbraň již, **dítka** Francie,* ***Den** slávy **na trůn zasedá**,* *hle proti nám tyranie* *krvavý prapor **pozvedá**.*	*Aj vzhůru, **děti vlasti**, k boji* *již zaplanul nám slávy **den**.* *Hle, proti nám tyranů rojí* *krvavý prapor **povztýčen**!*	*Povstaňte **děti vlasti,*** ***den** slávy **nadešel**!* *Proti nám z tyranie* *zvedají svou krvavou vlajku,* ***zvedají** svou krvavou vlajku.*	*Dítka vlasti, sladce spěte* ***Nadešlo** vymývání* *Odevzdejte se prázdnotě* ***Upadá** v Zapomnění* ***Upadá** v Zapomnění.*
8-8-9-8 A-B-A-B	8-8-8-8 A-B-A-B	9-8-9-8 A-B-A-B	7-6-7-9-9	**8-7-8-7-7** A-B-A-B-B
Slyšte rozléhat se přes luhy *Žoldnéřů podlých divý ryk* *Již proti vám **se staví** v šik,* *Povraždí syny vám a druhy.*	*Poslyšte, jak po krajích tam* *zástupy řádí zběsilé,* ***přichází** zavraždit* *v loktech Vám ženy i děti rozmilé.*	*Slyšíte, jak ve pláni hučí* *Vojínů těch divoký řev?* *Již **jdou**, by žen i synů krev* *nám prolévali ve náručí!*	*Slyšíte v našem kraji* *hrozný řev vojáků?* ***Přicházejí** přímo k nám* *podřezat vaše syny a vaše ženy!*	*Paměť ať se vypaří* *Vítr Autan vše odvane* *Do pokrývek se dostane* *Smaž, co patří žaláři*
9-8-8-9 A-B-B-A	8-8-8-8 A-B-A-B	9-8-8-9 A-B-B-A	7-6-7-12	**7-8-8-7** A-B-B-A
Ve zbraně občané! *sestavujte se v řad,* *Jen dál, jen dál, krev **nečistá** ať skropí kolem sad.*	*Do zbraně, občané, v svůj šik se každý řaď* *jen dál, jen dál, krev **nečistá** ať skropí luh i sad.*	*Ve zbraň, občané!* *Utvořte mocný voj!* *Nuž v boj! Nuž v boj!* *Ať zvlaží zem té kalné krve znoj!*	*Do zbraně, občané!* *Zformujte bataliony!* *Vpřed, vpřed!* *Nechť **nečistá** krev* *napojí brázdy našich polí.*	*Spi, hodný andílku* *Nynej, broučku, nynej* *Foukej foukej* *V prach obraťme* ***Nečistou** vzpomínku.*
6-6-4-4-6 A-B-C-D-A	6-6-6-4-5-5 A-B-C-B-B	5-6-4-4-6 A-B-B-C-B	6-7-2-5-9	6-6-4-4-6 A-B-B-C-A

Při překladu se snažím navázat na překlady Marseillaisy v českém prostředí.

Románová parodie zachovává některá slova originálu. U daných slov se inspiruji v českých překladech. V prvním verši volím oslovení *Dítka vlasti*. V druhém verši využívám sloveso *nadejít*, které se hodí svou knižností. Ve čtvrtém a pátém verši dodržuji opozici mezi originálem a imitací: *levé – tombé*, tedy v českém znění: *pozvednout, vztyčit – upadnout*, které je zároveň součástí ustáleného spojení *upadnout v zapomnění*. V refrénu zachovávám v překladech výrazné adjektivum: *nečistá*.

V první kapitole se vyskytne spojení *sang – abreuver*, které odkazuje k hymně. Proto překládám s ohledem na české překlady Marseillaisy.

> *Ton sang, peuple de France. Celui de tes aînés, celui que tu as versé, celui qui a coulé et* ***abreuvé*** *ta terre*. (O: 4)
>
> *Tvá krev, lide francouzský. Krev tvých předků, již jsi ty prolil, jež vytryskla a* ***skropila*** *tvou zem.* (P: 3)

Další odvolání na hymnu v první kapitole.

> ***Le jour*** *du réquisitoire* ***est*** *enfin* ***arrivé****.* ***Les enfants de la Patrie contre la Tyrannie****.* (O 6)
>
> *Konečně* ***nadešel den*** *obžalování.* ***Děti vlasti proti tyranii****.* (P 5)

Kromě jednoznačně revolučního spojení: *děti vlasti proti tyranii*, používám také knižní *nadešel den*, které vychází z českých překladů Marseillaisy. Vyskytne se také později v ukolébavce, čímž se vzniká provázanější intratext.

Přesto zde z hlediska vnímání a interpretace čtenáře bude rozdíl – ve Francii Marseillaisu každý zná včetně slov, neboť jde o státní hymnu, v českém prostředí je ale tato základní aluze velmi potlačena, protože její obsah zná málokdo.

9.2 BIBLE

O aluzích na Bibli jsem již pojednala v části věnované interpretaci. Autorka se odkazuje zejména na evangelium podle Jana:

Au commencement était le Verbe et puis le ***Trademark*** *a surgi.* (O 28)
Na počátku bylo Slovo *a pak se objevila* ***ochranná známka****.* (P 24)

Ze stejného verš vychází název knihy zaznamenávající Sibylino proroctví: *Nouveau Commencement – Nový počátek*.

Autorka se tematicky odkazuje ke *Zjevení Janovu*, *Apokalypse*. Nejkonkrétnější je imitace struktury *Apocalypse selon saint Jean* v názvu kapitoly *Apocalypse selon Certaines*, která není součástí překládaného úryvku.

9.3 NOSTRADAMUS

Dalším zdrojem inspirace je pro autorku postava Nostradama a jeho *Centurie*. Jedna kapitola se dokonce jmenuje *Century 21*. Poprvé je Nostradamus zmíněn v následujícím úryvku:

J'ai contacté ***Nostradamus*** *grâce au Oui-Ja, avant d'être certaine que celle-là était la bonne. Il a confirmé mes données.* (O 27)
Kontaktovala jsem ***Nostradama*** *pomocí Ouija, abych se přesvědčila, že tahle je ta pravá. On moje údaje potvrdil.* (P 24)

Nostradamus v úryvku potvrzuje, že konec mayského kalendáře je skutečný konec světa, nebo minimálně konec jednoho věku.

Na stejné straně Sibyla cituje úvod Nostradamova proroctví. V úvodu vlastního proroctví v kapitole *Nouveau commencement*, která není součástí překládaného úryvku, to samé čtyřverší imituje.

V tabulce v levém sloupci uvádím citované čtyřverší, vlastní pracovní překlad a dva české překlady. V pravém sloupci uvádím románovou imitaci a možnosti, jak vytvořit imitaci z jednotlivých překladů.

*Estant assis **de nuit** secret estude,* *Seul repousé sus **la selle** d'ærain,* ***Flambe exigue sortant des sol**itudes,* *Fait proferer qui n'est à croire vain.* (O 27)	*Estant assise **fournie** secret estude,* *Seule repousée sus **le cerf** d'ærain,* ***Tisane bouillue porcelaines mult**itudes,* *Fait proferer qui n'est à croire vain.* (kap. Nouveau commencement)
Sedím v noci při studiích tajných, *Na trojnožce odpočívám v samotě,* *Ze samoty vzešel plamének malý,* *Jež prosadí, co marné věřit není.* Vlastní překlad	*Sedím **o páté** při studiích tajných,* *Na **polštáři** odpočívám v samotě,* ***Bylinný čaj z šálků porcelánových**,* *Jež prosadí, co marné věřit není.*
Poustevník sedí a studuje tajné věci, *na bronzové trojnožce v temnotě kolem,* *malý plamínek uprostřed osamělé noci slibuje všem přinést to, co bude světlem.* Přel. Jana Novotná (Lemesurier, 2001, s. 19)	*Poustevni**ce** sedí a studuje tajné věci,* *na **polštáři z jelenice a sloupoví** kolem,* ***bylinný čaj, porcelán cinkají**cí* *slibuje všem přinést to, co bude světlem.*
Sedím na kovové stolici, *Odkrývaje vědu tajnou,* *Při světle lampy blikající,* *Jež naplní dobu drahnou.* (Pardubský, 1940, s. 20)	*Sedím na **jelenici**,* *Odkrývaj**íc** vědu tajnou,* ***Porcelán cink**ající**,*** *Jež naplní dobu drahnou.*

Vlastní překlad a překlad Novotné působí moderně. Pardubského překlad se archaičností lépe blíží Nostradamovu originálu. Pardubský Nostradama překládá i vykládá: „To znamená: Když jsem seděl v noci o samotě a zabýval se tajemnými studiemi, vyšlehl jakoby z osamělosti malý plamen a utkvěl nad pohárem, naplněným vodou a sloužícím k přivolání magických zjevů. Evokace, ve kterou jsem nevěřil marně se tím zdařila.“ (Pardubský, 1940, s. 20)

Archaicky působí nejen přechodník *odkrývaje*, ale také poslední verš: *Jež naplní dobu **drahnou.*** Pardubský používá sloveso *naplnit* ve smyslu *uskutečnit se* a pro dnešního čtenáře archaické adjektivum *drahný* ve smyslu *dlouhý*.

9.4 HUDBA

Delaume se často odkazuje k hudebním kulturním reáliím. Následující věta vytváří aluzi na první verš známé písně Charlese Aznavoura *La Bohème*.

V souladu s negativním vymezením překladu pomocí Bermanových deformačních tendencí, lze konstatovat, že cílem není hledat ekvivalent, ale co nejvěrněji převést myšlenkový princip. Tento princip je českému čtenáři důvěrně znám. Dal by se shrnou třeba takto: Když jsem byl mladý, svět byl jiný, takový ho už nikdy nezažijeme, protože věci se mění, a mladí tomu nemůžou nikdy doopravdy porozumět.

> *Je vous parle d'un temps que les moins de vingt ans ne peuvent pas connaître.* (Charles Aznavour, *La Bohème*)
>
> ***Je vous parle d'un temps que les moins de*** *soixante ans n'ont jamais pu connaître.* (O 13)
>
> *Mluvím o době, kterou ti, kdo jsou mladší šedesáti let, neměli možnost poznat.* (P 12)

Pouhým věrným překladem se ztratí humorný prvek, který spočíval ve změně věku z dvaceti na šedesát. V románu dostává slovo několikatisíciletá věštkyně, pro niž šedesát let není dlouhá doba. Svým způsobem zde vystupuje jako mluvčí starší generace. Mladší generace vyčítá generaci starší šedesáti let volbu v referendu a situaci z ní vyplývající. Během soudního řízení se minulost postupně začíná objasňovat. V citovaném místě přichází na scénu patetický úvod: *Je vous parle d'un temps que les moins de* […]. Francouzský příjemce možná uslyší při přečtení této věty nápěv, který ho rozechvěje a naladí do správného rozpoložení. Tento zážitek by bylo možné navodit paralelní písní z českého prostředí, což by byl etnocentrický přístup k překladu. Myšlenkový princip je ovšem i tak důvěrně známý i české čtenářské obci.

V následujícím úryvku je několik zajímavých slovních hříček. Marjoline obecenstvo přesvědčuje, aby dražilo. Předměty se snaží zatraktivnit, zdůraznit jejich jedinečnost.

> *Un coup de cœur pour le lustre en* ***larmes de crocodile*** *cristallisées, les tables en écaille de tortue, le secrétaire en* ***bois qui dort*** *? En extase devant la robe couleur du mauvais temps,* ***le collier en perles de pluie****, le manteau de roses toujours fraîches, le poudrier en cerisier qui rend le sourire et les joues roses ? N'hésitez pas, enchérissez !* (O 8)

Nadchl vás lustr s křišťálovými ***krokodýlími slzami****, stolek ze želvoviny, sekretář ze* ***začarovaného dřeva****? Propadli jste šatům v barvě sychravého počasí,* ***perlovému náhrdelníku z ranní rosy****, kabátu s nikdy neuvadajícími růžemi, třešňové pudřence, která zbarví úsměv a líce do růžova? Tak neváhejte a dražte!* (P 7)

Idiom *larmes de crocodile* existuje i v češtině, proto je snadné slovní hříčku zachovat. Spojení *bois qui dort* nejspíš odkazuje k Šípkové růžence – *La Belle au bois dormant*, překládám jako *začarovaný*, které navozuje představu pohádkovosti a jedinečnosti, konotace se však vytrácí.

Spojení *collier en perles de pluie* by mohlo odkazovat ke známé písni Jacquese Brela *Ne me quitte pas*, konkrétně k pasáži: „Moi, je t'offrirai / Des perles de pluie / Venues de pays / Où il ne pleut pas“. V dané pasáži je ale především zásadní aspekt atraktivnosti předmětů. Překládám jako *perlový náhrdelník z ranní rosy*, zachovávám tedy pohádkově kouzelný aspekt.

9.5 POP KULTURA

V kapitole *Formules génériques – Obecná nastavení* Národní kanál divačkám a divákům nabízí speciální asistenci s vizualizací jednotlivých postav zmiňovaných v Sibylině výpovědi. Nástroj „Ztělesnit“ vychází z definic jednotlivých postav pomocí rovnic, ve kterých jsou jako přísady uvedeny zejména slavné osobnosti, většinou z frankofonního prostředí, a názvy nebo úryvky z francouzských písní.

APHRODITE = Arielle Dombasle – Léa Seydoux + Barbie Peignoir x √ [(du temps l'irréparable outrage) + (la tristesse de Venise quand on ne s'aime plus)²]
(O 23)

Jména osobností nechávám nezměněná. Vnitřní vysvětlivka by se vytvářela velmi obtížně z několika důvodů. Není jisté, kvůli kterému aspektu povahy nebo vzhledu autorka postavu uvedla. Asociace s danou postavou mohou být u každého čtenáře subjektivní. Na základě vizuálnímu charakteru nabízené služby „Ztělesnit“ se domnívám, že autorka osobnosti uvádí zejména kvůli jejich vzhledu. Čtenáři a čtenářky si mohou osobnosti dohledat, čímž o jejich vzhledu získají představu.

Pasáž *(la tristesse de Venise quand on ne s'aime plus)* by mohla být inspirována písní od Charlese Aznavoura *Que c'est triste Venise*, konkrétně refrénem: „Que c'est triste Venise au temps des amours mortes / Que c'est triste Venise quand on ne s'aime plus“ (Genius, nestránkováno)
Překládám *(láska je u konce + truchlivé Benátky)*.

> *HESTIA = Isabelle Huppert + Bree Van de Kamp x [(Les dames de la Poste)³ + (Dis-moi Céline les années ont passé)] + [(103 chapeaux de Sainte-Catherine) – (17 fois Cécile Cassard)]* (O 23)

Zde je jasná inspirace písní *Les Dames de la poste* od zpěvaček Barbary a Juliette Gréco. Uvádím několik pasáží slov písně v kontextu románu významotvorných: „Les dames de la poste s'en vont par trois /**En quittant la poste à 6h03** / Les dames de la poste se donnent le bras / Elles, on les accoste […] **Les dames de la poste dans leur lit froid** / Rêvent de timbres-poste, tandis que moi […] Les dames de la poste, les bras en croix / Mortes dans leur poste“ (Paroles.net, nestránkováno)

Překládám výběrem zhuštěných významotvorných informací: *[paní pošťačky x (každý den přesně v 18:03 odcházejí z pošty + doma čeká studená postel)].* Pro lepší orientaci upravuji závorky a matematická znaménka.

Následuje píseň Céline od Huguese Aufraye. Přikládám výběr pasáží, které jsou v kontextu významotvorné: „**Tu es la seule sans mari**. […] Dis-moi, Céline, toi qui es notre aînée / **Toi qui fus notre mère, toi qui l'as remplacée** […] Dis-moi, Céline, qu'est-il donc devenu / Ce gentil fiancé qu'on n'a jamais revu ? / Est-c' pour ne pas nous abandonner / Que tu l'as laissé s'en aller? (Paroles.net, nestránkováno)
Postupuji obdobně jako u předchozího příkladu: *[starší sestro x (byla jsi pro nás jako matka + jediná ses nevdala)].*

U jednotky *(103 chapeaux de Sainte-Catherine)* vkládám vnitřní vysvětlivku *(103 extravagantních svatokateřinských kloboučků pro nezadané ženy nad 25 let)*.

Název filmu - *(17 fois Cécile Cassard)* překládám, přičemž upřednostňuji matematický význam slova *fois*. Do závorky doplňuji klíčový element filmu. - *[17krát Cécile Cassard x (po smrti milovaného nachází novou lásku)].* Znaménko minus před touto pasáží značí, že je třeba tento prvek od zbytku odečíst.

DÉMÉTER = Catherine Jacob + Anémone x √ [(Les sanglots longs des violons de l'automne) + (Une maison bleue accrochée à la colline) + (une rhinite allergène des plus carabinée)] (O 24)

Trojverší z básně *Chanson d'automne* od Paula Verlainea převádím překladem od Františka Hrubína. Hrubínův překlad je jedním z mnoha překladů této básně. Tento překlad volím proto, že působí jednotně a jasně: „Ó podzime / tak dlouze tvé / housle lkají, […]" (RVP.CZ, nestránkováno)

Následuje píseň *San Francisco* od Maximea Le Forestiera. Klíčové pasáže: „**C'est une maison bleue** / Adossée à la colline / **On y vient à pied, on ne frappe pas** / **Ceux qui vivent là, ont jeté la clef** […] Nageant dans le brouillard / Enlacés, roulant dans l'herbe […] Peuplée de cheveux longs". (Paroles.net, nestránkováno)
Překládám: *(modrý domek na úpatí kopce + přicházíme pěšky + není třeba klepat + kdo tam žije, odhodil klíč)*

HÉRA = Maria Casarès + Maria Pacôme x [(Ayant réussi l'amalgame de l'autorité et du charme + Cookie Dingler) + (J'ai eu ta peau Léon x Fallait pas commencer)²] (O 24)

Z písně *Être une femme* od Michela Sardou autorka vybírá dvojverší, které vystihuje celou píseň, proto pouze překládám s ohledem na rým a rytmiku: *autorita a šarm jsou vydařený amalgám.*

Prvek *Cookie Dingler* rozšiřuji o zpěvákovu asi nejznámější píseň, v románovém kontextu relevantní: *Femme libérée.* Překládám: *Osvobozená žena Cookieho Dinglera.*

Dalšími prvky jsou dvě písně *(J'ai eu ta peau Léon x Fallait pas commencer).*
Klíčové pasáže písně *La Peau Léon* od Jeanne Moreau: „T'es pas beau Léon […] Mais je t'ai dans la peau […] Qu'un soir au cinérama / **Une femme un serpent** […] Etendue plus que nue / T'a ému […] **Tu l'as dans la peau Léon** […] **T'es plus mon Léon** […] **J'aurai ta peau Léon** […] C'n'était qu'une p'tite écorchure / Sur la peau de ta figure / Que tu te fis au rasoir, / J'l'avais mouillée de curare / J'ai eu ta peau Léon" (Paroles.net, nestránkováno)

Překládám: *(jako had se ti jedna žena dostala pod kůži + už nejsi můj Léon + stáhnu tě z kůže)*

Klíčové pasáže písně *Fallait pas commencer* od Lio: „Dis-moi / **C'est vrai que tu me trompes depuis six mois / Avec ma meilleure amie?** […] Tu peux prendre tes jambes à ton cou / Vite avant que je te le torde […] La vengeance est un plat qui se mange froid / Et tu vas te glacer d'effroi" (Paroles.net, nestránkováno)

Překládám: *(opravdu už mě pět měsíců podvádíš s mou nejlepší kamarádkou? + pomsta bude sladká)*

> *ATHÉNA = Amy Winehouse + Princesse Leia Organa d'Aldérande + Xena la guerrière x [(Le travail c'est la santé + Ville de lumière qu'ont-ils fait de toi) x (J'aime l'entreprise)]* (O 24)

Názvy písní jsou v této pasáži velmi vypovídající, proto pouze překládám: *[(práce je zdraví + oslnivé město, co ti to provedli) x (miluji podnikání)]*

> *ARTÉMIS = Nadia Comaneci + Katniss Everdeen + Diams époque La Boulette x [(Si maman si) + (C'est à Canary Bay houhou)]* (O 24)

U Diams vkládám vnitřní vysvětlivku: *raperka Diams v období písně La Boulette*.

Refrén písně *Si, maman, si* od France Gall: „Si, maman, si / **Maman, si tu voyais ma vie** / Je pleure comme je ris / Si, maman, si / Mais mon avenir reste gris /Et mon cœur aussi". (Paroles.net, nestránkováno)

Překládám: *[mami, kdybys viděla můj život x (šedá budoucnost + šedé srdce)]*

Klíčové pasáže písně *Canary bay* od Indochine:„**des filles qui vivaient en secret, armées** […] **Et rien qu'entre elles et sans garçon** / sur des rochers, des forêts elles habitaient / toutes les journées dépensées en jeux fripons […] **elles s'embrassaient, s'amusaient quand elles voulaient** / et elles se baignaient toutes en short dans les écumes / et elles dansaient, s'amusaient comme elles voulaient"

Překládám: *(ozbrojené dívky žily v tajnosti + jen mezi sebou, bez kluků + tančily + líbaly se + bavily se, kdy a jak se jim chtělo)*

Míra intertextuality v této pasáži románu je téměř stoprocentní. Jednotlivé citace a kulturní reference získávají vzájemným propojením nový význam. V souladu s teoretickým základem, který tuto diplomovou práci uvádí, jsem se pokusila co nejvěrněji rekonstruovat myšlenkové

principy a vztahy mezi jednotlivými prvky. Pokud by byl překlad připravován k vydání, bylo by nutné přístup k této pasáži konzultovat s nakladatelem.

9.6 TELEVIZE

Název první kapitoly *Bienvenue chez vous* je imitací názvu televizního pořadu „Bienvenue chez nous“ vysílaného mezi lety 2012 a 2020, kdy byl zrušen kvůli nedostatku diváků. Během jednoho týdne skupina majitelů ubytovacích zařízení navzájem postupně navštěvovala a hodnotila jednotlivá ubytování.

V názvu kapitoly slovní hříčka vyplývá z faktu, že se diváci mohou připojit mozkem přímo na vysílání, aniž by museli opustit domov. Zároveň je to návrat domů. Lidé si od soudního řízení slibují, že opětovným doplněním vymazaných vzpomínek obnoví celistvost své identity. Název naznačuje, že začíná exkurze do vlastní minulosti.

Další odkazy na televizní pořady jsou v následujícím úryvku. Jedná se o parodii skutečných pořadů.

> *Avant de se lancer dans une brillante carrière politique, Barnabé Plouguel-Castelain était déjà connu du grand public grâce à :*
> *a) sa réinterprétation personnelle et poignante de* Le vent nous portera *de Noir Désir, lors de l'épreuve finale de* **Nos enfants ont du talent** *en 2031 ;*
> *b) sa résistance exceptionnelle, qui lui a valu de remporter successivement quatre saisons de suite le* **Château des cauchemars** *en 2038 ;*
> *c) son portrait poignant dans* **C'est mon trauma !** *en 2054.*
> (O 10)
> *Ještě než Barnabé Plouguel-Castelain zahájil svou oslnivou kariéru v politice, veřejnost ho znala, a to díky:*
> *a) originálnímu a srdceryvnému podání písně* Le vent nous portera *od Noir Désir ve finále soutěže* **Naše děti mají talent** *roku 2031;*
> *b) mimořádné odolnosti, která mu v roce 2038 přinesla výhru ve čtyřech po sobě jdoucích sériích* **Hororového hradu***;*
> *c) srdceryvnému svědectví v pořadu* **Je to moje trauma!** *z roku 2054.*
> (P 8)

Podobné pořady existují i v České republice: „Česko Slovensko má talent“, francouzská „Pevnost Boyard“ a podobné pořady. Poslední název je parodií na pořad „C’est mon choix“, ve kterém lidé v televizi vyprávěli své osobní příběhy.

9.7 DALŠÍ CITACE A IMITACE

V této části zmíním další příklady citací a imitací. Ke každému příkladu se pojí jiný problém, který by bylo třeba při reálné zakázce opětovně zvážit.

První kapitolu uvádí citace Paula Valéryho, pocházející ze str. 948 díla *Œuvres II*, Pléaide, vydané roku 1960.

> *L’historien fait pour le passé ce que la tireuse de cartes fait pour le futur. Mais la sorcière s’expose à une vérification, et non l’historien.*
> Paul Valéry, poète et philosophe (O 1)

Citace je v českém překladu rozšířena na internetu, ovšem překladatel ani zdroj není uveden. Citaci jsem marně hledala v českých překladech děl Paula Valéryho. Při reálné zakázce by bylo nutné český překlad dohledat, případně se domluvit s nakladatelstvím, jakým způsobem postupovat. Pro potřeby diplomové práce, jsem úryvek přeložila s přihlédnutím k českému překladu dostupnému z české Wikipedie: „Historik dělá pro minulost to, co kartářka pro budoucnost. Kartářka je ovšem vystavena ověření, historik ne.“ (Wikipedie, nestránkováno) Vlastní překlad:

> *Historik dělá pro minulost to, co kartářka pro budoucnost. Kartářka však projde ověřením, historik ne.*
> Paul Valéry, básník a filozof (P 1)

Dalším zajímavým prvkem je nápadně rytmizovaná a veršovaná pasáž:

> *Dans le crâne de Marianne, rien qu’un peu de mercure, les miroirs ont fondu. Pour ses enfants, du blanc, le Grand Blanc propre aux âmes qui n’ont plus de reflet. Une malédiction dure sept ans, dans le crâne de Marianne souffle le Vent d’autan, c’est le prix à payer pour la lobotomie.* (O 16)

Je možné, že se jedná o aluzi na nějaký známý francouzský text, báseň nebo píseň. Pro potřeby diplomové práce jsem překládala následovně. Snažila jsem se alespoň částečně dodat pasáži rytmiku a veršování.

> *V hlavě Marianny kapka rtuti, zrcadla se roztavila. Pro její děti zapomnění, Zapomnění pro duše, konec zrcadlení. Sedm let trvá prokletí, vítr Autan vane v hlavě Marianny, taková cena byla za lobotomii.* (P 14)

9.8 SHRNUTÍ CITACE A IMITACE

Jak je patrné z uvedených příkladů, imitované a citované prvky dílo pevně zasazují do intertextuálního prostředí zdrojové kultury. V procesu rekontextualizace je někdy možné vytvořit silný intertext ve vztahu k cílové kultuře. Tak tomu je například u francouzských státních symbolů, které sehrály důležitou roli při formování českého národa, nebo u citace či imitace biblických motivů a Nostradamových *Centurií*. Naopak citace a imitace prvků spjatých s francouzskou popkulturou je ve většině případů obtížná. V souladu s teoretickým základem této diplomové práce tyto prvky nezdomácňuji. Záměrem překladu je vnášet do cílové kultury dílo jako ryzí novinku, která přijímající kulturu obohacuje a vytváří s ní dialogický vztah.

10 DEFORMAČNÍ TENDENCE

V této kapitole se vracím k deformačním tendencím podle A. Bermana (Berman, 1999, s. 49–68), jak byly popsány v kapitole „Negativní vymezení překladu“. Při překladu románového úryvku jsem se snažila těchto tendencí vyvarovat. Jsem si vědoma, že není možné se jim zcela vyhnout. Tendence navíc primárně slouží k posouzení již hotového překladu, ideálně při porovnávání s dalšími překlady. Já zde tyto tendence využívám jakožto negativní vymezení hranic překladu.

Nyní budu zvláštní pozornost věnovat tendencím destrukce skrytých významových sítí.

Destrukce skrytých významových sítí

Pod úrovní samotného textu originálu se ukrývají významové sítě. Určitá slova či skupiny slov na sebe odkazují, existuje mezi nimi vazba, která prostupuje celým dílem. Vztah může být daný podobností či významovým zaměřením. Díky síti nabývají jednotlivá slova zásadního významu, a proto musí být zachována. (Berman, 1999, s. 49–68)

Román má tendenci vytvářet slovní a větné významové sítě, které jsem se při převodu snažila co nejvěrněji zachovat.

Nejprve se věnuji větným sítím, které se v románu vracejí jako jakési „refrény“. Souvisí to se stylizací jednotlivých částí románu – jako řečnický projev (proslov), televizní přenos (zpravodajství, reportáž), soudní obhajoba atp. V kapitole *Faites entrer l’accusée – Předveďte obžalovanou* se poprvé vyskytuje motiv: ***personne*** *ne m’écoute* (O 12), který je v té samé kapitole později rozšířen na: *on ne m’écoute* ***jamais*** (O 12). V této podobě se v knize objevuje ještě dvakrát. Toto spojení je jedním z dílků skryté sítě slov. První výskyt překládám: ***nikdo*** *mě neposlouchá* (P 11) a obměnu s použitím *on* a *jamais*: ***nikdy*** *mě* ***nikdo*** *neposlouchá* (P 11).

Dalším refrénem je věta *l’Apocalypse n’a pas eu lieu*, která se v románu vyskytne šeskrát. Samotné slovo *Apocalypse* se v románu vyskytuje jednatřicetkrát.

O „refrénech“ *profession : prophétesse.* (pět výskytů), *(vous) comprenez* (osm výskytů) a *j’étais contre* (sedm výskytů) detailněji pojednávám v Tematické interpretaci.

Šestkrát se v celém románu vyskytne klíčová věta: *Demander, c'est (toujours) obtenir.* Ta svědčí o důležitosti principu „agentivité narrative“ (konkrétněji v kapitole „Tematická intepretace“).

Významová síť se rýsuje například mezi následujícími slovy. Pro zajímavost v závorce uvádím počet výskytů v překládaném úryvku na prvním místě a počet výskytů celkem na druhém místě.

- *les aînés* (5, 9), obměňované například: *les aïeux* (1, 3)
- *responsable* (2, 5)
- *coupable* (4, 15)
- *la victime* (4, 17)
- *la jeunesse* (3, 9)
- *la vengeance* (2, 7)

Při detailnějším zkoumání by bylo nutné vzít v potaz kontext. Například slovo *victime* patří ještě do jedné významové sítě, týkající se postavení žen. Tato síť však v překládaném úryvku není klíčová. Detailněji se některým prvkům výše uvedené sítě věnuji v Tematické interpretaci.

Významové sítě se objevují také na úrovni vět. Na provázanost prvků budu v průběhu diplomové práce opakovaně poukazovat.

S nadsázkou lze říci, že román je upředen výhradně z významových sítí.

Nyní krátce pojednám o dalších deformačních tendencích.

Racionalizace

Tato tendence se projevuje nejčastěji změnami v interpunkci. Dochází k zabstraktňování, například výběrem obecnějšího synonyma z paradigmatu. Vzniká celek lineárnější, ochuzený o větvení myšlenky a postupné přidávání informací.

Jedním z rysů uměleckého stylu románové tvorby Chloé Delaume je „větvení“ informací. Tento jev jsem se snažila co nejvěrněji zachovávat.

> *Un geste généreux et, au fond, tellement français, qui, ici, partout se répète.* (O 18)

Na této větě předvedu, jakým způsobem jsem postupovala, abych se vyhnula racionalizaci. Nejprve jsem překládala: *Všude kolem se projevuje typicky francouzská štědrost.* Tím se však dopouštím deformace, a proto jsem hledala překladové řešení, které by lépe vystihlo strukturaci věty, jak ji používá zdrojový text, a postupné přidávání informací.

> *Podobná štědrost, vlastnost koneckonců tak typicky francouzská, se projevuje všude kolem.* (P 16)

Vyjasňování

Vyjasňování je tendence cílového jazyka volit jednoznačný pojem tam, kde je ve zdrojovém textu pojem neurčitý.

Na následujícím příkladu ukážu, jak jsem postupovala, abych se vyjasňování vyhnula. Prezident lid nabádá k usmíření generací:

> *Vivre ensemble, partager, échanger.* (O 3)
> *Žít pohromadě, společně, vzájemně.* (P 3)

V tomto kontextu triáda infinitivů působí poměrně abstraktně. V češtině by bylo nutné trojici daných slovesných tvarů konkretizovat, ekvivalentní výrazy totiž vyžadují upřesnění předmětu, a tím by došlo ke ztrátě mnohoznačnosti. Využívám proto jinou obdobně abstraktní trojici složenou z adverbií, která vyjadřuje, jak by generace měly žít.

Rozšiřování

Rozšiřování a ředění textu, které často zakaluje myšlenku.

Je ale třeba rozlišovat mezi případy, kdy je rozšíření (explicitace) nutné (viz níže uvedený příklad), a kdy zbytečné.

V následujícím úryvku dochází k rozšíření:

> *Que la greffière en prenne note, que les jurés l'entendent :* ***Je suis coupable et responsable, mais pas du tout de ce que vous croyez.*** (O 11)
> *Ať si to soudní zapisovatelka poznamená, ať to porotci dobře slyší:* ***Jsem vinna, ale vůbec ne tím, z čeho mě viníte. Jsem odpovědná, ale ne za činy, které popisujete vy.*** (P 10)

Spojení *vinna* a *odpovědná* by způsobilo anakolut. *Vinna* se pojí s instrumentálem, zatímco po adjektivu *odpovědná* následuje předložka *za* s akuzativem. Toto rozšíření je dáno rozdílem mezi jazyky.

Kvalitativní ochuzování

Překlad slovem výrazově chudším.

V některých případech jsem se kvalitativnímu ochuzení nevyhnula. Uvedu jeden příklad:

> *Comprenez : c'est dans votre structure de* ***sécréter*** *du malheur en croyant évoluer.* (O 12)
>
> *Pochopte:* ***šířit*** *neštěstí je součástí fungování, které považujete za vlastní vývoj.* (P 11)

V této větě překládám sloveso *sécréter* významově chudším *šířit.* Tím je metafora potlačena.

Kvantitativní ochuzování

Ztráty na úrovni lexika. V překladu je méně významů než v originálu.

> *Je ne pleure jamais, je chante, j'ai un répertoire de berceuses à réveiller les somnambules et endormir les* ***chouettes chevêches****.* (O 14)
>
> *Nikdy nepláču, zpívám, znám ukolébavky, které by probudily náměsíčného a uspaly* ***sovu****.* (P 13)

V tomto úryvku se poprvé vyskytuje motiv sovy. V následujících výskytech se jedná o sovu bohyně Athény. V knize sova bohyně Athény vystupuje v obměnách jako *chouette*, *chouette d'Athéna*, *chouette chevêche*. Tato sova, francouzsky *Chevêche d'Athéna* nebo *Chouette chevêche*, se česky nazývá *sýček obecný*. Druh Athéniny sovy nebývá v české verzi řeckých bájí upřesněn. V latinském názvosloví se *sýček obecný* nazývá *Athene noctua*. Toto názvosloví se používá ve Francii i v Česku. Vazba *sýčka obecného* na bohyni Athénu je tedy i v českém prostředí, ovšem výrazně slabší než ve Francii. Sýček je v českém prostředí vnímán jako posel špatných zpráv – z toho *sýčkovat*. Zato existuje protiklad *ranní ptáče – noční sova*. Proto překládám: *sova*. Ve srovnání s originálem dochází ke kvantitativnímu ochuzení.

DALŠÍ TENDENCE

V překladu úryvku z románu Ch. Delaume docházelo například k překryvu řečnického a žurnalistického funkčního stylu. Tento jev je potřeba zachovat a vyhnout se tak deformační tendenci „vymazání překryvu jazyků“. O těchto případech pojednávám v kapitolách věnovaných formální a tematické interpretaci.

Zvlášť obtížné bylo v překladu úryvku románu Chloé Delaume nerozvádět a „nezdokonalovat“ četné výčty, zachovávat heslovitost, tak aby text zároveň zůstal srozumitelný. Mým záměrem bylo vyhnout se deformační tendenci „zkrášlování“. Snažila jsem se proto zachovat věcný a místy úsečný styl určitých pasáží, kde styl textu odráží pragmatiku výpovědi, snahu o vytvoření autentické představy o jednání v soudní síni nebo o zpravodajství, které je zprostředkovává připojeným občanům a občankám, televizním divákům.

> *M’en tenir au Parti du Cercle. Comment il fut élu et comment il est mort. Description du réel dont j’ai été témoin. L’adresse de nos bureaux, le profil des militantes. L’objectif, le programme, le contenu du kit de campagne.* (O 27)
> *Mám se vrátit ke Stranickému kruhu. Jak byl založen a jak skonal. Popisovat realitu, jíž jsem byla svědkem. Adresa kanceláří, profil aktivistek. Cíl, program, obsah kampaňového balíčku.* (P 24)

O výčtech detailněji pojednávám v kapitole „Tematická interpretace“.

V překládaném úryvku byl také zajímavý překryv archaického a soudobého jazyka u citace a parodie Nostradamova proroctví. Aby archaismy zůstaly zachovány, a vyhnula jsem se tak deformační tendenci „destrukci původních jazykových sítí a jejich exotizace“ využila jsem nejstarší dostupný překlad dané pasáže. Komentář k tomu uvádím v kapitole věnované citaci a imitaci.

Tam, kde to cílový jazyk umožňuje se snažím co nejvěrněji dodržovat interpunkci, aby byl zachován rytmus textu a vyhnula jsem se tak tendenci „destrukce rytmu“. V následujícím

příkladu je ve francouzštině úvodní adverbium odděleno čárkou s ohledem na pravopisná pravidla. V české větě čárku vynucuje napojení vedlejší věty. Ve výsledku se však podařilo zachovat rytmické schéma zdrojového textu.

> ***Évidemment,*** *je suis coupable, je n'ai jamais cherché à le nier.* (O 11)
>
> ***Samozřejmě,*** *že jsem vinna, nikdy jsem se to nesnažila popřít.* (P 10)

Text je nápadně rytmizovaný střídáním rozvětvených vět, ve kterých se informace přidávají postupně, a vět lineárních. Následující odstavec je toho dobrým příkladem.

> *Vous voulez lister mes méfaits, alors ne vous trompez pas de procès :* ***que l'espèce survive, j'étais contre.*** *N'importe qui d'un peu lucide ayant connaissance du dossier aurait conclu au même bilan. L'homme n'est doté d'aucun instinct si ce n'est celui de la reproduction. Le désastre engendre le désastre. Comprenez : c'est dans votre structure de sécréter du malheur en croyant évoluer.* ***Que l'espèce survive, j'étais contre ; pour autant, ce n'est pas un crime****.* (O 12)
> *Chcete sestavit seznam mých prohřešků, tak ať je jasno:* ***co se přežití druhu týče****,* ***já byla proti****. Každý trochu bystrý člověk obeznámený se skutečnostmi, by došel ke stejnému závěru. Člověk byl obdařen jediným pudem, rozmnožovat se. Zkáza plodí zkázu. Pochopte: šířit neštěstí je součástí fungování, které považujete za vlastní vývoj.* ***Co se přežití druhu týče, já byla proti; jenže uznejte, to přece není zločin.*** (P 11)

Rozdílné používání interpunkce znemožňuje striktní dodržení interpunkce. I přesto se snažím, co nejvěrněji zachovávat rytmus vznikající protikladem vět lineárních a vět rozvětvených.

Větu: *Comprenez : c'est dans votre structure de sécréter du malheur en croyant évoluer.* proto nebudu překládat například: *Pochopte: myslíte si, že se vyvíjíte, a přitom vyměšujete neštěstí, je to ve vás.* Tato věta je v originálu jednou z těch lineárnějších, které sdělují myšlenku přímo. Z toho důvodu se snažím najít takovou formulaci, která lineárnost zachová. U vět rozvětvených, jako například: *Que l'espèce survive, j'étais contre ; pour autant, ce n'est pas un crime.* se snažím zachovat rytmiku a významotvornou interpunkci. Právě tady je interpunkce důležitá, protože užití středníku posiluje správné čtení věty, její rozdělení na dva významové celky – argumenty.

Snažím se zachovávat rytmus textu. A to zejména v poetických pasážích. Jednou z nich je například ukolébavka – parodie francouzské hymny, o které jsem detailně pojednala v kapitole „Citace a imitace".

ZÁVĚR

V této diplomové práci byly představeny vybrané aspekty intertextuality literárního díla jako problém překladu. Diplomová práce vyšla z teoretického základu autorů A. Bermana, L. Venutiho a D. Risterucci-Roudnicky. Byl uveden koncept etického překladu podle A. Bermana, překlad z hlediska intertextuality podle L. Venutiho a překlad z hlediska hybridity, jak o ní pojednává D. Risterucci-Roudnicky.

V rámci diplomové práce vznikl překlad úryvku románu francouzské autorky Chloé Delaume, *Les Sorcières de la République* (Seuil, 2016), který bude v plném znění předložen k rukám hodnotitelů práce. Diplomová práce předkládá analýzu zdrojového textu. Zaměřuje se na hybridní rysy literárního překladu. Následně v podobě formální a tematické interpretace analyzuje zdrojový text, který rekonstruuje jakožto překlad v novém intertextu cílové kultury. Kapitola věnovaná formální interpretaci se zaměřuje na specifika autorčina uměleckého stylu a na funkční styly. V této kapitole byly rozlišeny rysy textu, které jsou konvergentní k úzu cílové kultury, a naopak trendy divergentní. Tyto divergentní trendy byly dále rozebrány v tematické interpretaci. Formální a tematická interpretace umožnily hlubší porozumění formální a tematické stránce zdrojového textu. V těchto kapitolách také bylo nastíněno, jakým způsobem byl překlad vytvářen, aby co nejlépe zachovával klíčové rysy zdrojového textu.

Dále byly vybrané prvky intertextuality překládaného úryvku detailněji popsány v kapitole věnované citacím a imitacím. Závěrem bylo nastíněno, jakým způsobem byly zohledněny deformační tendence podle A. Bermana.

Diplomová práce ukazuje, jak je možné zohledňovat významovou vícevrstevnatost uměleckého textu.

BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ LITERATURA

DELAUME, Chloé. *Les Sorcières de la République.* Paris: Seuil, 2016. ISBN 978-2-02-133406-7.

BERMAN, Antoine. *La Traduction et la lettre ou l'Auberge du lointain.* Paris: Seuil, 1999. ISBN 978-2-02-038056-0.

VENUTI, Lawrence. Traduction, intertextualité, interprétation. *Palimpsestes.* [On-line] 2006. [vid. 2022-11-11] Dostupné z: http://journals.openedition.org/palimpsestes/542

RISTERUCCI-ROUDNICKY, Danielle. *Introduction à l'analyse des oeuvres traduites.* Paris: Armand Colin, 2008. ISBN 978-2-200-34532-7.

BERMAN, Antoine. Translation and the trials of the forein. In: VENUTI, Lawrence. *The Translation Studies Reader*. Oxon: Routledge, 2012. ISBN 978-0-415-61347-7.

MULAT, Lucie. En magie, demander c'est obtenir: étude du concept d'agentivité discursive dans Les Sorcières de la République de Chloé Delaume. In: *Nouvelle Revue Synergies Canada*. No 12 [online] 2019. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://doi.org/10.21083/nrsc.v0i12.5096

HUPPE, Justine. L'Écriture entre deux chaises : Delaume, post-avant-gardiste ? In*: Nouvelle Revue Synergies Canada.* No 12 [online] 2019. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://doi.org/10.21083/nrsc.v0i12.4836

BACHOLLE, Michèle. Le comique, arme de subversion massive des 'Sorcières' de la République des Lettres : Sophie Divry et Chloé Delaume. In*: Nouvelle Revue Synergies Canada.* No 12 [online] 2019. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://doi.org/10.21083/nrsc.v0i12.4824

SLOVNÍKY A ENCYKLOPEDIE

Internetová jazyková příručka. Ústav pro jazyk český, Akademie věd České republiky. [online] Dostupné z: https://prirucka.ujc.cas.cz/

Portail lexical. Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales. [online] Dostupné z: https://cnrtl.fr/portail/

Francouzsko-český slovník. LINGEA. [online] Dostupné z: https://slovniky.lingea.cz/francouzsko-cesky

Slovník českých synonym. Nechybujte.cz. LINGEA. [online] Dostupné z: https://www.nechybujte.cz/slovnik-ceskych-synonym

Slovník současné češtiny. Nechybujte.cz. LINGEA. [online] Dostupné z: https://www.nechybujte.cz/slovnik-soucasne-cestiny

MINÁŘOVÁ, Eva. ŽURNALISTICKÝ STYL. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] 2017. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://www.czechency.org/slovnik/ŽURNALISTICKÝ STYL

ČECHOVÁ, Marie. ADMINISTRATIVNÍ STYL. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] 2017. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://www.czechency.org/slovnik/ŽURNALISTICKÝ STYL

KRAUS, Jiří. ŘEČNICKÝ STYL. In: KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online] 2017. [vid. 2023-02-16] Dostupné z: https://www.czechency.org/slovnik/ŽURNALISTICKÝ STYL

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

MOUNIN, Georges. *Les Belles infidèles.* Presses Universitaires de Lille, 1994. ISBN 2-85939-459-1.

PELÁN, Jiří. Překlad konformní a adaptační (Na okraj překladu písně o Rolandovi). In: *Překladatelé a překlad* (*Souvislosti* 2'98). [On-line] [vid. 2023-03-16] Dostupné z: http://souvislosti.cz/298pel.html

GEL, František. *Internacionála a Marseillaisa. Dvě vítězné písně.* Praha: Mír – Družstevní práce, 1952.

LANGHANS, Martin. Soudní proces jako rituál?, in: *Theatralia*, s.33-52. [online] 2018. [vid. 2023-01-09] Dostupné z:https://digilib.phil.muni.cz/_flysystem/fedora/pdf/137909.pdf

GIRARD, René. *Le Bouc émissaire.* Paris: Grasset et Fasquelle, 1982. ISBN 978-2-253-03738-5.

LEMESURIER, Peter. *Nostradamus pro 21. století – o napadení Evropy*. Praha: PRAGMA, 2001. Přel. Jana Novotná. ISBN 80-7205-862-2.

PARDUBSKÝ, L. V. *Nostradamus, 1503-1566. Osudy světa*. Svazek 1., *Proroctví Michala Nostradama*. Praha: Hvězdy a osud, 1940.

DE CORNULIER, Benoît. *Poésie et chant: Problèmes d'analyse rythmique*. Université de Nantes, Département de Lettres, 2005. [online] [vid. 2023-03-03] Dostupné z: https://www.normalesup.org/~bdecornulier/PoCh1.pdf

iROZHLAS. *Nadějeplný i varující Havel, pokorný Klaus a útočný Zeman. Připomeňte si inaugurační projevy prezidentů.* [online] 2023 [vid. 23-03-2023] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/inauguracni-projev-milos-zeman-vaclav-klaus-vaclav-havel_2303091530_jgr#havel98

Vie publique. *Les discours d'investiture des présidents de la République*, [online] 2022 [vid. 23-03-2023] Dostupné z: https://www.vie-publique.fr/discours-dans-lactualite/270061-les-discours-dinvestiture-des-presidents-de-la-republique

Pražský hrad. *Tomáš Garrigue Masaryk: Životopis*. Převzato z *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918* a *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*. Libri. [online] [vid. 23-03-2023] Dostupné z: https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/tomas-garrigue-masaryk/zivotopis

Charte constitutionnelle du 4 juin 1814. Conseil constitutionnel. [online] [vid. 2023-04-21] Dostupné z: https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/charte-constitutionnelle-du-4-juin-1814

ACTU.FR. *CARTES. Morbihan : aurez-vous les pieds dans l'eau en cas d'élévation du niveau de la mer ?* [online] 2021. [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://actu.fr/bretagne/vannes_56260/cartes-morbihan-aurez-vous-les-pieds-dans-leau-en-cas-delevation-du-niveau-de-la-mer%E2%80%89_45953645.html

VALDROVÁ, Jana. *Reprezentace ženství z perspektivy lingvistiky genderových a sexuálních identit.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2018. ISBN 978-80-7419-261-6.

VEITOVÁ, Kristýna. *Genderová lingvistka Jana Valdrová: Kladu si vysoké laťky.* In: NKC gender a věda. [online] [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://genderaveda.cz/rozhovory/genderova-lingvistka-jana-valdrova-kladu-si-vysoke-latky/

HORNÍK, Ondřej a Pavel TOMÁŠEK. *Deník N upouští od praxe přechylování cizích ženských příjmení*. In: Deník N. [online] 2023. [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://denikn.cz/1040754/denik-n-upousti-od-praxe-prechylovani-cizich-zenskych-prijmeni/

ONDRÁČKOVÁ, Tereza. *Příjmení se nepřechylovala už za Masaryka, upozornila Valdrová. Jde o globalizaci, oponuje Oliva.* In: ČT 24. [online] 2021. [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3322154-prijmeni-se-neprechylovala-uz-za-masaryka-upozornila-valdrova-jde-o-globalizaci

Ženy budou moci mít mužská příjmení, pohlaví v občankách zůstane, schválili poslanci. In: Aktuálně.cz [online] 2021. [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/snemovna-schvalila-zavedeni-obcanskych-prukazu-s-otisky-prst/r~1c0e9470c38411eba824ac1f6b220ee8/

CIGLEROVÁ, Jana. *Přechylování je symbolické ponížení žen. Ať se každý jmenuje, jak chce, říká lingvistka.* In: Deník N. [online] 2019. [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://denikn.cz/191736/prechylovani-je-symbolicke-ponizeni-zen-at-se-kazdy-jmenuje-jak-chce-rika-lingvistka/

Změna! Od ledna mohou ženy používat příjmení v nepřechýleném tvaru bez jakýchkoli dalších podmínek. Ministerstvo vnitra české republiky. [online] [vid. 2023-01-15] Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/zmena-od-ledna-mohou-zeny-pouzivat-prijmeni-v-neprechylenem-tvaru-bez-jakychkoli-dalsich-podminek.aspx

Francouzské úřady zakáží vstup na horu Bugarach. Místo, které má přežít apokalypsu. Hospodářské noviny [online] 2012. [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://zahranicni.hn.cz/c1-58677410-francouzske-urady-zablokuji-pristup-na-posvatnou-horu-konec-sveta-2012

Mimozemské taxi nebude. Francie uzavře horu, která měla spasit sektáře. iDNES. [online] 2012. [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/francie-uzavre-horu-pic-de-bugarach.A121203_165110_zahranicni_ert

Přežije francouzská vesnička konec světa a nápor tisíců lidí? ČT24. [online] 2012. [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1132626-prezije-francouzska-vesnicka-konec-sveta-a-napor-tisicu-lidi

Hora, které se vyhne konec světa. Úřady na ní zakázaly přístup. Nova. [online] 2012. [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://tn.nova.cz/zpravodajstvi/clanek/264945-hora-ktere-se-vyhne-konec-sveta-urady-na-ni-zakazaly-pristup

Que c'est triste Venise. Genius. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://genius.com/Charles-aznavour-que-cest-triste-venise-lyrics

Paroles de la chanson Les Dames De La Poste par Juliette Greco. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/juliette-greco/paroles-les-dames-de-la-poste

Paroles de la chanson Céline par Hugues Aufray. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/hugues-aufray/paroles-celine

HOFFMANN, Bohuslav. *Interpretace lyrického textu se žánrovým označením „píseň“.* RVP.CZ. [online] 2005. [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/r/ZA/125/INTERPRETACE-LYRICKEHO-TEXTU-SE-ZANROVYM-OZNACENIM-%E2%80%9EPISEN%E2%80%9C.html

Paroles de la chanson San Francisco par Maxime Le Forestier. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/maxime-le-forestier/paroles-san-francisco

Paroles de la chanson Etre une femme par Michel Sardou. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/michel-sardou/paroles-etre-une-femme

Paroles de la chanson La Peau Leon par Jeanne Moreau. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/jeanne-moreau/paroles-la-peau-leon

Paroles de la chanson Fallait pas commencer par Lio. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/lio/paroles-fallait-pas-commencer

Paroles de la chanson Si maman si par France Gall. Paroles.net. [online] [vid. 2023-04-15] Dostupné z: https://www.paroles.net/france-gall/paroles-si-maman-si